

Nyaraga cĩ
Ticanẽ cĩk Tionniawu

Laarim

All illustrations including the cover are used with permission: ©
David C. Cook Publishing Co., 1996.

Nyaraga cĩ
Ticaně cĩk Tionniawu

First Edition

Acts of the Apostles
Laarim language of South Sudan

Juba, South Sudan
October 2017

©2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Nyaraga cĩ Ticanẽ cĩk Tionniawu

Yelinit cĩ Ticanẽ cĩk Tionniawu

Luka balna cĩ ěhẽed nyaraga coo ithõng naboo ětẽhẽd nyaraga cĩ Luka buu. Nyaragawa ĩcoo, aduwa Luka gõol cĩ balna amiirẽnẽ Yesu õkõyyĩ tammuatiddina. Aduwaa balna nõõnõ wobjiaha eet cĩk Yudei Nyemut cĩ Abũnna cĩ Yesu ĩcĩ owu, looca cĩning kir ithõng udukiak eet õõgĩ buu Nyemut cĩ Abũnna loociowẽy gwantĩk vėlẽk. Aduwa Luka gõol cĩ balna akuni Ririwacĩ cĩ Dĩhĩmĩ kĩ wobjiak vėlẽk cĩk Yesu. Ithõng balna atĩrĩth Ririwacĩ cĩ Dĩhĩmĩ wobjiak dõkĩthĩ, ithõng anyĩk ĩnõõgõ kĩ makayyiok cĩgĩk tirthẽt.

Terehiantiowey ĩcĩk ěẽn 1-12, aduwa Luka tiic cĩ balna aticcan tionniaiti Põtũrũ, kĩ thõõth cĩ balna adĩmanothi wobjiak cĩk Kiristo Yeruthalẽma. Ticanẽy cĩk meelik, ěel balna Ririwacĩ cĩ Dĩhĩmĩ wobjiak kagaacõ kĩitõ ne, adii balna Nyekuci Nyemut cĩ Abũnna cĩ Yesu kanyĩwothĩk eet cĩk loociok vėlẽk, athii cĩ ěẽn eet cĩk Yudei dõõ. Ithõng naboo terehiantiowey cĩk ěẽn 13-28, aduwa Luka gõol cĩ ěyělẽcĩ Ririwacĩ cĩ Dĩhĩmĩ Paulo, kũũwĩ Nyemut cĩ Abũnna wo loociowẽy cĩk meelik, Athia kĩ Yuroba ithõng naboo turnanta cĩnnĩ vėlẽk, athĩ Põtũrũ ne, kũũwĩ Nyemut cĩ Abũnna wo buu õlõõ ĩcĩ gaalawu cobbi ĩcĩ Rũma. Iyaintiowey ĩcĩkkõ vėlẽk, aduwa Luka thoothonniok vėlẽk cĩk balna irion Paulo kĩ tionniak õõgĩ vėlẽk. Ellet thoothiowa cĩkkõ ageeta keyelliek eet mĩn mĩn goolliowẽy cĩk meelik Nyemut cĩ Abũnna.

Ũũk Yesu tammuatiddina

1 ¹Makayyioit Theopiloth, kehedici balna na aniitia thoothonniok vėlẽk wũk balna ětẽrẽanĩ aticcan Yesu^a ĩcowu ithõng illimaneeek eet nyaraga wũ balna ĩcĩ owu, ²kuumuc kõdõlan kõr wũ balna odongini nẽ õkõyyĩ

a 1:1 Yesu: Thaara cĩk athĩ Yesu wo athĩ ne, ělaneet Nyekuci.

tammuatiddina vurtia cī ēyēlēcī nē tionniak^b wūk balna ēbēra nē Ririwaca cī Dīhīmī.^c ³Ma balna vurtia cī ipīraī Yesu ithōng adaak, ikiyyia eyelek eet ēlē cīnnī thoothiowēy icīk arūknānī nē daaītha. Ilibak baa nē tionniak ngōnana cīk meelīk wathinniwēy wūk balna ēēn eet ramma, ithōng othoothito thoothonniok cīk kabicoc cī Nyekuco. ⁴Kōr cī balna adūwēēnī nē kī tionniak, ikiyyia uduwak nē īnōōgō ethek ne, “Nyī ungnicu Yeruthalēm. Ereyyiōy kuumuc kitionawung Baangī Ririwac cī Dīhīmī wū baa gōō kethecung na ne, itiona katīna. ⁵Nyatarka balna agamecung agiitia Yōane batithimo^d maamiy kaganoko. Ithōng thī wathinniwēy icīk attīyia icīk kīdīk kaganoko wo, agamnyu katī niigia batithimo Ririwaca cī Dīhīmī.”

Ōdōngē Yesu ūūk tammuatiddina

⁶Ma balna ngī aruumōy tionniaha vēlēk ngatī odoi doo, ijinit nēēgē Yesu entek ne, “Makayyioit, ōbōdēcē yoko katī kōr coo niia alanthēt Ithraīl?”

⁷Ēdēcī balna Yesu īnōōgō ethei ne, “Athii woccia cī ēēn thōōth cī agayyu niigia itin kōdē nyīlōwē cīgīnīk. Aga Baangī tirthēta icīnnī. ⁸Ithōng thī amūdanu katī tirthēt katī ngī ikiyyia Ririwaci cī Dīhīmī icunung. Ithōng katī iittu niigia kēbērē cīganīk Yeruthalēma kī looca cī Yudea kī looca cī Thamaria^e kī looc vēlēk.” ⁹Ma balna ngī uduwa Yesu thōōth coo wo vēlēk, ōdōngē nē kēbērēnīy icīgīk, ithōng ubung diith īnōōnō kithii nēēgē cī acīn īnōōnō. ¹⁰Ma balna nga ahamni nēēgē tammuatiddin, ilibtiak eeta gwuak cīk ēēn ramma cīk maacīk tamanoko cīk ahimit ceremua cīk vōōrīk pēr kivitia kībīlīt ngatī attē nēēgē kabanyca. ¹¹Ithōng ijinit eeta cīk ēēn ramma wo, īnōōgō entek ne, “Niigia eeta cīk Galilea, abīlnu ngato ithōng

b 1:2 Tionniak: Ēēn tionniaha eet cīk balna ition Yesu tirthēta kōōt kilimantek eet thōōth cīnnī ithōng anyīk īnōōgō tirthēt cī ingkawī ririwanīn cīk gerthek ithōng idīmanit kaal cīk adiccē eeta. **c 1:2 Ririwaca cī Dīhīmī:** Ēēn nē Ririwac cī Nyekuco. Athī Thōōth cī Nyekuco ne, ēēn Baatīnnē Nyekuc ithōng ngērīnē Yesu ēēn nē Nyekuc, ithōng ēēn Ririwaci Nyekuc. Baatīnnī kī Ngērīnī kī Ririwac cī Dīhīmī ēēn nēēgē Nyekuc codoi. Bēl Yōane 1:1-18; Yōane 8:41-42; Ticanē cīk Tionniawu 5:3-4. **d 1:5 Batithimo:** Agam eeta batithimo kīi kudukta nēēgē thoothonniok cīk gerthek kīi kivitia nēēgē icī Nyekuco. **e 1:8 Looca cī Thamaria:** Ēēn balna baatī baajigi eet cīk Thamaria Yudei ithōng ēēn gwuak baatī baajigi cīk avvu icī eet oōgī. Ala nēēgē Nyekuc thiira icī Gerithima gōōla icī ēēn nyēgēlē kī Yudei. Bēl 2 Alaanēta 17:27-40; Yōane 4:1-42.

atahamtiwu tammutiddin nya? Yesu cī acīnnu niigia odongnyie ökkō tammuatiddina wo, öböda katī gōōla niicoo dōō kīcī acīnnu niigia ngatī odongini ököyyī tammuatiddina wo.”

Eberiy Matiya kabarīc ngītī Yudathī

12 Ngaatī amiirēnē tionniaha Thiira cī Olivī^f övöyyī Yeruthalēma. Öjōōn balna thiir cī athī Oliv, wo kī kōrōōk cī gaalawu, ayak reenitin codoi doo.^g 13 Ma balna ngī ödōlanit nēēgē kōrōōk cī gaalawu, öōt otodit ciith tiddina ngatī balna attē nēēgē. Tionniak wūk balna aatī natē wo cīkkō, Pētūrū kī Yōane, Jemith kī Anderiya, Pilipo kī Tomathio, Bartholomewo kī Matewo, Jemith ngērtī Alivewo kī Thimone cī athī thar Thilot,^h kī Yudath ngērtī Jemithī. 14 Aruumōy nēēgē dōkīthī, ithōng alayyiōy ngatī odoi kī ngaay öōgī kī Maria yaatī Yesu kī götōōngī Yesu.

15 Ma wathinniok nīikē, itīnga Pētūrū kōrgēna cī lemnyiok cik Yesu vėlēk cik balna ēēn eet tur kī etīmma, 16 ithōng öthōōth īī ne “Götōōnōga kī ngōōnōga, ikiyyia thōōth wū balna eheddi Nyaragawa cī Nyekuco edenyiay gōōla wū balna aduwa Ririwacī cī Dīhīmī baa lōōla kūtūga cī Davideⁱ thōōth cī ēyēlēcī Yudathī eet kagamit Yesu. 17 Ēēn balna Yudathī et cīnac cī kiiriok kōdōwē, ithōng katicani kī īnōōnō kōdōwē.” 18 Ithōng nyatarka anyinit cī amūda nē nyatarka gerthetin cīnnī wo, ūūk ütūwa mana. Ma natē, ūūk uuki öō looc manatō cīnnī noko lir kapaaē kēēng kilipta kūlūktēna ngatīvōrī. 19 Ma balna ngī ivitia ithīraritō eeta Yeruthalēma thōōth coo, akattiek mana nīcē thar cik athī ne, “Akeldama” athī thōōth coo thōōtha icīnīng ne, “Mana cī Biyyietu.”

20 Ngaatī thī balna athīnnī Pētūrū ne, eheddi nyaragawa cī Tegeluanu athī ne,

“Nyekuc anyīk ciith cīnnī kaavu kaganoko,

f 1:12 Olivī: Ēēn coo kēēt cī abiiri cī woccia aduk eeta kōdē amacūwanī ngooroc cī dīhīmī kī Yudei ngatī atūkūrēnī kōdē atūkūlī gi cī tūkūlēntō. **g 1:12 Reenitin codoi doo:** Ēēn balna reenitin codoi doo cī öwöyyī Yudei Kōrra cī Yuwuthono.

h 1:13 Thilot: Athī thaara cik athī Thilot wo ne, meelitin cī eet cik adiim ingka alaan cī Rūma. **i 1:16 Davide:** Ēbēra balna Nyekuci īnōōnō kīī alaan cī İthraīlī ithōng ūbūtanēk īnōōnō ethek ne, aku katī alaanī cī tiiri icī baatī baajigi dōōlī cīgīnik kagam looc kūdūt. Alaan balna nīcē īnōōnō cī ēēn Yesu Kiristo. Bēl Nyaraga cī Tegeluanu 132:11-12; Ticanē cik Tionniawu 2:30. Arittiay balna Davide erkinyiay icīk ēēn 1,000 baa nga kittiriay Yesu. Bēl 1 Thamuele 16-30; 2 Thamuele 1-24; 1 Alaanēta 1-2.

kithii eeti cĭ aavē tō.”

Īthōng naboo ĩĩ ne,

“Abarĭc woccia katĭ eeti ĩmma taaba cĭnnĭ nun.”

²¹Īthōng thĭ nēnnē yoko kadiim kēbēra et ĩmma, eetĭnēy ĭcĭk gōō karūmē kĭ ageeta wathinniok wūk balna gōō kirioi kĭ Makayyioit Yesu, ²²ētērēanĭ kōr wū balna agammēcĭ Yōane Yesu batithimo ĩthōng kikiyyia kōdōngē Yesu kūūk tammuatiddina. Nyatarka kĭĩ katĭ keberyia et cĭ katĭ ēēn, keberec cĭ thōōth wū balna arūknanĭ Makayyioiti Yesu. ²³Ngaatĭ abūūngĭ eeta vēlēk eet ramma. Athĭ balna ĩmma Yothēbō cĭ athĭ thar oōgĭ Barthabath ĩthōng athĭ naboo oōgĭ Juthtuth ĩthōng balna athĭ ĩmma naboo Matiya. ²⁴Ma natē, alayyiōy nēēgē vēlēk ĩtō ne, “Makayyioit, aga niia thinneti cĭk eet vēlēk. Yelehet et jang cĭ ēbēra niinia, ²⁵kĭĩ kabarĭc tiic cĭ tionniakto wū balna uungni Yudathĭ, ĩthōng ūūk ngatĭnnĭ.” ²⁶Ma natē, ĩmmĭcĭt nēēgē lirlir, ngaatĭ balna ēbēranĭ lirliri, Matiya kūrūmōthĭk tionniak ōmmōtō kĭ codoi.

Ikiyyia Ririwacĭ cĭ Dĭhĭmĭ

2 ³⁸¹Ma kōr cĭ Peyian cĭ Wathinniok Eet ramma kōmmōtō,^j aatĭ balna lemnyiowa cĭk Makayyioktak vēlēk ngatĭ odoi. ²Ma tamanoko, ikiyyia moloowĭ cĭ acalcal cĭ tiiri cĭ oōgōn kĭ kuvuro cĭ aku tammuatiddina kikiyyia kĭbbĭt ciith cĭ attē nēēgē ēē. ³Ma natē, ĭcĭnĭt nēēgē kaal cĭk alanyca cĭk oōgōn kĭ ahaatuana cĭk guonyawu cĭk avvu mĭn mĭn kivitia kaavutō eletinēy ĭcĭgĭk. ⁴Ma natē, ĭbbĭt Ririwacĭ cĭ Dĭhĭmĭ ĩnōōgō vēlēk, ngaatĭ ōthōōthĭ nēēgē thoothiowēy mĭn mĭn kĭcĭ anyi Ririwacĭ ĩnōōgō ēē. ⁵Aatĭ balna Yudei Yeruthalēma cĭk ongollie Nyekuc cĭk alūnganĭay loociowēy vēlēk. ⁶Ma balna ngĭ athĭrar nēēgē molook coo wo, ivitia ulluttĭay meelitini ngatĭ odoi. Īthōng thĭ balna akulei nēēgē jien nyatarka balna athĭrar ōthōōth lemnyiowa cĭk Makayyioktak thoothiowēy ĭcĭgĭk mĭn mĭn. ⁷Ngaatĭ abulanĭ thōōth coo ĩnōōgō kebelbelit kĭitō ne, “Athii wōnō cĭ ēēn eet wūk gōō ōthōōth Galileyey cĭkkō? ⁸Īthōng thĭ kĭthĭraritō naaga vēlēk cĭk kavvu

j 2:1 *Peyianĭ cĭ Wathinniok Eet ramma kōmmōtō:* Aku balna Peyianĭ coo vurtia cĭ wathinniok eet ramma kōmmōtō cĭ Kōr cĭ Ngōthio. Peyiana ĭcĭ Yudei, ayaha Yudei labĭ cĭk owu cĭk manēn cĭgĭk kōōt kanycĭk Nyekuc Yeruthalēma. Ahada nēēgē a ne kōr nĭcē anyi balna Nyekuci Mutha ngiran itina ĭcĭ erkit coo. Bēl Nyaraga cĭ Kebinto 28:26-31; Ticanē cĭk Tionniawu 2:1-4.

*Agammit wobjiaha Ririwac
cĭ dĭhĭmĭ (2:1-5)*

loociowĕy ĭcĭk rĕĕng thōōth cĭnac
cĭ ōthōōth eeta neekie wo nyia?
9 Keegin nōōnō naaga gwuak
eet cĭk looc cĭ Parthia, ĭthōng
avvu gwuak looca cĭ Media kĭ
cĭk avvu Ēlama, ĭthōng ĭtō eeta
gwuak cĭk looc cĭ Methopotamia
kĭ Yudea kĭ Kapadocia. ĭthōng
avvu gwuak looca cĭ Pontuthi
kĭ Athia, 10 Virigia kĭ Pamvilia kĭ
Ijib kĭ looca cĭ Libia ngatĭ ōjōōn
kĭ Cirene kĭ Rūma, 11 eet cĭk
Kĕrĕētĕ kĭ cĭk Arabia. Karittiyay
balna naaga eeta gwuak keegin
Yudei, ĭthōng balna eberyiyay eeta

gwuak ĭtō Yudei. ĭthōng thĭ yoko kĭthĭraritō ĭnōōgō ngatĭ aduwanĭ
thoothonniok cĭk abūnna cĭk adĭman Nyekuci thoothiowĕy ĭcĭgac mĭn
mĭn!” 12 Atubuan balna eet vĕlĕk thōōth coo katalmanyantĕ kijintōy
mĭn kĭitō ne, “Athĭ woccia thōōth nĭico ne?”

13 ĭthōng arannĭ balna kĕnnĕ eeta gwuak lemnyiok cĭk
Makayyioktak athĭ ne, “Uwuy, ūwūdĭt kette eeta cĭkkō mĕrtĕ cobbi
ĭthōng ĭbaktĕ ōrrōt.”

Irionĭk Pĕtūrū meelitin

14 Ma natĕ, ĭtĭnga Pĕtūrū kĭ tionniak cĭk ĕĕn ōmmōtō kĭ codoi ĕĕ,
ĭthōng irion moloowa ĭcĭ obbi ĭĭ ne, “Niigia gōōnōga Yudei kĭ agiitia
vĕlĕk cĭk attiyu Yeruthalĕma, anycangū da kuduwawung thōōth coo.
ĭthĭrarit thōōth cĭ kaduwa na wo jurrung. 15 Athii eeta cĭkkō cĭ ĭbakci
kĭcĭ ahaddu niigia wo. Ma yoko nōōnō ngaanĭ ĕĕn ngerethietĭn nga
ĕĕn itini tōrkōwĕc wo. 16 Athii eeta cĭkkō cĭ ĭbakci. ĭthōng thĭ ĕĕn coo
thōōth wū balna aduwa Jōĕlĭ eeti cĭ ōthōōth molook cĭ Nyekuco athĭ
ne,

17 “~Ma katĭ kōr cĭ turnanĕt cĭ inyiwu athĭ Nyekuci ne,
kanyi katĭ na Ririwac kannĭ eet vĕlĕk.

Irion katĭ doolia cuguk vĕlĕk thōōth kannĭ.

ĭthōng acĭn katĭ ngĭthōrōĭ cuguk kaal cĭk woccia athii cĭ agayyu
niigia
ĭthōng ayak katĭ eeta cuguk cĭk atanganyitō ngonothioik cĭk
meelĭk.

18 Wathinniowēy nīikē, kanyi katī na Ririwac cannī nyakapanak
cīganīk

cīk maacīk kī cīk ngayyik

īthōng iriontik katī eet thōōth cannī.

19 Kadīmani katī na kaal cīk anaat eeta tammuatiddina

kī loota kī yelintiok, kamaaracung katī na jore kīī katī kīcīnīt
eeta biyyie, kī guo kī burrut cobbi örröt.

20 Adaaī katī kōr

īthōng ūtūwē nyīīloi kīī biyyie

ōwa īcī ngaanī kikiyyia kōr cobbi cī abulie cī Makayyioкто.^k

²¹ Īthōng ēēl katī Makayyioiti et cī
ala īnōōnō.^l

²² “Niigia eeta cīk Īthraīlī īthīrarit thoothonniok cīkkō. Ēēn balna
Yesu cī Natharētī et cī itiona Nyekuci, kikiyyia nē kīdīman kaal cīk
addi, kaal cīk anaat eeta kī kaal cīk eyeliay, agayyu niigia vēlēk
thoothonniok cīkkō cīk balna anyi Nyekuci Yesu kīdīman kōrgēna
īcunung. ²³ Aga balna Nyekuci thōōtha īcī muwēēnīt cīnnī thōōth cī
anyung agiitia Yesu. Īthōng naboo niigia kī gērēthanniok otodoyyu
Yesu kurucea.^l ²⁴ Īthōng balna ūrūgūtha Nyekuci īnōōnō loowato,
īthōng ithii daaīthī cī agam īnōōnō naboo tō nyatarka balna athii nē cī
ūūlī ngatī ūngnothīcē kadaak.

²⁵ “Aduwa alaanī Davide thōōth cī Yesu athī ne,

“~Kacīnī na Makayyioit dōkīthī nguuma cannī.

Nyatarka avī nē attia cannī īcī athio,

īthōng athii katī gii cī kongollie na tō.

²⁶ Kī yoko wo, atalī katī aneeta thīnīn, īthōng anyi katī

thoothonniowa cīgannīēk eet katalit,

avī katī ēlē cannie muwēēnta cī abūnna,

²⁷ nyatarka athii katī cī uungnica aneeta Makayyioiti loowato,

kōdē uungni Et cunni cī Callī kummu.

²⁸ Eyeleea balna niia aneeta gōōl cī rūgētō,

k 2:20 Kōr cī obbi cī abulie cī Makayyioкто: Aduwa kōr coo thōōth cī katī akuni
Makayyioiti Yesu naboo looca, īthōng katī ētēēd Nyekuci thoothonniok cīk eet
cīk adaaito kī cīk arūgī. Bēl Ticanē cīk Tionniawu 2:20; 1 Korinto 5:5; 2 Korinto
1:14; 1 Thethalonia 4:13-18; 1 Thethalonia 5:2; 2 Thethalonia 2:2; 2 Pētūrū 3:10.
l 2:23 Kurucea: Aruk eeta cīk Rūma et ododdi nēēgē et kēēnyī īcīk ēēn ramma cīk
ēēn tēlēcua. Arūgī eeti kuumuc īthōng adaak daaīth cī awuci örröt.

īthōng anya rŭmēnītī cunnie kī aneeta talinit cobbi.’

29“Gōtōōnōga kī ngōōnōga, kaduwacung tiirion thōōth cī baangiet cīnac Davide. Adaaī balna īthōng adawē, īthōng yoko aatī bīyyēna cīgīnnēk ngato kīī yoko. 30Īthōng thī balna ēēn nē et cī ōthōōth molook cī Nyekuco īthōng aga ngatī aduwacī Nyekuci īnōōnō ngatī katī arīcē doolec īmma cī tatūk cīnnī kikiyyia kaavue taaba cīnnī kīī Alaan. 31Nyatarka acīn Davide thōōth cī ngaanī avīya īcī owu, ngaatī aduwani rŭgūthanīt cī Yesu Kiristo^m ngatī athii cī ūngnothīcē nē loowato kōdē nēnnē kummu ēlē cīnnē.

32“Ūrŭgūtha Nyekuci Yesu daaītha īthōng yoko keegin naaga vēlēk kēbērē cīk thōōth kir cī ēēn dīdī. 33Ōdōngē balna Yesu ūūk tammuatiddina kūūk kaavu attia īcī athio īcī Nyekuco, īthōng anyi Baangietī īnōōnō Ririwac cī Dīhīmī kī balna ngī aduwa Nyekuci. Ēēn Yesu buu et cī anyet ageeta Ririwac cī Dīhīmī, īnōōnō yoko thōōth cī acīnnu īthōng ithiktu wo. 34Athii balna cī ōtōd Davide tammutiddin, īthōng athii cī ōthōōth ēlē cīnnī balna ngī athī ne,

“~‘Aduwaai Makayyioiti Makayyioit cannī’ ethei ne,

“Avvu attia cannī īcī athio, 35kumuc īthōng kanyīk nē mīrōk cugunik kotongolliee aniitia.”~’

36“Eeta vēlēk cīk Īthraīlī abūnna ma ngī agayyu dīdī ngatī anyīcē Nyekuci Yesu wū balna ododdicu niigia kurucea kīī Makayyioit īthōng īthī Kiristo.”

37Ma balna ma ngī athīrar eeta thōōth coo wo, omothie ōrrōt īthōng entek Pētūrū kī tionniak ōōgī ne, “Gōtōōnōga, kutuguthia yoko naaga kuu?”

38Ēdēcī Pētūrū ethei ne, “Ūtūngtek niigia vēlēk gerthetin cunung īthōng agamtu batithimo thaarīy īcīk Yesu Kiristo, kīī katī kēnyēktē thoothonniowa cīk gerthek cuguk. Īthōng thī katī anyiwothiwung anyinti cī Ririwac cī Dīhīmī. 39Ēēn thōōth cī abūtanni wo cunung kī dōōlī cuguk. Īthōng ēēn thōōth cī eet vēlēk cīk ēbēra Makayyioiti Nyekuci cīnac goolliowēy vēlēk īcīk attē nēēgē.” 40Ma natē, uduwak Pētūrū īnōōgō thoothonniok ōōgī cīk meelīk ōrrōt. Ngaatī īlalēcī īthōng irionīk ethek ne, “Elia eleeti cuguk thōōtha īcī katī aku kī eet

m 2:31 Yesu Kiristo: Thaara cīk athī Yesu wo athī ne, ēlaneet Nyekuci, īthōng cīk athī Kiristo wo athī ne vudēnēt cī ēbēranī Nyekuci et kīī Alaan. **n 2:34 Aduwaai balna Makayyioiti Makayyioit cannī:** Avvu Makayyioiti Nyekuci Yesu a ne Makayyioit.

2:28 Bēl Tegelua 16:8-11 2:35 Bēl Tegelua 110:1

cīk erkinya cīkkō nyatarka ēēn nēēgē gērēthanniok.” ⁴¹ Ēēn balna eeta cīk elemit nyemut coo vucciaknya iyyio (3,000), ĩthōng agammit batithimo, ĩthōng ĩtōōrē kebiniet cīnīng waathīn nīcē ĩthī maka. ⁴² ĩthōng balna arūmē nēēgē kī tionniak aliman thōōth cīnīng, ĩthōng ūrūmtē kōdōwē kī eeta cīk kōrōōk codoi. Ēngēr ahat cī avaadiay ĩthōng uduita kī kalayyiōy kōdōwē.

Rūmēnīt cī wobjiawu

⁴³ Itdirlangtē balna eeta vēlēk ngatī aticanī tionniaha thoothonniok cīk anaat eeta cīk meelīk kī kaal cīk eyeliay. ⁴⁴ ĩthōng balna arūmē lemnyiowa ĩthōng engerit daainit kī ijjiio cīk ayak nēēgē vēlēk kōdōwē. ⁴⁵ Ūtēnē ijjiio cīgīk ĩthōng engerit kaal vēlēk gōōla ĩcī adiimi eeti. ⁴⁶ Wathinniok vēlēk, aruumōy nēēgē ōlōōtōtō cī Ciith cī Nyekuco.° Agatan ahat cī avaadiay korookjiowēy ĩthōng uduktoī kōdōwē thinnetinēy ĩcīk vōōrīk, ⁴⁷ adīhīth nēēgē Nyekuc. Adiim balna eeta vēlēk ĩnōōgō ĩthōng waathīna ĩcī odoi, ĩtoori Makayyioiti meelitin cīnīng eetīnēy ĩcīk eliy.

Anyīk Pētūrū tuwulliait kūbūna

3 ¹ Ōvō balna kōr ĩmma, Pētūrū kī Yōane Ciitha cī Nyekuco itin cī lawinto balna ngī ēēn itini iyyio yiomona. ² Avī balna eeti ĩmma cī ngōōlī balna thēk tiriathētīna cīnī cī odongothii araana cī Ciith cī Nyekuco cī athī eeta thar cīgīnīk ne, Araan cī Dīhīmī. Odongothii nē dōkīthī kala eet cīk ēhēēt ciith cī Nyekuco. ³ Ma baa ngī acīn nē Pētūrū kī Yōane balna ngī ĩtō ōjōōntī idiimito itiotho Ciith cī Nyekuco ĩcītō ēē, ala nē ĩnōōgō nyarobinya. ⁴ Ngaatī acīnī Pētūrū kī Yōane ĩnōōnō. Ma natē, ĩthī Pētūrū ne, “Cinet da ageeta!” ⁵ Ngaatī ahammīcē nē ĩnōōgō muwēēnta cī ahadeci ngatī anyīcē ĩnōōnō gimma.

⁶ Ma natē, ethek Pētūrū ĩnōōnō ne, “Laang, athinna nyarobinya cīk ēēn thīk cīk athī kathalkathal kōdē daab tō. ĩthōng thī nēnē thēk kanyi woccia gimma cī kayai. Thaarīy ĩcīk Yesu Kiristo cī Natharētī, tīnga bītō.” ⁷ Ngaatī agamī Pētūrū ĩnōōnō athiit cīnī cī athio kībīl nē jiena. Ma natē, ūbūnta thoona cīk tabanyīk kī kēbērē cīk thoonu cīk

o 2:46 *Ciith cī Nyekuco*: Ayak balna Yudei Ciith cī Nyekuco codoi doo dōō Yeruthalēma. Ēēn balna Ciith cī Nyekuco ngītī odoi doo cī anyīcē paadīrnya Nyekuc giī cī cavīto. ĩthōng paadīr cobbi doo balna gōō cī woccia ēhēēt natē nyatarka ēēn Ngītī Angiranni cī Dīhīmī Ōrrōt cī aavē Nyekuci doo bulēnta. Ayahai nē Nyekuc biyyie erkita dōōkīthī kōr codoi kī kūtūny gerthetin cī eetu. Bēl Levitikath 16; Heburu 9:1-7.

eetak noko. ⁸Ma natē, ōngōth balna nē kĭbĭl jiena ngaatĭ ōwōyyĭ. Irioit kĭ Pētūrū kĭ Yōane itiotho kōrōōk cĭ Ciith cĭ Nyekuco, ĭthōng ĭdĭhĭthĭt Nyekuc jiena. ⁹Acĭn balna eeta vēlēk ĭnōōnō ngatĭ ōwōyyĭ ĭthōng ĭdĭhĭth Nyekuc. ¹⁰Ma natē, agaacō ngatĭ ěnnē tuwulliait wū gōō ala eet Araana cĭ Dĭhĭmĭ ĭcĭ Ciith cĭ Nyekuco, ngaatĭ akulēcĭ eeta jien ōrrōt. Athii cĭ aga nēēgē nyia cĭ anyi ĭnōōnō kaavu noko ěē.

Irion Pētūrū ciitha cĭ Nyekuco

¹¹Ma balna ngaanĭ odongnothii tuwulliaiti Pētūrū kĭ Yōane, ivitia eeta vēlēk cĭk balna acĭn thōōth cĭ anatti ěē, ivir meelitini ũūk ĭcĭning nginiwa ĭcĭ athĭ thar Buul cĭ Thōlōmōnē.^p ¹²Ma baa ngĭ acĭn Pētūrū meelitin ěē, ethek ĭnōōgō ne, “Niigia ĭthraĭlĭ, akulecu niigia jien nyia? Akanecetu ageeta kēbērē kaavuttia kĭcĭ ěēn tirthēt cĭnang cĭ kanyicia tuwulliait coo kōtō wo nyia? ¹³Nyekuc cĭ Abrahamĭ^q kĭ cĭ Aĭthaĭ^r kĭ cĭ Yokobĭ,^s Nyekuc cĭ oo baatĭ baajigi baangietĭ cĭgaac cĭ abuluth ticciannioit cĭnnĭ Yesu wū balna ovolongu niigia kuruwue. Aburnu ĭnōōnō kēbērēnyĭ ĭcĭk Pĭlatō kōdē woyyia balna adiim ungni Pĭlatō ĭnōōnō kūūk. ¹⁴Aburnu kēnnē Et cĭ Callĭ cĭ Edeemi Thoothonniok cĭ ěēn codoi doo, ĭthōng ĭtingantewu Pĭlatō kōgawung et cĭ gērthē cĭ aruk eeta. ¹⁵Uruktu et cĭ anyet rūgēt, ĭthōng thĭ balna ũrūgūtha Nyekuci ĭnōōnō daaĭtha. Keeginna yoko naaga kēbērē cĭk thōōth cĭ adĭman nē wo. ¹⁶Icintu niigia tuwulliait coo ĭthōng agayyu ĭnōōnō. Ayak nē leminĭ cĭnnĭ ĭcĭ Yesu kikiyyia kūbūna. Anyi leminti cĭ ělēmĭ nē Yesu wo, kūbūna jurrung baa ngĭ acĭn eeta vēlēk.

¹⁷“Gōtōōnōga kĭ ngōōnōga, kamuui woccia erekcung agiitia gii wū balna adĭmannu kĭ balna mĭ adĭman makayyiowa cuguk. ¹⁸ĭthōng thĭ ěēn coo gōōl cĭ aku ědēnyanē Nyekuci thoothonniok wūk balna aduwa eeta cĭk ōthōōth molook cĭ Nyekuco ngatĭ athĭnnĭ ne apĭrna katĭ Kiristo. ¹⁹Ūtūngtek gerthetin ĭthōng ivitiawu ĭcĭ Nyekuco kĭi katĭ

p 3:11 Buul cĭ Thōlōmōnē: Ngĭtĭ attē eeta cĭk ayak vatĭk cĭk ěngēr kitirua cĭk wuuntik cĭk aatĭ Ciitha ĭcĭ Nyekuco tōōna ĭcĭ alibanĭ kōrra. **q 3:13 Abrahamĭ:** Avvu Nyekuci Abraham kūtūngēk eet cĭk kōrōōk cĭnnĭ kĭ looc cĭnnĭ, ĭthōng ōwōb Nyekuc kūūk looca ĭcĭ jōr. Ikiyyia balna nē ĭthĭ baatĭ Yudei. Arūgi balna nē erkinya 1,800 baa nga kitirriay Yesu. Bēl Nyaraga cĭ Thianantō 17-26. **r 3:13 Aĭthaĭ:** ěēn balna nē doolec wū balna abūtaneei Nyekuci Abraham. Bēl Nyaraga cĭ Thianantō 17-35. **s 3:13 Yokobĭ:** ěēn balna nē logoo cĭ logoo cĭ Abrahamĭ, ayak balna Yokobo dōōlĭ cĭk maacĭk ōmmōtō kĭ ramma. Ūtūwū balna Nyekuci thar cĭginĭk ĭtō ĭthraĭl. Avvūē doolia cĭk dōōlĭ cĭginĭk a thĭ ne dōōlĭ cĭk ĭthraĭlĭ, ĭthōng balna itina ĭcĭ aavē Yesu ěē, avvūē balna naboo nēēgē a Yudei. Bēl Nyaraga cĭ Thianantō 25-50.

kēnyēktē thothonniowa cīk gerthek cuguk, ²⁰īthōng thī aku katī itini neccie cī katī anyi aniitia Makayyioiti tirthēt cī jōr. Itionacung katī nē Yesu wū balna eberiy kīī Kiristo. ²¹Īthōng thī avī Yesu tammuatiddina kuumuc kikiyyia kōr cī anyicē Nyekuci kaal vēlēk kīītō cīk jōr kī balna mī aduwa eeta wūk dīhimīk wūk ōthōōth molook cī Nyekuco baa lōōla. ²²Nyatarka balna athī Mutha^t ne, ‘Ēbēra katī Makayyioiti Nyekuci cunung et cī ōthōōth molook cī Nyekuco ĩmma^u cī ōgōōn kī na eetīnēy cuguk. Īthīrarit thōōth vēlēk cī aduwaccung nē agiitia. ²³Eeti cī athii cī athīrar ĩnōōnō, athii katī cī ēēn et cī Nyekuco naboo.’

²⁴“Uduktia balna Thamuele kī eet cīk ōthōōth molook cī Nyekuco kī wūk balna avvu vurtia buu thōōth cī yoko acīnnu wo. ²⁵Īthōng eeginnu niigia dōōlī cīk eet cīk ōthōōth molook cī Nyekuco kī cīk ngērēmngērēm wū balna adak Nyekuci kī baajigu. Ethei balna nē Abraham ne, ‘Amūda katī eeta cīk loociowu vēlēk gataninit dōōlēnīy cugunik.’ ²⁶Ma balna ngī ūrūgūtha Nyekuci ticciannioit cīnnī Yesu, itiona balna nōōnō nē ĩnōōnō kikiyyia kagatanung agiitia codoi codoi ĩthōng anyung nē agiitia ēnyēktī gerthetina.”

Ayaktiay Pētūrū kī Yōane lokika

4 ¹Ma balna nganī irioni Pētūrū kī Yōane eet, ilibtiak paadīrnya^u kī makayyioit cī nyicēkeru cī ēbēk Ciith cī Nyekuco kī Thaduthei ĩnōōgō.^w ²Avaracīth balna eeta cīkkō ōrrōt nyatarka aliman tionniaha eet athī ne, eeta cīk adaaito arūkna katī daaītha, kī balna ma ngī arūkna Yesu daaītha. ³Ma natē, agammit nēēgē Pētūrū kī Yōane

t 3:22 Mutha: Baa ngī adaak Yothēbō ivitia īdīmanit eeta dōōlī cīk Īthraīlī buth anycīk kīī nyakapanak Ījiba erkinya eet eet ramma (400). Anyīk Nyekuci Mutha kōōga dōōlī cīk Īthraīlī nyakapanthētīna. Anyīk Nyekuci Mutha kanyīk ĩnōōgō Ngiran, ĩnōōnō thī cī dōkīthī avvūē Ngiranī coo athī ne Ngiran cī Mutha. Arittiay balna Mutha erkinyiay icik ēēn vucciak codoi kī eet eet ramma (1,400) baa nga kitirriay Yesu. Bēl Nyaraga cī Lugitho 2-24. **u 3:22 Et cī ōthōōth molook cī Nyekuco ĩmma:** Ōthōōth balna Mutha et cī katī aku cī ēēn et cī ōthōōth molook cī Nyekuco cī katī aku. Ēēn balna mooloi coo Yesu. Bēl Nyaraga cī Ditoronomi 18:15-18; Yōane 1:21; Yōane 6:14; Ticanē cīk Tionniawu 3:22-23. **v 4:1 Paadīrnya:** A Ngiranī cī Mutha ne, paadīrnya dōō cīk apak kaal cīk cavawu Ciitha cī Nyekuco. Abūnna thēk ma ngī ēēn nēēgē tionniok cīk eet cīk oo Levi. **w 4:1 Thaduthei:** Ēēn Thaduthei Yudei cīk athūnnī Ngiran cī Mutha dōō, ĩthōng athii cī ayak leminit cī athī ne, arūkna katī eeta cīk adaaito daaītha. Athii balna cī ēlēmī nēēgē ririwanīn kī anjīlēta. Bēl Ticanē cīk Tionniawu 23:8.

3:23 Bēl Ditoronomi 18:15-19 **3:25** Bēl Thiananīt 22:18; 26:4

nyatarka balna ithī lōōcī jiatīn, aryik nēēgē īnōōgō kijana baalin kaal kīī ngerethietīn. ⁴Ithōng thī kēnnē balna ithīraritō eeta cīk meelik nyemut ithōng elemita, ngaatī itoorinie kebinietī cī lemnyiwu kīītō eeta vucciaknya tur (5,000).

⁵Ma ngerethietīn cīnnī, ūlūngantiay makayyiowa kī eet cīk obbitik kī limanniok cīk Ngiran cī Mutha kivitia kurumtōy Yeruthalēma. ⁶Avī balna paadīrī cobbi cī athī Anath^x kī Kaīvath kī Yōane kī Alēkthanda kī eet ōōgī cīk obbitik cīk kōrōōk cī paadīr cobbi. ⁷Ngaatī ayahianī Pētūrū kī Yōane kēbērēnīy cīgīk, ithōng ijinit entek ne, “Tirthēt jang cī adīmanu niigia thōōth coo, ithōng thar cīk ngēnē cīk aticaninu niigia wo?” ⁸Ībbīt balna Ririwacī cī Dīhīmī Pētūrū ngaatī aduwacī īnōōgō ēthēcī ne, “Niigia makayyiowa cīk eetu kī eet cīk obbitik! ⁹Mī kavvunna naaga kōr coo kivitiaha kijintea nyatarka thimatīth cī eyelothii tuwulliait kī gōōl cī abūnnanī nēnē, ¹⁰agaac thēk nō niigia thōōth coo kī eet cīk Īthraīlī vēlēk. Thaarīy ĩcīk Yesu Kiristo cī Natharētī, wū balna ododdicu niigia kurucea, ithōng ūrūgūtha īnōōnō Nyekuci daaītha, cī abūnnanī eeti coo, abilī nguuma cunung wo. ¹¹Ēēn nē,

“~‘Kitir wū balna aburnu niigia tengenyiowa

ithōng yoko ithī kitir cī abūnna kijiar gōōnōgī vēlēk.’

¹²Yesu dōō cī ayak tirthēt cī ēēla eeta. Thar cīgīnīk dōō loota ngato cīk woccia ēēla et ĩmma.”

¹³Ma balna ngī acīn nēēgē ngatī ōthōōthī Pētūrū kī Yōane thōōth coo tiirion wo, ithōng ēēn nēēgē eet cīk nga kilimantē, ithōng ēēn eet kaganoko ēē, ivitia angalillie eeta, ithōng agaacō ngatī balna gōō arūmēēnī Pētūrū kī Yōane kī Yesu. ¹⁴Ithōng thī balna athii woccia cī epēkan nēēgē thōōth coo kūdūt. Abilī balna tuwulliaiti kī wobjiak kōdōwē. ¹⁵Ngaatī nōōnō aduwacī makayyiowa īnōōgō kōōt ngatīvōrī ciitha ĩcī lokikowo.^y Ma natē, ijintōy nyaguana ĩtō ne, ¹⁶“Kōgōōn woccia eet cīkō kuu? Agaacō eeta Yeruthalēma ngato vēlēk ngatī ĩdīmantī nēēgē gii cī addi ithōng woccia athii cī kēpēkan naaga.

x 4:6 Paadīr cobbi: Maka paadīrī cobbi ijiar gōōnōgī vēlēk, nyatarka īnōōnō doo cī ēhēet Ciith cī Nyekuco kōr codoi doo erkita. Ehēet paadīrī cobbi Ngītī Angiranni cī Dīhīmī Ōrrōt wo katī ōkkō ayawothi Nyekuc biyyie cīk ēēn gii cī cavīto cī enyeeinie thoothonniowa cīk gerthek. Bēl Levitikath 16; Heburu 9:1-7. **y 4:15 Lokikowo:** Ēēn baa gōō coo lokiko cī paadīr cobbi, makayyiok cīk paadīrnawu kī eet cīk obbitik cīk eetu cīk aduwanī thoothonniok cīk eet cīk Yudei. Avvūē thī baa gōō thōōtha ĩcī Heburu a thī Thanhedirin.

4:11 Bēl Tegelua 118:22

17 Īthōng thī ngatī kabīlnī thōōth coo kithii cī athanothii eet rēena, adiiim kaduwaai ĩnōōgō tirthēta kithii nēēgē cī abuungii eet thar cīk Yesu naboo.”

18 Ngaatī avaanī ĩnōōgō kōbōddia ciato ĩcī lokiko naboo, ĩthōng ommoktek ĩnōōgō kithii cī ōthōōth kōdē aliman eet thaariy ĩcīk Yesu. 19 Ēdēcī kēnnē balna Pētūrū kī Yōane athī ne, “Ahadit da nōōnō niigia katī ngī edemothi gōōla cī Nyekuco ngatī woccia kathiknung naaga agiitia kijiar Nyekuc. 20 Athii woccia cī kativaninia thōōth wū balna kīthīraria, ĩthōng kīcīnta.” 21 Ngaatī ēgērēnyēcī makayyiowa Pētūrū kī Yōane ĩthōng anycīk kōōt. Athii balna cī amūda nēēgē thōōth cī woccia uuki ĩnōōgō nyatarka balna adīhīth eeta vēlēk Nyekuc thoothiowēy ĩcīk adīman Nyekuci ēē.

22 Ayak balna eeti cī ngōōlī cī balna anyiwothi kūbūna thōōtha ĩcī anatti ēē, erkinya eet ramma.

Lawinit cī lemnyiwu

23 Ma balna ngī oktiay Pētūrū kī Yōane, edecciek nēēgē ōōt uduktiak eet cīgīk thōōth vēlēk wū balna aduwaai ĩnōōgō makayyiowa cīk paadīrnyawu kī eet cīk obbitik. 24 Ma balna ngī athīrar lemnyiwu thōōth coo wo, ulluttīay nēēgē vēlēk ngatī odoi, ĩthōng alaacō Nyekuc ĩtō ne, “Nyekuc Makayyioit, wū balna ēngēnyca nīa tammutiddin kī looc kī būlūc kī kaal vēlēk cīk attē ĩnōōgō. 25 Īthōng Ririwaca ĩcī Dīhīmī othoothonu balna nīa kī baangiet cīnang Davide. Ēēn balna nē ticciannioit cunni, ĩthōng uduwawu nīa ĩnōōnō kīīthī ne,

“~‘Nyia eeta cīk athii cī ēēn Yudei wo kavaracito wo?

Nyia eeta cīkkō kīdīmanit thoothonniok cīk ēēn giithakthēt oo?

Avaracōy eeta loociowēy ĩcīk meelīk

īthōng ayait muwēēnīt cī atukwuanī thōōth cī gerthe cī aku ēēn vōlōng nyia?

26 Aak alaanēta cīk loocu jore

īthōng uluttie makayyiowa,

īthōng aburyyiek nēēgē Makayyioit kī Kiristo cīnnī.’

27“Īthōng dīdī urumtoy balna Ērōōdī^z kī Ponthio Pīlatō kī eet cīk athii cī ēēn Yudei kī eet cīk Īthraīlī Yeruthalēma ngato, Īthōng Īlīhīt ticciannioit cunni cī callī Yesu wū balna ēbēra niinia. 28Īdīmanit balna nēēgē thōōth wū balna aduwa nia tirthēta kī gēēnyītha cunni kikiyyia kedenyiyai. 29Makayyioit, cīn thōōth cī adīmaniet ageeta eeta buth ēē. Keeginna naaga nyakapanak cugunik. Anyīk nyakapanak cugunik kothoothito nyemut cunni tiirion. 30Yelehet ageeta tirthēt cunni kīcī kanyicia eet kūbūnta, Īthōng kīdīmanta kaal cīk anaat eeta thaarīy ĩcīk ticciannioit cunni cī dīhīmī Yesu.”

31Ma balna ngī alayyiōy nēēgē vēlēk, ōtōmmō ngītī alawini nēēgē ēē. Ma natē, ĩbbīt Ririwacī cī Dīhīmī ĩnōōgō ngaatī ōthōōthī nēēgē nyemut cī Nyekuco tiirion.

Othoolit lemnyiowa ijjo

32Ayak balna lemnyiowa vēlēk muwēēnīt kī thīnīn codoi doo. Athii balna eeti cī ayak ijjo cīgīnīk mīn tō, Īthōng thī balna ōthōl nēēgē kaal vēlēk cīk ayahī. 33Tirthēta ĩcī obbi, aduwaai balna tionniaha eet ngatī ūrūgāi Yesu Makayyioiti daaītha, Īthōng balna agatan Nyekuci lemnyioik vēlēk ōrrōt. 34Athii balna eeti cī amaati kōrgēna cīning tō. Eeta vēlēk cīk balna ayak manēn kōdē ciithi, utuyyioi Īthōng ayaktak nyarobinya, 35tionniak kengeryiek eet cīk amaati.

36Avī balna eeti ĩmma cī athī Yothēbō cī aku ĩcī looc cī alīha maama cī athī Thiporoth ēēn nē et cī kabicoc cī Levi.^a Avvū balna tionniaha ĩnōōnō ethei ne, Barnabath thaara cīk athī Barnabath wo athī ne, et cī ēthēr gōnōngī. 37Ngaatī ūtēnē nē mana cīnnī, Īthōng ayahak nyarobinya tionniak.

Anania kī Thavīra

5 1Avī balna eeti ĩmma cī athī Anania kī ngaa cīnnī cī athī Thavīra cīk balna ūtēnē looc. 2Īthōng thī, ivitia elemit nēēgē ngatī itiangi nyarobinya ōōgī Īthōng ayaktōthīk ōōgī tionniak.

z 4:27 **Ērōōdī:** Avvu eeta Ērōōd coo athī ne, Ērōōd Antipath. Ēēn balna nē alaan baa ngī agameei Yōane Yesu batithimo. Bēl Ērōōd Antipath. Matewo 14:1; Marīkō 6:14; Luka 3:1; Ticanē cīk Tionniawu 4:27. Ēēn balna nē ngērtīd alaan Ērōōd Cobbi wū balna ēēn nē alaan baa ngī arittiy Yesu. Bēl Ērōōd Cobbi. Matewo 2:1-8; Luka 1:5. Ma baa vurtia cī Ērōōd Antipath, avī balna alaan ĩmma cī athī Ērōōd Agripa cī balna ēēn baatī baatī baatīnīn alaan Ērōōd Cobbi. Bēl Ērōōd Agripa. Ticanē cīk Tionniawu 12:1-13:1. a 4:36 **Kabicoc cī Levi:** Paadirnya avvu nēēgē vēlēk kabicoca ĩcī oo Levi.

³Ma natē, ethek Pētūrū ne, “Anania, anūmnūmmanni Thīttanī^b gōōl Ririwac cī Dīhīmī kuu ngatī itiangē nyarobinya cīk anyiwothici aniitia wūk ütēnē niia looc ēē? ⁴Ēēn cīkkō ijjiio cugunik baa ngaanī tūūwōī niia. Īthōng ma vurtia cī ütūwōī vēlēk, ngaanī ēēn nyarobinya buu cugunik? Īthōng nya cī anyi aniitia dīman thōōth cī avī ketee wo? Athii cī īgooli niia eeta, īgooli niia Nyekuc.” ⁵Ma balna ngī athīrar Anania thōōth coo wo, uuk looc noko lir ngaatī adangnī. Ma natē, otongollie eeta vēlēk cīk balna athīrar thōōth coo wo ōrrōt. ⁶Ngaatī avvu amūrmūranī ngīthōrōī gwuak ēlē cīnnī, īthōng ōōt adaacō.

⁷Ma vurtia cī īthī itini iyyio, iliba ngaa cīnnē cī balna athii cī aga nya kette cī ōgōōn maac cīnnī. ⁸Ngaatī ajini Pētūrū īnōōnō ēthēcī ne, “Duwaha da aneeta, nyarobinya kette thēk vēlēk cīk kette ūūtanu niigia kī Anania ijjiōnēy wo cīkkō?” Ēdēcī kēnnē nē athī ne, “Ii nyarobinya thēk nīkē nekuo.”

⁹Ma natē, ethek Pētūrū īnōōnō ne, “Atukwuannu kette niigia vēlēk rammatuguan kuu ēlēmtoy ngatī atīmannu Ririwac cī Makayyiocto wo? Cīn nō! Eet wūk ada maac cunni katūga, īthōng odongeci katī aniitia buu ngatīvōrī.”

¹⁰Ma itin nīcē noko, uuk Thavīra looc thoonīy īcīk Pētūrū ngaatī adangnī noko thēl. Ma balna ngī avvu ngīthōrōī ēē, umuddiak Thavīra adaak vēlēk. Ngaatī ōdōnganī īnōōnō īthōng adaacō kōbōktōī kī maac cīnnī. ¹¹Ōmōth thī balna thōōth coo eet cīk kelethiawak^c tūrūr kī eet vēlēk wūk balna athīrar thoothonniok cīkkō ōrrōt.

Ancīk tionniaha eet kūbūnta

¹²Adīman balna tionniaha yelinit cī goolliok cīk meelīk kī kaal cīk anatti kōrgēna cī eetu. Īthōng balna gōō avvu aruumōy lemnyiowa vēlēk Buula cī Thōlōmōnē. ¹³Īthōng thī balna kothii et cī aku kūrūmtē kī īnōōgō kōdē woyyia atalneeī eeta, īthōng otongollie īnōōgō ōrrōt. ¹⁴Īthōng thī nēnnē, balna ētērēktaī elemit eeta cīk meelīk cīk maacīk kī ngaay Makayyioit Yesu kītoritō kabinet cī lemnyiouwu. ¹⁵Nyatarka thōōth coo, ivitia ayakta eeta moryiak kivitia katagutho lōbēlētēy kī kwuanīy goolliowēy kīī katī kuwum ririwacī cī Pētūrū katī ngī ōwō nē.

b 5:3 Thīttan: Ēēn nē alaan cī anjīlēt wūk balna abūrī Nyekuc, īthōng itingka Nyekuci īnōōgō tammuatiddina. Īthōng anjīlēta cīkkō īītō ririwanīn cīk gerthek cīk ēhēcī eet loota ngato. Bēl Nyaraga cī Yelintio 12:9. **c 5:11 Kelethiawak:** Ēēn kelethia meelitin cī lemnyiouwu cīk arūmē ngatī odoi, īthōng alaacō Yesu Kiristo cī ēēn Makayyioit cīnīng.

16 Ma natē, ulluttīay meelitini korookjiowēy ĩcĭk gaalawu ĩcĭk ōjōōntī kī Yeruthalēm ōdōnga moryiak cĭgĭk cĭk ayak ririwanĭn cĭk gerthek kivitia kŭbŭnta nēēgē vēlēk.

Pĭrnanēt cĭ Tionniawu

17 Ma balna natē, ivitia avaracitō paadĭrĭ cobbi kī eet cĭgĭnĭk vēlēk cĭk ēēn Thaduthei ōrrōt. 18 Ngaatĭ agamĭ nēēgē tionniak, ĩthōng aryik ĩnōōgō kĭjana. 19 Ma balna baal, ikiyyia anjĭlo^d cĭ Makayyiokto ōō katŭgēt cik kĭjanak ĩthōng ōōga ĩnōōgō. 20 Ngaatĭ ēthēcĭ anjĭlo ĩnōōgō ne, “Ōōtō, edeciek ōōt ōlōōtōtō cĭ Ciith cĭ Nyekuco ĩthōng ottu uduktiwu eet nyemut vēlēk cĭ rūgēt cĭ nga jōr wo.”

21 Ma balna ngerenniet, itiotho nēēgē kōrōōk tōō cĭ Ciith cĭ Nyekuco ĩthōng ētērēktaĭ liman.

Ma balna ngĭ ōdōlanit paadĭrĭ cobbi kī eet cĭgĭnĭk, ivitia utuvvuyyia eet vēlēk lokika kī gaala cĭk ĩthraĭlĭ ĩthōng itionito nyĭcĕkĕr kōōt kayakta tionniak kĭjana. 22 ĩthōng thĭ ma balna ngĭ arawothi nyĭcĕkĕrĭ kĭjan, athii balna kēggē cĭ arubothi ĩnōōgō natē. Ngaatĭ amiirēnē ĩthōng ōōt uduktiak gaala entek ne, 23 “Kummuddiothiha ũnyŭktē katŭgēta kokomit kak, ĩthōng abĭlĭ nyĭcĕkĕrĭ buu katŭgētēy. ĩthōng thĭ mĭ kōyya ĩthōng kitiothia ĩcĭtō ēē, kammŭdothĭca kēnnē kothii et.” 24 Ma balna ngĭ athĭrar makayyioiti cĭ nyĭcĕkeru, cĭ ēbĕk Ciith cĭ Nyekuco kī makayyiok cik paadĭrnyawu thōōth coo wo, itdirlangtē nēēgē ōrrōt, kĭĭtō ne nyia woccia katĭ cĭ adĭman tionniak.

25 Ma tamanoko, iliba eeti ĩmma kikiyyia kĭĭthĭ ne, “Cĭnda! Eet wŭk balna aricu niigia kĭjana, abĭlĭ yoko ōlōōtōtō cĭ Ciith cĭ Nyekuco aliman eeta.” 26 Ngaatĭ ĩnganni makayyioiti cĭ nyĭcĕkeru kī nyĭcĕkĕr ĩthōng ōōt ayakta tionniak. ĩthōng thĭ balna athii cĭ ōvvō ayaha ĩnōōgō tirthĕta nyatarka ongollie balna nēēgē athĭ ne, ōvōcĭ katĭ eeta ĩnōōgō bĭyyēnĭy.

27 Ma balna ngĭ ayakta nēēgē tionniak, ivitia aryiwothik kĭbĭlĭt lokika, ĩthōng ĩjin paadĭrĭ cobbi ĩnōōgō ethek ne, 28 “Kaduwasung balna naaga agĭitia kethecung ne, nyĭ alimannu eet thaarĭy ĩcĭk Yesu. ĩcĭnĭt nēnnē da yoko thōōth cĭ adĭmannu niigia wo! Alimannu eet Yeruthalēm tŭrŭr ĩthōng anganycetū ageeta nyatarka daaĭth cĭ Yesu.”

29 Ma natē, edecit Pētŭrŭ kī tionniak ōōgĭ entek ne, “Athii naaga cĭ kathĭkna eeta, kathĭkna naaga Nyekuc. 30 Arukcu balna niigia Yesu

d 5:19 Anjĭlēt: Aatĭ nēēgē tammuatiddina kī Nyekuc, athii ĩnōōgō eleeti tō. Itiona Nyekuci ĩnōōgō wathinniwēy kŭdŭt kivitia kayaktak nyemut cĭ Nyekuco eet loota ngato.

ngatī ododdicu kurucea. Īthōng thī balna ūrūgūtha Nyekuci wū balna ala ōō baajigi baangietī cīgaac baa lōōla ĩnōōnō daaītha. ³¹ Ōdōng Nyekuci ĩnōōnō ĩthōng arīk attia cīnnī ĩcī athio kīī Alaan kī Ellioit kēlēmai eet cīk Īthraīlī kīī katī kūtūngtek gerthetin kīī katī kēnyēēī Nyekuci gerthetin ĩcīnīng. ³² Keeginna naaga kēbērē cīk thoothonniok cīkkō^e kī Ririwac cī Dihīmī wū balna anyi Nyekuci eet cīk athīrar ĩnōōnō.”

³³ Ma balna mī athīrar gaala cīk lokikak thōōth coo wo, ivitia avaracitō nēēgē ōrrōt kidimito ngī aruk tionniak. ³⁴ Nyatarka et ĩmma cī balna ēēn Varithenit^f cī athī thar Gamaliel. Ēēn balna Gamalieli limannioit cī ngirano ĩthōng ongollie eeta vēlēk ĩnōōnō. Ma natē, ĩtīnga nē ĩthōng ĩbīl jiena ĩcī owu lokika, ĩthōng uduwak eet kootti nōōnō tionniak ngatīvōrī kīdīc. ³⁵ Ngaatī aduwacī gaala cīk lokikak ēthēcī ne, “Niigia eeta cīk Īthraīlī, ahadit da nōōnō jurrung gōōl cī woccia adīmaanuu eet cīkkō. ³⁶ Aku da baa kōr ĩmma eeti ĩmma cī athī thar Theudoth a ne, keeni et ĩmma cī tiiri ōrrōt, ĩthōng ngaatī ēlēmī eeta cīk ēēn eet etīmma thōōth cīnnī. Ma natē, ikiyyia balna uruwue nē, ĩthōng athantē wobjiaha cīgīnnēk ēē kī lōōcī ĩr. ³⁷ Ma vurtia cīnnī, ikiyyia eeti ĩmma naboo wū balna athī Yudath cī looc cī Galilea wathinniwēy wūk balna ekebinie eeta ĩthōng ūlūt meelitin kīkothia jore. Ma balna natē, uruwue nē buu ĩthōng athantē eeta cīgīnnēk. ³⁸ Īthōng thī thōōtha ĩcoo, lōgōth kaduwacunga, ūtūngtek eet cīkkō mīn! Anycīk ĩnōōgō kōōt. Ma ngī ēēn tiici cīnīng wo cī aku ĩcī et cī olli kaganoko, athii katī mīn. ³⁹ Īthōng thī ma ngī aku ĩcī Nyekuco, athii katī cī ullu ngatī abīlnu eet cīkkō. Atiinyanu kēnnē katī eleeti cuguk ngatī uukonu kī Nyekuc.”

⁴⁰ Ngaatī ēlēmī makayyiowa cīk lokikak rion cī Gamalieli. Ma natē, utuvvuyyia tionniak kōbōddia ciato cī lokiko, ĩthōng uukito ĩnōōgō. Ma natē, ĩtīngantēk ĩnōōgō kithii cī alimanī eet thaariy ĩcīk Yesu ngaatī anyīcē kōōt.

⁴¹ Ma balna ngī ētēkta tionniaha ciitha cī lokiko, atalī balna nēēgē ōrrōt nyatarka atarnanī Nyekuci ĩnōōgō pīrnanta cī uukēnē thaariy ĩcīk Yesu. ⁴² Īthōng wathinniwēy vēlēk, ōvvō alimaneei wobjiaha

e 5:32 Keeginna naaga kēbērē cīk thoothonniok cīkkō: Acīn balna tionniaha cīk Yesu ĩnōōnō kēbērēnīy ĩcīgīk, ngatī adaknī nē ĩthōng ūrūga daaītha, ĩthōng imirie nē ūūk tammuatiddina. **f 5:34 Varitheī:** Eet cīk Yudei cīk meelik cīk ēlēmī Ngiran cī Mutha kī ririwac kī anjilēt, ĩthōng a ne arūkna katī eeta wūk adaai naboo. Ticanē cīk Tionniawu 23:8.

eet thōōth cī Nyekuco ōlōōtōtō cī Ciith cī Nyekuco ìthōng ōwō korookjiowēy tō buu. Athii balna nēēgē cī abīlnī ngatī irionīcē eet Nyemut cī Abūnna^g cī athī ne ēēn Yesu Kiristo.

Eberiyai eeta tūrgērēm cīk ēēn makayyiok

6 ¹Ma wathinniok nīkē ìtooryie balna wobjiaha ìtō mēēlī, ēpēkantōy Yudei cīk ōthōōth Girihiyyiey kī Yudei cīk ōthōōth Aramayyiey. Ēpēkanōy balna nēēgē nyatarka athii cī anyiwothi ngaay cīk bōyyīk cīk ēēn Yudei cīk ōthōōth Girihiyyiey daainti kōr cī engerini daainti wathinniwōy vēlēk. ²Ma natē, utuvvuyyia tionniaha cīk ēēn ōmmōtō kī ramma ēē, wobjiak vēlēk ngatī odoi, ìthōng entek ne, “Athii katī cī abūnna ìcīnang ngatī kungnīca tiic cī thōōth cī Nyekuco, ìthōng kaavuttia lōbēlētēy kengeryia daainit.^h ³Gōtōōnōga, eberiyia eet tūrgērēm kōrgēna cunung cīk ongollie eeta, ìthōng agayyi ngatī ayahī gēenyīth kī ngatī aavē Ririwacī cī Nyekuco kī ìnōōgō. Kanycīk katī ìnōōgō kagamit tiic coo. ⁴Ìthōng thī avuthita ìcīnang vēlēk ìi itini cīnang kir cī karīcanania thōōth cī lawinto kī liman cī Nyekuco.”

⁵Anyi balna thōōth coo eet vēlēk kebelbelit ōrrōt ngaatī ēbēranī nēēgē et ìma cī athī Ithtiven. Ayak balna Ithtiveni leminit cobbi ōrrōt, ìthōng balna avī Ririwacī cī Dīhīmī ìcīnnī. Ma natē, eberiyia nēēgē oo, Pilipo kī Porokoroth kī Nikanor kī Timon kī Parmenath kī Nikolath cī aku ōlōō cī gaalawu cī Antioi cī balna kikiyyia kēlēm gōōl cī alawini Yudei. ⁶Ma balna natē, ayaktak nēēgē eet cīkō tionniak kivitia kataddik athīn cīgīk ìnōōgō, ìthōng alayyiōy. ⁷Ngaatī thī balna athanothīcē thōōth cī Nyekuco looc vēlēk. Ìtooryie balna wobjiaha ìtō mēēlī Yeruthalēma ìthōng ivitia elemit paadīrnya cīk meelīk Makayyioit Yesu.

Agamē Ithtiveni

⁸Anyi balna Nyekuci Ithtiven bunnathīt kī tirthēt cī adīmanī kaal cīk anatti kī thothonniok cīk yelintiok cīk eetu. ⁹Ìthōng balna eeta gwuak cīk Ciith cī Lawintoⁱ cīk balna avvūē athī ne, “Eet cīk oktiay

g 5:42 Nyemut cī Abūnna: Ēēn coo Nyemut cī Abūnna cī Yesu Kiristo wū balna adaāi kurucea kīi kūtūūny gerthetin cīnac kīi kanyet ageeta rūgēt cī alna kūdūt.
h 6:2 Daainit cī engeryie lōbēlētēy: Thōōth cī athī ne engeree balna gōō wobjiaha ngaay cīk bōyyīk daainit, kōdē nyarobinya nyatarka athī thōōth cī athī lobele wo, Girihiyyiey ne, ciith cī nyarobinyawu. **i 6:9 Ciith cī Lawinto:** Ayak balna eeta cīk Yudei Ciithi cīk Lawintak, korookjiowēy ìcīk gaalawu mīn mīn ngatī alūtēnī nēēgē Kōrra cī Yuwuthono kīi kalaco Nyekuc, ìthōng ìthīhīt thōōth cī Nyekuco.

nyakapanthētina,” ithōng ētērēktaī balna nēēgē ēpēkantōy kī Ithtiven. Ēēn balna Yudei cīkkō cīk avvu ōlōō cī gaalawu cī Alēkthandēria kī looca cī Cirene kī Cīlithia kī Athia. ¹⁰Ithōng thī balna athii cī ūlī nēēgē ngatī abīlnōnī kī Ithtiven wū balna ōthōōth gēēnyītha ĩcī Ririwac cī Dīhīmī.

¹¹Ma natē, unumnummanit nēēgē eet ōōgī kivitia kīītō ne, “Kathīkna balna naaga Ithtiven aduwa thōōth cī gērthē cī adaacī Mutha kī Nyekuc.”

¹²Ngaatī avvu alabēcī eet kī eet cīk obbitik kī limanniok cīk Ngiran cī Mutha. Ma natē, agammit nēēgē ĩnōōnō ayait otti lokika. ¹³Ma natē, ayaktak eet ōōgī cīk balna ēlēmī ngatī ōvōlōngī Ithtiven kivitia kīītō ne, “Cī gōō aduwa eeti coo dōkīthī thoothonniok cīk gerthek cīk adaacī Ciith cī Nyekuco cī angiranni wo, kī Ngiran cī Mutha. ¹⁴Kathīkna balna naaga ĩnōōnō ngatī athīnnī ne aku katī Yesu cī Natharētī kikiyyia kathaan ngittio, ithōng ūtūwū vowothnya wūk balna anyet ageeta Mutha.”

¹⁵Ngaatī akannī meelitini cī balna aatī lokika Ithtiven kēbērē ithōng ĩcīnīt ngatī aduwōnī nguum cīnnē kī cī anjīlo.

Thōōth cī aduwa Ithtiveni lokika

7 ¹Ajin balna paadīrī cobbi Ithtiven ethei ne, “Ēēn thoothonniowa cīk abīlnī eeta cīkkō aniitia wo dīdī?”

²Ma natē, ēdēc Ithtiven ethek ne, “Gōtōōnōga kī oo baangī, ĩthīktangū! Ilibak balna Nyekuci cīnac cī bulēnto baangiet cīnac Abraham balna ngaanī avī nē looca cī Methopotamia baa ngaanī kuluuk kūuk ōlōō cī gaalawu cī Haranī. ³Ethei balna Nyekuci ĩnōōnō ne, ‘Tūngēk looc cunni kī eet cugunik kī tionniok cugunik vēlēk ithōng uwuu looca ĩcī katī kōkkō keyeleci nana.’

⁴“Ngaatī ūngnīcē Abrahamī looc cī eet cīk Kaldea, ĩthōng ūūk abaak Harana. Ma vurtia cī daaīth cī baatīnnī, ikiyyia itiona Nyekuci ĩnōōnō kikiyyia kaavu looca cī yoko attiyu niigia wo. ⁵Athii balna cī anyi Nyekuci ĩnōōnō ngini ĩmma ngato kōdē woyyia nēnnē ngītī ēllēnōy kī thooc kaganoko. ĩthōng thī balna abūtaneēi Nyekuci ĩnōōnō kī dōōlī cīk dōōlī cīgīnīk vurtia, cīk katī avvu kayahit looc coo baalia woyyia kōr nīcē nga kothii doolec cī Abrahamī. ⁶Thōōth cī balna aduwāai Nyekuci Abraham

coo, ‘Avvu katī abaak doolia cugunniek looca cī rēēng pir. Adīman katī eeta cik looc nīcē īnōōgō buth īthōng arito kīītō nyakapanak erkinya eet etīmma (400).’ 7Īthōng thī balna athī Nyekuci ne, ‘Kōkkō katī kuuki na eet cik looc cī anyi īnōōgō kīītō nyakapanak ēē. Īthōng vurtia cīnnī, aluuga katī nēēgē looca cī rēēng ēē, kivitia kalayyia aneeta ngato.’ 8Ngaatī thī balna anyīcē Nyekuci Abraham ngērēmngērēm cī abūūranī ēlē’ cī doolec cī maacī. Ma natē, ikiyyia itirria nē Aīthak, īthōng anyīk kūbūūranē ēlē īthōng balna ayak wathinniok turgii. Ma vurtia, ikiyyia itirria Aīthaī Yokob, īthōng ikiyyia Yokobī īthī baatī ngīthōrōk ōmmōtō kī ramma cik kivitia kīītō oo baajigi baangietī cīgaac.

9“Nyatarka balna avvu alīlīwei doolia cik Yokobī ēē gōtōnī cīnīng Yothēbō,^k īthōng ivitia utuyyioi īnōōnō kīī nyakapanait Ijiba. Nyatarka balna avī Nyekuci kī īnōōnō, 10īthōng ēēla pīrnanta cīnnī vēlēk. Ma natē, anyīk Nyekuci Yothēbō gēēnyīth īthōng ēlēmaai īnōōnō kijiowa thōōth cī abūūna īcī Alaan cī Ijibi, īthōng anyīk īnōōnō kīī makayyioit Ijiba kī ōlōōtōtō cī Alaano vēlēk.^l

11“Ma balna natē, īī maka butuny ōrrōt Ijiba kī looc cī Kananī. Avī baa pīrnantēī cobbi īthōng īnīnga oo baatī baajigietī cīgaac cī amūda daainit kūdūt. 12Ma balna ngī athīrar Yokobī ngatī attē labīna Ijiba ēē, ition oo baajigi baangiet cīgaac kōōt kutuyyia, īthōng balna ēēn kōr cī owu cī ōvōyyī nēēgē ēē neccie. 13Ma wueet cī ēēn ramma cī ōvōyyī nēēgē Ijiba, uduwak Yothēbō gōtōōnōgī ēlē cīnnī ngaatī aku agawī alaanī eet cik kōrōōk cī Yothēbō. 14Īthōng ikiyyia itionīk Yothēbō baatīnnī Yokob kī eet cik kōrōōk cīnnī nyemut kivitia. Eēn balna eeta cik kōrōōk cīnnī vēlēk eet iyyio kōmmōtō kī tur. 15Ngaatī ōkōyyī Yokobī Ijiba nginiwa wū balna adangnī nēēgē kī oo baajigi baangietī cīgaac. 16Ayahiay balna eleeti cīgīk kivitia kadayyie

j 7:8 Būūraninet cī ēlē cī et cī maacī: Aduwaai balna Nyekuci Abraham ethei ne, ūbūūranit eleeti cik eet cik maacīk dōōlēnīy īcīk maacīk vurtia cī wathinniok turgii, īnōōnō thī cī abūūranī nē eleeti cik dōōlī cik maacīk, kīī katī kivitia kīītō dōōlī cik Nyekucak. Nyaraga cī Thianantō 17:10-14. **k 7:9 Yothēbō:** Eēn balna Yothēbō doolec cī amīnan Yokobo wū balna ūtēnē gotoonogua īnōōnō kī eet cik Ijibi. Īthōng balna ēēl Nyekuci īnōōnō kayaha nē eet cik kōrōk cīnīng kivitia Ijiba erkinyiay wūk balna ēēn tūrgērēm cik bütūnyak. Bēl Nyaraga cī Thianantō 30:50. **1 7:10 Alaan cī Ijibi:** Avvū balna Yudei alaan cī Ijibi Varao.

7:7 Bēl Thiananīt 15:13-14

Thēcēma loowa wū balna ūūta Abrahamī kī lōgōō cīk Hamōrī nyarobinyay.

17“Kī baa ngī ōbōwē kōr cī adīmanī Nyekuci thoothonniok wūk balna abūtaneei nē Abraham, ivitia ītooryie eeta cīgaac Ijiba kīītō mēēlī ōrrōt. 18Ma natē, ikiyyia agam alaanī īmma Ijib. Īthōng balna athii alaanī neccie cī aga tiic cī balna aticcan Yothēbō. 19Īgōōl balna alaanī coo oo baajigi baajigietī cīgaac ngatī adīmanī īnōōgō buth, īthōng ītīnganēk kutduktēk dōōlī cīk kīdīk cīk ngaanī arittiay thōng tuu kīī kadaaito.

20“Arittiay balna kēnnē Mutha kōr nīcē. Ēēn balna nē doolec cī abūnna gimmanoko, ngaatī arīcananī baatīnnē kī yaatīnnī īnōōnō ciiato cīnīng nyīlōwē iyyio. 21Ma balna ngī ūtūngtek baatīnē kī yaatīnnī Mutha ngatīvōrī, ikiyyia ūūwī būwēnyī alaano īnōōnō īthōng ūūk itilinga kīī ngērīnī cīnnī. 22Alimanothi balna Mutha gēēnyīthī cī eet vēlēk cīk Ijibi. Ēēn balna nē et cī tiiri tiica kī thōōtha.

23“Ma balna ngī ayak Mutha erkinya eet ramma, ikiyyia ēhērōnōthīk nē eet cigīnīk cīk ēēn Īthraīl. 24Ma kōr īmma, acīn kēnnē ne et cī Ijibi ngatī adīmanī et cī Īthraīlī buth. Ngaatī ēēlanē nē gōōnī īthōng uruk Ijibenit kadaak. 25Ahad kēnnē balna Mutha athī ne agaacō yoko eeta cigīnnēk vēlēk ngatī ari Nyekuci īnōōnō kēēl Īthraīl, monogo nēnnē nēēgē ngaanī kagaacō. 26Ma kōr īmma, icīn Mutha Īthraīl ramma cīk uukōy. Ngaatī atamtammanī gōōl cī aganithī īnōōgō ngatī ēthēcī ne, ‘Lōgōth, eeginnu niigia vēlēk eet cīk ēēn Īthraīl. Adiiim woccia oyowonu nyaguana nyia?’

27“Īthōng kēnnē eeti wū balna ētērēanī jore īyōt Mutha kūūk kabanyca kīī kijin kennek ne, ‘Ngēnē cī anyi aniitia makathīt cī ēngērē thōōth cīnang wo? 28Adiimi niia ngī arukca aneeta kī balna ngī aruui Ijibenit bōlōwath?’ 29Ngaatī athīknī Mutha thōōth coo wo, ivir ūūk Midiana ngatī balna ōkōyyī aavē nē ēnnē et cī looc cī rēēng, īthōng ayak lōgōō cīk ēēn ramma.

30“Ma balna ngī edeciay erkinya cīk ēēn eet ramma, ilibak anjīlo Mutha guyyia cī ōgōōn kīcī atūūth bōōnō cī ōdōōi kak cī ōjōōn kī Thiir cī Thinaī. 31Atdirlangan balna Mutha gii cī acīn nē ēē ōrrōt. Ma balna ngī ūūk nē ivijawothik icīn joonui, athīrar kēnnē molook cī Makayyiokto ngatī ēthēcī ne, 32‘Aneeta Nyekuc cī oo baajigi baajiknu, Nyekuc cī Abrahamī kī cī Aīthaī īthōng kī cī Yokobī.’ Ikiyyia abarrit Mutha ōrrōt ngaatī abūrnī ngatī acīnī bōōnō nīcē. 33Ma natē, ethek

Īcīn Mutha bōōnō cī atūūthī (7:34)

cīk anatti kī yelintiok Ijiba kī Būlūca cī Merihi kī erkinyiay ĩcīk ēēn eet ramma baatha cī ōdōōi kak.

³⁷“Mutha cī aduwaai eet cīk Īthraīlī ethei ne, ‘Itionacung katī Nyekuci agiitia et cī ōthōōth molook cī Nyekuco cī ōgōōn kī na eetīnēy cuguk.’ ³⁸Ngaatī ayahanī Mutha eet cīgaac ngatī odoi baatha ĩcī ōdōōi kak ĩthōng othoothīk anjīlo ĩnōōnō Thiira cī Thinaī. Ma natē, anyīwōthīk thī ĩnōōnō thōōth cī rūgētō kikiyyia kanyet nē ageeta.

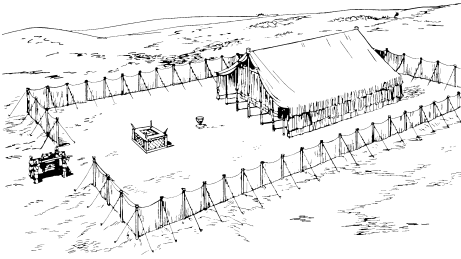
³⁹“Īthōng thī kēnnē balna abūrī oo baajigi baangietī cīgaac ngatī athīknī Mutha. Ma natē, ūtūbūrīt ĩnōōnō ĩthōng idimito imiryie ōōt Ijiba. ⁴⁰Ma natē, uduktiak nēēgē Aaron^m entek ne, ‘Dīmanahet kaal cīk ar eeta kīītō nyekucnya keyelliehet ageeta gōōl cī kovvoyyia. Ayahaet balna Mutha ageeta Ijiba, ĩthōng thī yoko erekcet gii cī adak ĩnōōnō!’ ⁴¹Ngaatī ēngēnycanī gimma cī ōgōōn kī mooleta. Ma natē, apaktek kaal cīk cavawu molet cī ōgōōn kī nyekuci ēē, ĩthōng atalit ōrrōt nyatarka tiic cī athīn cīgīk. ⁴²Īthōng thī balna ūtūbūr Nyekuci ĩnōōgō ĩthōng anyīk kalaco mūnyūny cīk tammutiddin kī balna ngī aduwa nyaraga cī eet cīk ōthōōth molook cī Nyekuco athī ne,

Makayyioiti ĩnōōnō ne, ‘Araa caava cugunik. Ēēn ngītī abīlnē niia wo, ngītī angiranni. ³⁴Kīcīna na pīrnanēt cī ehecini eeta cīgannīēk Ijiba. Kīthīrara ulua cīnīng ĩthōng yoko kikiyyia na loota kōōga ĩnōōgō. Ijia yoko kitioni na aniitia miirie bīt Ijiba.’

³⁵“Mutha wū balna abūrī eeta coo, wū baa ethei ne, ‘Ngēnē cī anyi aniitia makathīt cī ēngērē thōōth cīnang wo?’ Ōthōōthōy balna Anjīlo cī Nyekuco kī Mutha bōōnatō. Īthōng itiona balna Nyekuci naboo Anjīlo kēēl Mutha kīī kēēl nē eet ĩthōng ĩthī makayyioit cīnīng. ³⁶Ngaatī ōganē nē ĩnōōgō Ijiba ngatī adīmanī kaal

m 7:40 Aaronī: Ēēn nē gōtōnī Mutha ĩthōng ēēn nē paadīr cobbi cī owu cī Īthraīlī. Bēl nyaraga cī Lugitho 4:14; Levitikath 16.

7:37 Bēl Ditoronomi 18:15

*Ētēngēny Mutha tuggu cī
Nyekuco (7:44-45)*

Ēngēnycanu balna niigia kaal cik ar eeta kīitō nyekucnya nīikē
īthōng alayyu īnōōgō.

Īthōng thī yoko kitionicung katī na ōōt looca ĭcī rēēng ĭcī rēēnī kī
Babilonia.”

44 “Ēngēnyēt balna oo baajigi baajigietī cīgaac Ciith cī Nyekuco baatha
īcī ōdōō^o kak. Wū balna aduwaai Nyekuci Mutha kīdīmana kuduktōy kī cī
balna acīn nē thōng. 45 Ma balna ngī agammit nēēgē tuggu cī Nyekuco, vurtia
ivitia ayakta oo baajigi baajigietī cīgaac wūk baa gōō iriok nēēgē kī Jothua,^p
ayak nēēgē tuggu coo wathinniwēy wūk balna agamanī nēēgē looc cī eet
cik loociok wūk balna itingkawek Nyekuci eet ngatīvōrī. Ikiyyia aavu tuggu
cī Nyekuco ēē kuumuc kōdolanīt wathinniowa cik Davide. 46 Atalneeī balna
Nyekuci Davide ōrrōt ngaatī ajini Davide kētēngēny ngītī aavē Nyekuci cī
Yokobī. 47 Īthōng thī kēnnē balna Thōlōmōnē cī aku engenyceei Nyekuc ciith.

48 “Gōōla ĩmmanī, athii Nyekuci cī Ijjar Vēlēk cī abaak ciithēnēy ĭcīk
ēngēnyēt eeta. Kī balna ngī aduwa eeti cī ōthōōth molook cī Nyekuco
athī ne,

n 7:43 Babilonia: Balna vurtia cī itin cī Nōōwa, ēngēnyēt balna eeta ciith cī wuuni
Babēla. Ma balna erkinyiay ĭcīk meelīk ūtūvvēcō eeta entek ne Babilonia. Ma baa
vurtia ikiyyia alaanī cī athī Nabucednathar ūwī eet ōōgī cik Īthraīlī looca ĭcī
Babilonia, baa ngī ōōyōk nē Yeruthalēm. Adīmanni balna thōōth coo erkinyiay
īcīk ēēn eet eet ramma kī eet tur kī eet iyyio kōmmōtō (570) baa nga kitirriay Yesu.
Bēl Nyaraga cī Thianantō 11:1-9; 2 Alaanēt 24-25; Daniele 1:1-7. **o 7:44 Ciith
cī Nyekuco baatha ĭcī ōdōōī:** Aduwaai balna Nyekuci Mutha kētēngēny Ciith cī
Nyekuco cērēma kī kēēnīy, kī katī kayait eeta kootti vatīkēy ĭcīk ōvōyyī. Ma baa
vurtia ikiyyia ētēngēny alaanī Thōlōmōnī Ciith cī Nyekuco Yeruthalēma. Bēl Ticanē
cik Tionniawu 7:44; Heburu 8:5. **p 7:45 Jothua:** Ēbēra Nyekuci ĩnōōnō kūtūwa
eet cik Īthraīlī kūūī looca ĭcī Kananī baa vurtia ĭcī daaith cī Mutha. Bēl nyaraga cī
Lugitho 17-24; Jothua 1-24.

7:43 Bēl Amoth 5:25

49 “~‘Aduwa balna Makayyioiti athī ne,
ēēn tammutiddin taaba cannī, īthōng īthī lōōcī tōdōwa tēhēd
cannī cī karīccē na thoo.

Ciith kēnnē cī ōgōōn kuu cī engenyceangu katī niigia aneeta wo?
Ngītdang kēnnē katī cī kayuwuthie nana?

50 Nga da balna thēk na kētēngēnya kaal vėlēk?”

51 “Niigia eeta cīk adiīti ooti pīd wo! Uukonu niigia dōkīthī kī Ririwac
cī Dīhīmī kī balna ngī adīman oo baajigi baajiknu. 52 Avī wōnō balna eeti
cī ōthōōth molook cī Nyekuco īmma cī nga kīdīmanit oo baajigi baajiknu
buth? Uruit nēēgē eet cīk ōthōōth molook cī Nyekuco wūk balna aduwa
thōōth cī akuni katī Eeti cī Edeemi Thoothonniok. Īthōng yoko ovolongtu
niigia īnōōnō ngaatī aruwu. 53 Agiitia balna cīk anyiwothicung Ngiranī cī
Nyekuco wū balna ayaha anjīlēta, īthōng thī kēnnē athii cī owobju kūdūt.”

Ōvōcē Ithtiveni biyyēnīy kadaak

54 Ma balna ngī athīrar makayyiowa cīk lokikak thōōth coo
wo, avaracitō kadaait nyīgīt. 55 Īthōng thī kēnnē Ithtiveni cī abīīthī
Ririwacī cī Dīhīmī īnōōnō wo, īcīn tammutiddin īthōng īcīn bulēnīt
cī Nyekuco īthōng īcīn Yesu abīlī attia cī athio īcī Nyekuco. 56 Ngaatī
athīnnī Ithtivenī ne, “Īcīnīt nōōnō, kacini na oyyi tammutiddin, īthōng
abīlī Ngērtī Eeto⁴ attia cī athio īcī Nyekuco.”

57 Ma baa ngī athīrar nēēgē thōōth coo wo, acalcallit kūmūtīt kīina.
Ma natē, ilibtothīk nēēgē vėlēk Ithtiven, 58 ngaatī agurrecī īnōōnō ōlōō
cī gaalawu ngatīvōrī īthōng ētērēktaī uturit biyyēnīy niicoo noko. Ari
balna eeta cīk ōvōlōngī īnōōnō ēē ceremua cīgīk thoonīy īcī et īmma
cī ēēn ngīthorowoc cī athī thar Thaulo.’

59 Ma balna ngaanī uuk nēēgē īnōōnō, alawōy Ithtiveni īthī ne,
“Makayyioit Yesu, bītī ririwac cannī.” 60 Ngaatī akannī kuthungti
īthōng utulu ēgērēny īthī ne, “Makayyioit, nyī uuki īnōōgō gōōla īcī
gerthetin cīnīng wo.” Ma balna ngaatī aduwanī nē thōōth coo adaaha.

Īdīman Thaulo eet cīk kelethiawak buth

8 1 Avī balna Thaulo natē ēlēmī ruwēēnīt cī Ithtiveni. Ma kōr nīcē,
ikiyyiak pīrnanētī cobbi ōrrōt eet cīk kelethiawak Yeruthalēma.

q 7:56 **Ngērtī Eeto:** Avvū Yesu ēlē cīnnī athī ne, ēēn nē Ngērtī Eeto cī ēyēla athī
ne, ēēn nē Kiristo cī ēēn Alaan cī kabicoc cī alna kūdūt. Bēl Daniele 7:13-14.

r 7:58 **Thaulo:** Ēēn coo Paulo wū balna katī kikiyyia kī wobjiait cī Yesu.

7:50 Bēl Īthiaia 66:1-2

Ngaatī athanothīcē lemnyiowa vēlēk looc cī Yudei kī looc cī Thamaria kūtūngtōthīk tionniaha dōō. ²Ma natē, ivitia adaacō eeta cīk ongollie Nyekuc ēē Ithtiven, ithōng utulutho īnōōnō ōrrōt. ³Ngaatī ētērēanī Thaulo athaanī eet cīk kelethiawak. Ōkkō ciithēnēy vēlēk agurra eet cīk maacīk kī ngayy ithōng arīk īnōōgō kījana.

Pilipo looca cī Thamaria

⁴Athantē balna eeta cīk kelethiawak, ōōt irionito Nyemut cī Abūnna goolliowēy īcīk balna ōvōyyī. ⁵Ōkkō balna Pilipo^s ōlōō īcī gaalawu cobbi īcī Thamaria, ithōng uduwak eet thōōth cī Kiristo natē. ⁶Ma balna ngī athīrar meelitini thōōth cī Pilipo, ithōng īcīnīt kaal cīk anatti cīk adīman nē ēē, ivitia ithīraritō nēēgē vēlēk jurrung thoothonniok cīk aduwa nē. ⁷Ūbūnta balna eeta cīk meelīk cīk ayak ririwanīn cīk gerthek kī eet cīk awuli kī eet cīk ngōōltīk vēlēk. Ēkta balna ririwanīna cīk gerthek eletinēy cīk eetu acalcala jiena. ⁸Ngaatī atalnī eeta ōlōō cī gaalawu nīcē ōrrōt kūdūt nyatarka thoothonniok cīkkō.

⁹Ma wathinniwōyē gwantīk, avī balna eeti īmma cī ēēn ngarī cī athī Thimone cī balna atubuan eet vēlēk ngarthētīna cīnnī ōlōō īcī gaalawu cobbi īcī Thamaria. Ēngērēn balna Thimone athī ne keeni et īmma cobbi ōrrōt. ¹⁰Ivitalia ithīhīt nēēgē vēlēk īnōōnō jurrung ētērēanī īcīk kīdīk kōdōlanīt cīk obbitik, ithōng ītō ne, “Ēēn eeti coo tirthēt cī Nyekuco cī athī ne, Tirthēt Cobbi.” ¹¹Athīrar balna eeta Thimone jurrung nyatarka ūnūwīk nē ngarītheet cīnnī ēē, ngaatī atubuanini eeta. ¹²Ithōng thī balna ivitalia elemit eeta Pilipo kīcī irion nē Nyemut cī Abūnna cī kabicoc cī Nyekuco kī thar cīk Yesu Kiristo ēē, ivitalia agammit nēēgē vēlēk batithimo eetīnēy cīk maacīk ngaanēy noko. ¹³Ma natē, ikiyyia ēlēm Thimone buu ngatī agamī batithimo. Ma natē, ōwōb nē Pilipo gōōla cī ōkōyyī nyatarka kaal cīk obbitik cīk eyeliay kī kaal cīk addi cīk atdirangan eeta.

¹⁴Ma balna ngī ithīraritō tionniaha Yeruthalēma ngatī ēlēmī eeta cīk Thamaria thōōth cī Nyekuco ēē, itiontīk īnōōgō Pētūrū kī Yōane. ¹⁵Ma baa ngī arayyiak tionniaha cīk ēēn ramma ēē, alayyiōy nēēgē lemnyiok cīk Thamaria kī katī kanyīwothīk Ririwacī cī Dīhīmī īnōōgō. ¹⁶Nyatarka balna nga kikiyyia Ririwacī cī Dīhīmī īcī eet cīk Thamaria, ithōng agam balna nēēgē batithimo thaarīy īcīk Makayyioit Yesu dōō.

17Ma natē, ataddik Pētūrū kī Yōane athīn ootinēy ĭcīk lemnyiwu ĭthōng umuddia lemnyiwu Ririwac cī Dīhīmī. 18Ma baa ngī acīn Thimone ngatī akuni Ririwacī cī Dīhīmī gōōla cī atadīcē tionniaha athīn ootinēy ĭcīk lemnyiwu ēē, anyīk nē ĭnōōgō nyarobinya, 19ĭthōng ĭthī nē ne, “Anyangū da aneeta buu tirthēt coo kīī katī eeti cī kataadi na athīn cīganīk kanyīwothīk Ririwacī cī Dīhīmī.”

20Ēdēcī Pētūrū ethei ne, “Agiirianu woccia katī niia kī nyarobinya cugunik wo thēk, nyatarka ahadi athī ne, ūūta woccia anyinit cī Nyekuco nyarobinyay! 21Athii woccia cī kōthōl naaga kī aniitia tiic coo nyatarka athii cī mūrā thīnīn cunnie nguuma cī Nyekuco. 22Duwa thoothonniok cugunik cīk gerthek cīk muwēēnit cunni ēē, ĭthōng alawu Makayyioit kēnyēē thōōth cī gērthē thīnīna cunni wo. 23Nyatarka kacini na emedeeri niia tiic coo, ĭthōng ecebji gerthetini aniitia.”

24Ngaatī athīnī Thimone ne, “Laang lawowua baai thēk kī Makayyioit kīī katī kithii thōōth cī aduwa niia ēē, athii cī adahia aneeta gimma.”

25Ma vurtia cī iriontīhī Pētūrū kī Yōane eet thōōth cī Makayyioit Yesu ōlōō cī gaalawu natē vēlēk, iriontik nēēgē eet Nyemut cī Abūnna korookjiowēy cīk meelik ĭcīk Thamaria vēlēk ĭthōng imiryie ōōt Yeruthalēma.

Pilipo kī Ithiopic

26Ethei balna anjīlo cī Makayyioikto Pilipo ne, “Lūūcē gōōla cī dinu, cī baath cī ōdōō ēē cī alūūcī ōkkō Yeruthalēma kōdōlan Gatha.” 27Ngaatī ĭnganni Pilipo ōkōyyī ĭthōng ma gōōla, urumtoy kī gaalinit cī Ithiopia cī balna ariay.^t Gaalinit balna cobbi neccie ōrrōt cī agam nyarobinya cīk Kandathī ngaa cī ēēn alaan cī ngayyi cī Ithiopia. Ōkkō balna alayyie eeti coo Yeruthalēma, 28ĭthōng yoko ōbōda ūūk ĭcī kōrōōk cīnnī. Avī balna nē loota giiwa ĭcī agurrie cīnnī cī agurut nyangōlēnya, ĭthōng ēbēl nyaraga cī ĭthaia wū ēēn et cī ōthōōth molook cī Nyekuco. 29Ma natē, uduwak Ririwacī cī Dīhīmī Pilipo ethek ne, “Bīt ĭthī ōjōōn kī gii cī agurrie nīcē.”

30Ma natē, ivirothīk Pilipo gii cī agurrie ēē, ĭthōng ĭthīrar et nīcē ngatī ēbēlī nyaraga cī et cī ōthōōth molook cī Nyekuco ĭthaia. Ngaatī ajini Pilipo ĭnōōnō ēthēcī ne, “Aga thēk niia thōōth cī ēbēlī wo?”

31Ēdēcī nē athī ne, “Kathihi thēk naboo kuu laang? Kathīrari woyyia thēk nēnnē mī kaavu eeti ĭmma cī aduwacānī.” Ngaatī aduwacī

^t 8:27 **Ariay:** Baa lōōla, balna gōō aara alaanēta eet cīk aticanothi ngaay cīgīk eleeti.

*Urumtoy Pilipo kī gaalinit
cī Ithiopia (8:31)*

Ayak woccia katī nē dōōlī kuu,
katī ngī agammīay rūgētī cīnnē?”

³⁴Ma natē, ijin eeti cī ariay ēlē ēē Pilipo ethek ne, “Duwaha da yoko laang ngēnē cī ōthōōth eeti cī ōthōōth molook cī Nyekuco ēē, ēlē cīnnī mīn kōdē et īmma cī rēeng?” ³⁵Ngaatī ētērēanī Pilipo aduwacī īnōōnō thōōth cī Nyaraga cī Nyekuco, īthōng irionīk īnōōnō Nyemut cī Abūnna cī Yesu.

³⁶Ma baa ngī ōwō nēēgē gōōla, ōōt umuddia ngītī attē maama īthōng īthī eeti cī ariay ēlē ēē ne, “Cīn da, maam ōōgī cīkkō. Athii woccia cī kagami batithimo?” ³⁷Ngaatī athīnnī Pilipo ne, “Ma ngī elemi thīnīna cunni vēlēk, agami woccia thēk.” Ma natē, ēdēc eeti cī ariay ēlē ēē īthī ne, “Kelemi na ngatī ēēn Yesu Kiristo Ngērtī Nyekuco.” ³⁸Ma natē, uduwak eeti cī ariay ēlē ēē gii cī agurrie ēē kībīl. Ngaatī aluucianē Pilipo ōkōyyī maamīy kī et cī ariay ēlē ēē īthōng ikiyyia agameek nē īnōōnō batithimo.

³⁹Ma balna ngī ētēkta nēēgē maamīy ngatīvōrī, anyīk Ririwacī cī Makayyiokto Pilipo kithii noko kagūnūcūk īnīnga balna acīn eeti cī ariay ēlē ēē īnōōnō naboo, īthōng thī nēnnē balna, ēbēlbēl eeti cī ariay ēlē ēē ōrrōt ngaatī ōkōyyī gōōla cīnnī. ⁴⁰Ikiyyia balna nē edenyiay

nē Pilipo kikiyyia kūrūmtē kī īnōōnō. ³²Ēbēl balna gaalinti coo ngatī eheddi Nyaragawa cī Nyekuco athī ne,

“Owobjie balna nē kī atheetī cī ōkkō otodongnyi thōng. Ēlēmānī balna nē kī nyion” cī atheeto cī ōdōōt tūwayyioiti īmma.

Īthōng athii balna nē cī aduwa thōōth īmma. ³³Arannī balna eeta īnōōnō lokika athii cī amūda thōōth cī abūnna.

u 8:32 Nyion: Aduwaai balna Nyekuci Mutha ennei ne, abūnna thēk ma ngī apaei eeta nyion Nyekuc kīī katī kēnyēēī nē gerthetin cīnīng. Īnōōnō thī cī avēēnī Yesu a ne Nyion cī Nyekuco nyatarka itiona Nyekuci īnōōnō kikiyyia kadaak kī kūtūny gerthetin cīnac. Bēl Marīkō 14:12; Luka 22:7; Yōane 1:29-35; 1 Korinto 5:7; 1 Pētūrū 1:19.

8:33 Bēl Īthaia 53:7-8

Pilipo vurtia looca cī athī Athotuth. Ōwō balna nē korookjiowēy ĩcīk gaalawu vēlēk ĩthōng kōdōlan looc cī gaalawu cī Cithariya, irioni eet Nyemut cī Abūnna.

Ikiyyia ĩthī Thaulo wobjiat cī Makayyioкто

(Bēl Ticanē cīk Tionniawu 22:6-16; 26:12-18)

9 ¹Iriangrianganeei balna Thaulo wobjiak cīk Makayyioit Yesu ngatī aduwanī thoothonniok cīk adiim aruui ĩnōōgō. ĩthōng ũūk ĩcī paadīr cobbi, ²kūūk kijina nyaragēt ĩcī makayyiook cīk Ciithi cīk Lawintak Damathkatha. Adīman balna nē thoothonniok cīkkō nyatarka adiim balna nē ngī agam eet cīk maacīk kī ngaay cīk ōwōb gōōl cī Makayyioit Yesu, kōōt kīītō eet cīk ecebjie Yeruthalēma. ³Ma baa ngīī nē ōjōōn kī Damathkath hēērōna cīnnī ēē, tamanoko utdukwuay lanyītī ĩmma tammuatiddina kūtūkūl ĩnōōnō. ⁴Ngaatī uuki Thaulo looc ĩthōng ĩthīrar molook ĩmma cī ethei ĩnōōnō ne, “Thaulo, Thaulo, adīmanna niia aneeta buth nyia?”

⁵Ēdēcī Thaulo ethei ne, “Aniitia ngēnē Makayyioit?”

Ēdēcī Makayyioiti ethei ne, “Aneeta Yesu cī adīmani niia buth wo.” ⁶“ĩthōng thī yoko, tīnga bīt ōlōō cī gaalawu kūūk keyelothihi thōōth cī katī ōkkō adīmani.” ⁷ĩthōng eeta cīk balna ēhērōn kī Thaulo, abīlī balna natē tiv noko. Athīrar nēēgē molook ĩthōng thī kēnnē athii cī ijiowa et cī ōthōōth ēē kūdūt.

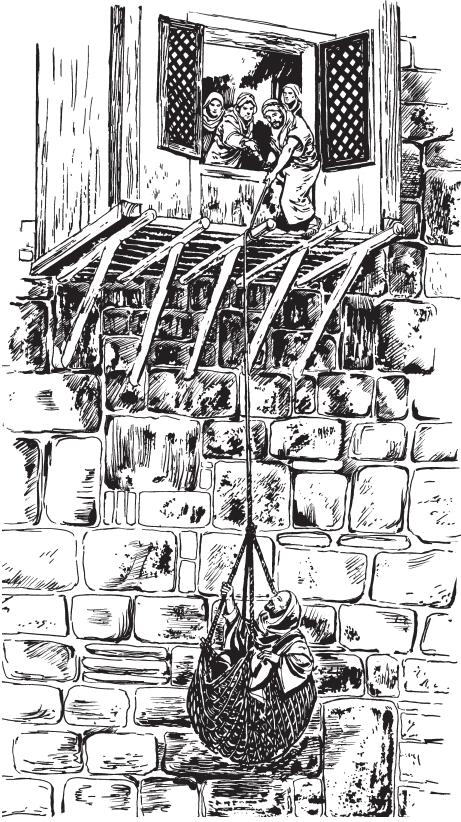
⁸Ma natē, ĩtīnga Thaulo jiena ĩthōng ma baa ngī apuuk nē kēbērē cīgīnīk ēē, ruben kēnnē. Ngaatī agamī eeta ĩnōōnō athiit atīwī ōvōyyī ōlōō cī gaalawu ĩcī Damathkathī. ⁹Ruben balna Thaulo wathinniok iyyio kithii gii cī adak kōdē awūd nē kūdūt.

¹⁰Avī balna wobjiati ĩmma cī athī Anania cī abaak ōlōō cī gaalawu ĩcī Damathkathī. Avvū balna Makayyioiti Yesu Anania ngonothintia ethei ne, “Anania!”

Ēdēcī kēnnē Anania ethei ne, “Ee Makayyioit!”

¹¹Ngaatī ēthēcī Makayyioiti ĩnōōnō ne, “Bīt ōlōō cī et cī athī Yudath, gōōla ĩcī, Gōōl cī Mūrrī. Jina et cī athī Thaulo cī looc cī gaalawu cī Tarthuthi. Alayyie nē yoko. ¹²ĩthōng ngonothintia, acīn balna Thaulo et cī athī Anania ngatī akuni, awumi kēbērē cīgīnīk athīnēī ĩthōng ĩcīnē nē naboo.”

¹³Ēdēcī kēnnē Anania ethei ne, “Makayyioit, ēkēbtaha eeta cīk meelīk ōrrōt thoothonniok cīk gerthek cīk balna adīmaneei eeti coo eet cīk callīk thinneti Yeruthalēma. ¹⁴ĩthōng yoko aku nē ngato nyatarka anycīk makayyiowa cīk paadīrnyawu makathīt, kikiyyia

Itionta eeta Paulo loota bulutha (9:25)

kagam eet cĭk alayyie thaariy ĭcugunik.”

¹⁵Īthōng thĭ balna ethei Makayyioiti Yesu Anania ne, “Bītō! Ēēn eeti coo et cannĭ cĭ eberiy kiliman eet cĭk athii cĭ ēēn Yudei kĭ alaanēt cĭgĭk kĭ eet cĭk Īthraīlĭ thōōth cannĭ. ¹⁶Aneeta katĭ cĭ keyeleei ĭnōōnō gōōl cĭ ehecini nyatarka thar cĭganĭk.”

¹⁷Ngaatĭ ōkkō ithiowĭ Anania kōrōōk nĭcē. Ma natē, atadĭk athĭn cĭgĭnĭk Thaulo ĭthōng ĭthĭ ne, “Gōtōna Thaulo, Makayyioit Yesu wū balna alibaci anitia gōōla ĭcĭ baa akunei niia ngato wo, ĭnōōnō cĭ itionana aneeta kĭi katĭ cĭnē niia naboo ĭthōng kĭi kĭbbĭt Ririwacĭ cĭ Dĭhĭmĭ aniitia.” ¹⁸Ma tamanoko, okoliay kūraroĭcĭ cĭ ōgōōn kĭ tabulangocĭ cĭ kuluguaco kēbērēnĭy ĭcĭk Thaulo ngaatĭ acĭnēnĭ. Ma natē, ĭtĭnga nē jiena ĭthōng agam batithimo. ¹⁹Ma balna ngĭ adak nē daainit, ikiyyia ūbūna ēlē cĭnnē.

Irion Thaulo Damathkatha

Ngaatĭ arūmēēnĭ Thaulo kĭ wobjiak Damathkatha wathinniok cĭk meelĭk. ²⁰Ma tamanoko, ētērēāĭ nē irion thōōth cĭ ēnnē Yesu Ngērtĭ Nyekuco Ciithēnēy ĭcĭk Lawintak. ²¹Eeta vēlēk cĭk balna athĭrar thōōth cĭ Thaulo ēē, ukulliek jien ĭthōng ĭtō ne, “Athii wōnō cĭ ēēn et wū balna adĭman eet wūk balna alayyie thaariy ĭcĭk Yesu Yeruthalēma buth neccie? Athii yoko balna cĭ aku nē kikiyyia kagam ĭnōōgō, ĭthōng ayawothĭk makayyiok cĭk paadĭrnyawu?” ²²Irion balna Thaulo tirthēta cobbi ōrrōt katalmanyān Yudei cĭk aatĭ Damathkatha nyatarka aduwaai nē ĭnōōgō ethei ne, ēēn Yesu Kiristo.

²³Ma balna ngĭ ōōt wathinniowa cĭk meelĭk, ivitia othoothito Yudei thōōth cĭ aruui ĭnōōnō, ²⁴aga balna nēnnē Thaulo muwēēnĭt cĭning ēē. Waathĭn kĭ baalin, ēbēk balna nēēgē araanet cĭk obbitik cĭk kōrōōk cĭ

gaalawu gōōla cī adiim aruui Thaulo. ²⁵Nyatarka ivitia otti wobjiaha cīgīnnēk īnōōnō baal ari dongowa īthōng itiontīk loota bēlētha īcī dilato.

Thaulo Yeruthalēma

²⁶Ma balna ngī arawak Thaulo Yeruthalēm, ikiyyia idiim ngī arūmē kī wobjiak. Ongollie balna kēggē wobjiaha īnōōnō athii cī ēlēmī ngatī ikiyyiai nē īthī wobjiat cī ēēn dīdī. ²⁷Ngaatī aku ēēlī Barnabathī īnōōnō ngatī ōkōyyī kī tionniak. Ma natē, ūūk uduwak tionniak gōōl cī balna acinī Thaulo Makayyioit Yesu kī gōōl cī ōthōōthīcē Makayyioiti īnōōnō. Aduwa balna Barnabathī buu gōōl cī balna ōthōōthī Thaulo tiirion thaarīy īcīk Yesu, baa ngī avī nē Damathkatha. ²⁸Aavutō balna nēnnē Thaulo kī tionniak Yeruthalēma īthōng ōtō nē uduwak eet vēlēk thōōth cī Makayyioit Yesu tiirion. ²⁹Ōthōōth nē īthōng ēpēkantōy kī Yudei cīk ōthōōth thōōtha cī Girihi ngaatī adiimi aruui eeta cīkkō īnōōnō. ³⁰Ma balna ngī ivitia umuddia gotonoogia thōōth coo, itionito Thaulo kōdōlan kōrōōk cī gaalawu cī Cithariya. Ma natē, itiontīk īnōōnō kedecek kūūk ōlōō īcī gaalawu īcī Tarthuthi. ³¹Ivitia balna eeta cīk kelethiawak aavutō ganōna looca cī Yudea kī Galilea kī Thamaria īthōng alaacō Makayyioit. Ivitia ītō tirti nēēgē ōrrōt kīcī ēēl Ririwacī cī Dīhīmī īnōōgō kancīk kītoryyie kī mēēlī.

Ainiath kī Dorkath

³²Ōwō balna Pētūrū loociowēy vēlēk, ikiyyia ēhērōnōthīk eet cīk callīk cīk balna aatī ōlōō cī gaalawu cī Lidia. ³³Ma natē, urumtoy nē kī et īmma cī athī Ainath. Eēn balna Ainiathī et cī alalaniay ēlē, īthōng atangu lobela erkinya turgii athii woccia cī ōwō kūdūt. ³⁴Ma natē, ethek Pētūrū īnōōnō ne, “Ainiath, anyi Yesu Kiristo aniitia būna. Tīnga nyūm kwuen cunni.” Ma tamanoko, ītīnga Ainiathī niicoo noko. ³⁵Ma balna ngī acin eeta vēlēk cīk kōrōōk cī gaalawu cī Lidia kī cīk kōrōōk cī gaalawu cī Tharonī thōōth coo wo, ivitia elemit Makayyioit Yesu.

³⁶Ōlōō cī gaalawu īcī Joopa, avī balna wobjiati īmma cī ngayyi cī athī thar Tabitha. Athī balna thar ōōgī cīgīnīk Girihiyyiey Dorkath thara cīkkō athī ne, Mēgēr. Adīman balna nē thōōth cī abūnna ngatī ēlī ngījurra. ³⁷Immōrī balna nē, īthōng ikiyyia adaaha, ngaatī thī balna araanē eeta ēlē cīnnī īthōng aryik ciitha tiddina. ³⁸Ōjōōn balna Lidia kī kōrōōk cī gaalawu cī Joopa, ma balna ngī athīrar wobjiaha

ngatī aavē Pētūrū ōlōō cī gaalawu cī Lidia ēē, itiontīk īnōōnō eet cīk ēēn ramma kōōt kēntēk ne, “Ijjia baai tamanoko!”

³⁹Ngaatī irioi Pētūrū kī īnōōgō īthōng ma balna ngī arawak nē, otti eeta īnōōnō ciitha tiddina. Ivitiak balna ngaay cīk bōyyīk Pētūrū natē īthōng utuluthik īnōōnō. Eyelliek balna nēēgē īnōōnō ceremua cīk balna adīmana Dorkathī baa nga arūgī nē.

⁴⁰Uduwak Pētūrū īnōōgō vēlēk kōōt nōōnō ngatīvōrī ngaatī akanni kuthungti īthōng alawōy. Ma natē, ūtūwū Pētūrū ēlē cīnnī īcī tōōn cī aavē ngaā cī adaaī ēē īthōng īthī ne, “Tabitha, tīnga jiena.” Ngaatī ōwī nē kēbērē kīcīn Pētūrū īthōng aavu loota. ⁴¹Agam Pētūrū īnōōnō athiit kītinga jiena. Ma balna natē, ūtūvvūwa Pētūrū eet cīk elemnyie kī ngaay cīk bōyyīk īthōng eyelek īnōōgō ngatī ūrūgāī Dorkathī. ⁴²Athanothīk balna nyemut coo Joopa tūrūr īthōng ivitia elemit eeta cīk meelīk Makayyioit Yesu. ⁴³Ma natē aavu Pētūrū Joopa wathinniok cīk meelīk ōlōō cī et īmma cī angīny ruccie, cī athī thar Thimone.

Ūtūvvū Kornellio Pētūrū

10 ¹Avī balna eeti īmma cī athī thar Kornellio ōlōō īcī gaalawu cī Cithariya. Ēēn balna Kornellio gaalinit cī nyīcēkeru’ cī agam nyīcēkēr eet tur, agayyi balna nyīcēkērī neekie athī ne, nyīcēkēr cīk Itali. ²Ēēn balna nē kī kōrōōk cīnnī vēlēk eet cīk ongollie Nyekuc ōrrōt. Ēēl balna Kornellio ngījurra anyi nyarobinya īthōng ala Nyekuc dōkīthī. ³Ma kōr īmma balna ngī iginye kōr balna ngī itini iyyio, acīn balna Kornellio anjīlo cī Nyekuco jurrung ngatī akunei īnōōnō īthōng ethek ne, “Kornellio!”

⁴Ahamni balna Kornellio īnōōnō ngonothintia īthōng ōtōngōlē kīī kethek ne, “Athī ne, makayyioit?”

Ēdēcī anjīlo ethei ne, “Ēlēmī Nyekuci lawinit cunni kī anyinit cī anyi niia ngījurra wo. ⁵Īthōng yoko tion eet ōōgī kōōt Joopa, kōōt kayakta et īmma cī athī Thimone cī athī thar ōōgī Pētūrū. ⁶Arūmē nē kī Thimone et wū gōō angīny ruccie, wū gōō ayak kōrōōk cīnnī titimma cī būlūcō.”

⁷Ma balna ngī imiire anjīlo cī ōthōōthōy kī Kornellio wo, ikiyyia ūtūvvū nē nyakapanak cīgīnīk ramma kī nyīcēkērowoc wū gōō ēbēk

ĩnōōnō wū ala Nyekuc ōrrōt. ⁸Uduwak nē, ĩnōōgō thōōth vēlēk wū acĭn nē, ĩthōng ition ĩnōōgō kōōt Joopa.

Ēhērōnōthĭk Pētūrū Kornellio

⁹Ma balna ngĭ aavu kōr tiddina waathĭna ĩmmanĭ ĩcĭ hēroni cĭnĭng wo, ivitia ōdōlanit nēēgē kōrōōk cĭ gaalawu cĭ Joopa. Ītĭnga balna Pētūrū, ĩthōng ūūk alawōy ciitha tiddina,^w ¹⁰ĩthōng ikiyyia adak ĩnōōnō boboo. Ma balna nganĭ adĭmaneei eeta daainit, ikiyyia ōngōnōthē nē. ¹¹Acĭn balna nē ngatĭ owine tammutiddin ĩthōng uluciac gimma looc cĭ wuuni cĭ ōgōōn kĭ mĭlaya cobbi cĭ abĭlĭ kūdūluanĭy ĩcĭk ēēn wec. ¹²Ayak balna mĭlaya cobbi wo kēlēgē cĭk aatĭ mĭn mĭn cĭk ayak thoo wec, kĭ kēlēgē cĭk ōvōvōt kengtinneĭ kĭ kĭballĭ cĭk tammutiddino. ¹³Ma natē, ethek moloowĭ ĩnōōnō ne, “Tĭnga Pētūrū. Ruk ĩthōng adawu.”

¹⁴Ēdēcĭ Pētūrū athĭ ne, “Athii tō Makayyioit! Cĭ gōō nga kadak kaal cĭk gerthek cĭk ōgōōn kētē ĩthōng athii woccia cĭ awūpan ngatĭ kadaē.”^x

¹⁵Othoothĭk moloowĭ ĩnōōnō ngōnana ramma naboo ĩĭ ne, “Nyĭ athĭ gimma cĭ anyi Nyekuci kadaē ne, athii cĭ abūnna ngatĭ adaini.”

¹⁶Edenyiay balna thōōth coo ngōnana iyyio ma tamanoko, ōdōngē mĭlaya cobbi coo ūūk tammuatiddina.

¹⁷Ma balna nganĭ atdirlangan Pētūrū thōōth cĭ acĭn nē wo, ivitia umuddia eeta wūk balna itiona Kornellio ngĭtĭ aavē kōrōōgĭ cĭ Thimone, ĩthōng ivitia ĩbĭlĭt araana. ¹⁸Ngaatĭ avēēnĭ nēēgē ngatĭvōrĭ ajin eet woccia ngĭ avĭ Thimone cĭ athĭ thar ōōgĭ Pētūrū natē.

¹⁹Ma balna nganĭ ahad Pētūrū thōōth coo, ikiyyia ethek Ririwacĭ cĭ Dĭhĭmĭ ĩnōōnō ne, “Thimone, adimnyi eeta iyyio aniitia. ²⁰Tĭnga da taman, lūūcē loota. Nyĭ abūrĭ ngatĭ iriowu kĭ ĩnōōgō, nyatarka aneeta cĭ kitiona ĩnōōgō wo.”

²¹Ma natē, ĩtĭnga Pētūrū ūlūūcē ūūk ethek eet nĭkē ne, “Aneeta cĭ adimnyangū wo. Avvunnu niigia nyia?”

²²Ēdēcĭ eeta neekie athĭ ne, “Itionanet gaalinti Kornellio. Ēēn et cĭ edeemi thoothonniok ongollie Nyekuc ĩthōng amĭnan Yudei vēlēk. Aduwaai anjĭlo cĭ dĭhĭmĭ ĩnōōnō kutuvui aniitia ōlōō cĭnnĭ, kĭĭ katĭ kūūk kĭthĭrar nē thōōth cĭ aduwaai niinia.” ²³Ma natē, ūūwĭ Pētūrū ĩnōōgō ōlōōtōtō ngaatĭ oginnie baalin nĭcē natē ngatĭ odoi.

w 10:9 *Ciitha tiddina*: Looca cĭ ĩthraĭlĭ ayak ciithi kōlillēt cĭk dapalĭk ĩthōng aticcanni nēēgē tiddina. x 10:14 *Kaal cĭk ēēn riiriny*: Angiranni balna ngirana cĭ Mutha ngatĭ adaĭ Yudei kaal ōōgĭ. Bēl nyaraga cĭ Levitikath 11:1-32.

Pētūrū ciitha ĭcī Kornellio

Ma ngerethietīn cīnnī, ĭtīngathō Pētūrū kī ĭnōōgō kī gōtōnōōgī ōōgī cīk Makayyioktak cīk avvu Joopa ōōt ngatī odoi. ²⁴Ma balna waathīn ĭmma, ōdōlanit nēēgē kōrōōk cī gaalawu cī Cithariya. Amūdaai balna ērē Kornellio ĭnōōgō, ngaatī avaanī tionniok cīgīnik kī gōōnōgī wūk gīnnīk kir kivitia. ²⁵Ma balna ngī arawak Pētūrū kōrōōk, ĭthaa Kornellio ĭnōōnō niicoo noko, ĭthōng akat kuthungti tongolintia cī alawī ĭnōōnō. ²⁶Ma natē, ōdōng kēnnē Pētūrū ĭnōōnō kībīl ĭthōng ethek ne, “Bīl da, keeni na buu et kī niia.”

²⁷Ngaatī ithiowī Pētūrū ciith nganī ōthōōthōy kī Kornellio noko, ĭthōng ūūk ūrūbōthīk meelitin. ²⁸Ma natē, ethek ĭnōōgō ne, “Agayyu niigia vēlēk abūrī Ngiranī cīnang ngatī arūmēēnī Yudenti ĭmma kī eet cīk athii cī ēēn Yudei kōdē nēnnē eheronothi ĭnōōgō kaganoko. ĭthōng thī, eyeleea aneeta Nyekuci athii woccia cī kathī ne, abūnna eeti ĭmma ĭthōng ĭi gērtha ĭmma. ²⁹ĭnōōnō yoko thī balna mī itionanu eet kivitiahani, kikiyyia niicoo noko. Kijinung woccia thēk thōōth cī avvuangū niigia aneeta wo?”

³⁰Ma natē, ēdēc Kornellio ĭi ne, “Wathinniwōy ĭcīk ēēn wec cīk alacantē ēē, kalayyie balna na ciitha cannī kōr cī ōgōōn kī coo, balna ngīi itini iyyio baa ngī iginye kōrra. Ma tamanoko, ikiyyia ĭbīl eeti ĭmma cī atalīth ceremuana ĭcī nguum cannī, ³¹ĭthōng ĭi ne, ‘Kornellio, ĭthīrar Nyekuci lawinit cunni ĭthōng ahada anyinit cī anyi niia ngījurra. ³²Tion eet kōōt kayakta Thimone cī athī Pētūrū ōlōō ĭcī gaalawu ĭcī Joopa. Ėēn nē kerennioit cī kōrōōk cī Thimone wū gōō angīny ruccie, ĭthōng ayak kōrōōk cīnnī joonui būlūca.’ ³³Ngaatī kitionane na eet tamanoko ĭthōng abūnna ōrrōt ngatī akunei. ĭthōng thī yoko, kaatī naaga vēlēk ngato nguuma cī Nyekuco kīthīrarya kaal vēlēk cīk da aduwacci aniitia Makayyioiti kīi duwaaet niia ageeta.”

Irion Pētūrū

³⁴Ma natē, ētērēāi Pētūrū ōthōōth ĭi ne, “Kacini na jurrung Nyekuc doo cī athii cī angalīt eeta, ³⁵ĭthōng thī ēlēmī nē eet loociowēy vēlēk cīk ongollie ĭnōōnō ĭthōng ĭdīmanit thōōth cī edemothi. ³⁶Ėēn coo Nyemut cī Abūnna cī aduwōy kī wū balna anyi Nyekuci eet cīk ĭthraīlī kī balna ma ngī itioniai nē Yesu Kiristo Makayyioit cī kaal vēlēk

y 10:38 *Alaan cī ririwanīn cīk gerthek:* Athī thar cīk alaan cī ririwanīn cīk gerthek Thīttan. Ėēn balna nē anjīlo tammuatiddina cī anyi anjīlēt ōōgī kūtūbūrīt Nyekuc, ĭthōng umura Nyekuci ĭnōōgō tammuatiddina. Bēl nyaraga cī Yelintio 12:7-9.

kanyĭk ĩnōōgō ganōn. ³⁷Agayyu niigia thoothonniok wūk balna aliba looca cĭ Yudea tūrūr, wū baa ētērēanĭ Galilea vurtia cĭ batithimo wū balna irioni Yōane. ³⁸Ēbēra balna Nyekuci Yesu cĭ Natharētĭ Ririwaca cĭ Dĭhĭmĭ kĭ tirthēta ĩthōng kĭ gōōl cĭ ōwōyyĭ looc vēlēk cĭ, adĭmanĭ thoothonniok cĭk abūnna, kĭ ngatĭ ēēlanē eet cĭk agam alaani cĭ ririwanĭn cĭk gerthek^y nyatarka balna avĭ Nyekuci ĩcĭnnĭ.

³⁹“Keegin naaga kēbērē cĭk thoothonniok vēlēk cĭk aticcan Yesu looca cĭ Yudei kĭ Yeruthalēma. Aruwue balna Yesu ĩthōng otodowothĭk nē kurucea. ⁴⁰Īthōng thĭ balna ūrūgūtha Nyekuci ĩnōōnō daaĭtha vurtia cĭ wathinniok iyyio, ĩthōng anyĭk ĩnōōnō kedeenyiay kĭcĭnĭt eeta naboo. ⁴¹Athii balna cĭ acĭn eeta vēlēk Yesu, ageeta balna doo cĭk balna kadūwēna, ĩthōng kuwuddieha kĭ ĩnōōnō vurtia cĭ ūrūgaĭ nē daaĭtha cĭk kacĭnna ĩnōōnō. Keeginna naaga eet cĭk ēbērannet Nyekuci kiittia kēbērē cĭgĭnĭk kĭi kuduktiaha eet ōōgĭ buu thōōth cĭnnĭ. ⁴²Atĭrĭthet balna Nyekuci ageeta kiriontiha eet keyelieha ngĭ, ēbēra Nyekuci Yesu kĭ et cĭ ēngēr thoothonniok cĭk eet cĭk arūgĭ kĭ cĭk adaaito. ⁴³Ēyēla balna eeta cĭk ōthōōth molook cĭ Nyekuco vēlēk athĭ ne eeta cĭk ēlēmĭ Yesu, enyekci katĭ thoothonniowa cĭk gerthek cĭgĭk thaariy ĩcĭgĭnĭk.”

⁴⁴Ma balna nganĭ ōthōōth Pētūrū thoothonniok cĭkkō, ikiyyia uluciak Ririwacĭ cĭ Dĭhĭmĭ eet vēlēk cĭk balna athĭrar nyemut wo. ⁴⁵Lemnyiowa cĭk ūbūūrantē eleeti cĭk eet cĭk maacĭk cĭk balna iriowa kĭ Pētūrū, ivitia ukulliek jien ngatĭ balna abĭnnĭ Ririwac cĭ Dĭhĭmĭ eet cĭk athii cĭ ēēn Yudei. ⁴⁶Nyatarka ĩcĭnĭt nēēgē ĩnōōgō ngatĭ ōthōōthĭ thoothiowēy ĩcĭk ēēn nyēgēlē ĩthōng ĩdĭhĭthĭt Nyekuc.

Ngaatĭ athĭnnĭ Pētūrū ne, ⁴⁷“Woccia thēk alaama eeti ĩmma eet cĭkkō ngatĭ woccia agamōthĭcē batithimo maamiy? Anyĭwōthĭk ĩnōōgō buu Ririwacĭ cĭ Dĭhĭmĭ kĭ balna naaga.” ⁴⁸Ngaatĭ atĭrĭthĭ Pētūrū ĩnōōgō kagamit batithimo thaariy ĩcĭk Yesu Kiristo. Ma natē, uduktiak nēēgē Pētūrū kūrūmtē nōōnō kĭ ĩnōōgō kōdōwē wathinniok cĭk kĭdĭk.

Ēkēba Pētūrū ticanē cĭgĭnĭk

11 ¹Īthĭraritō tionniaha kĭ lemnyiok Yudea tūrūr ngatĭ elemit eeta cĭk athii cĭ ēēn Yudei thōōth cĭ Nyekuco. ²Ma balna

y 10:38 *Alaan cĭ ririwanĭn cĭk gerthek*: Athĭ thar cĭk alaani cĭ ririwanĭn cĭk gerthek Thĭttan. Ēēn balna nē anjĭlo tammuatiddina cĭ anyĭ anjĭlēt ōōgĭ kūtūbūrĭt Nyekuc, ĩthōng umura Nyekuci ĩnōōgō tammuatiddina. Bēl nyaraga cĭ Yelintio 12:7-9.

ngī ūūk Pētūrū ĭcī Yeruthalēmī, ōōt ēpēkantōy lemnyiowa cīk abūūrani eleeti kī ĭnōōnō. Adiim balna nēēgē wobjiak cīk athii cī ēēn Yudei kūbūūrantē eleeti ĭthōng, ³īītō ne, “Ōkkō ĭithio niia ciith cī eet cīk nga kūbūūrantē eleeti ĭthōng naboo ottu uduktowu kī ĭnōōgō nyia?”

⁴Ma natē, ētērēā Pētūrū ēkēbak ĭnōōgō thōōth jurrung gōōla cī balna acīnī nē edenyianē, ĭthōng ĭthī nē ne, ⁵“Kalayyie balna na ōlōō ĭcī gaalawu ĭcī Joopa, ma natē, odoyyiaha kīnyaha ĭthōng katangū ĭthōng kōngōnōthē, ĭthōng kīcīna gimma cī ōgōōn kī mīlaya, cobbi allucciay tammuatiddina, cī ayak kūdūlua wec kikiyyia loota ngatī balna kaavē nana. ⁶Ma balna ngī kahamni na jurrung wo, kacini kēnnē kēlēgē cīk loocak wūk gōō ayak thoo wec, kī kēlēgē cīk muotīk cīk bōōnak kī kūwaanya kī kīballī. ⁷Ma natē, kīthīrara molook ĭmma cī etheca ne, ‘Tīnga Pētūrū. Ruk kēlēgē nīiko ĭthōng adawu.’

⁸“Kedeci kēnnē na kennei ne, ‘Athii tō Makayyioit! Cī gōō nga kadak kēlēgē cīk athii cī abūūna kōdē cīk gerthek ĭthōng athii cī awūpan ngatī kadaē.’

⁹“Ōbōdēcī moloowī neccie ōthōōth tammuatiddina ngōnana ramma athī ne, ‘Nyī athī gii cī ēngēnyca Nyekuci cī abūūna ne gērtha!’ ¹⁰Ōbōdēcī balna thōōth coo adīmanni ngōnana iyyio, ngaatī odongini gimma cī ōgōōn kī mīlaya cobbi neccie ōkōyyī tammuatiddina naboo.

¹¹“Abīlī balna eeta cīk ēēn iyyio cīk balna avvunneca aneeta ĭcī kōrōōk cī gaalawu cī Cithariya ciitha cī balna kaavē na wo. ¹²Ngaatī aduwacia Ririwacī cī Dīhīmī kiriokta kī ĭnōōgō ĭthōng ennea nē ne nyī alanglangi. Kiriokca balna kī lemnyiok cīkkō ēēn tōrkōnōm wo ĭthōng koottia kitiothia kōrōōk cī et wū balna avvuyyiet ageeta. ¹³Ma natē, uduwaet eeti cī kōrōōk nīcē gōōl cī balna acīnī nē anjīlo ngatī alibacī ĭnōōnō ciitha cīnnī ĭthōng ĭī ne, ‘Tion eet ōōgī kōōt Joopa, kōōt kayakta Thimone wū athī thar ōōgī Pētūrū. ¹⁴Ayahaci katī Pētūrū aniitia nyemut cī elianu niigia kī kōrōōk cunni.’

¹⁵“Ma kētērēhanē kothoothi wo, ikiyyia Ririwacī cī Dīhīmī ĭcīnīng kī balna ngī aku ĭcīnac ĭcī owu. ¹⁶Ngaatī kahadanē thōōth wū balna aduwa Makayyioiti Yesu athī ne, ‘Agamecung agiitia Yōane batithimo maamīy kaganoko, ĭthōng thī agamnyu katī niigia batithimo Ririwaca cī Dīhīmī.’ ¹⁷ĭthōng thī mī anyi Nyekuci

ĩnōōgō anyinit codoi kī balna ngī anyet ageeta wūk balna kēlēmī Makayyioit Yesu Kiristo, aneeta baalia ngēnē cī woyyia kabīlnē Nyekuco wo?”

¹⁸Ma balna ngī athīrar eeta cīk abūūrani eleeti thōōth cī ōthōōth Pētūrū wo, ibilli thōōth, ĩthōng ētērēktaī ubuluthit Nyekuc. Athī balna nēēgē ne, “Ikiyyia anyīk Nyekuci eet cīk athii cī ēēn Yudei, kūtūngtek gerthetin cīnīng, ĩthōng anyīk ĩnōōgō rūgēt cī avī kūdūt!”

Lemnyiok ōlōō ĩcī gaalawu ĩcī Antioi

¹⁹Athanni balna lemnyiowa gwuak nyatarka pīrnanēt cī gerthe ōrrōt balna ngī ētērēanī kōr wū balna aruwēēnī Ithtiveni. Avir balna nēēgē ōvvō rēēna loociowēy ĩcīk Vonithia kī Thiporoth kī ōlōō ĩcī gaalawu cī Antioi, ĩthōng thī kēnnē balna ōvvō aduwaai nēēgē Yudei dōō nyemut. ²⁰Īthōng eeta gwuak cīk Thiporothi kī cī Cirene, ōōt ĩcī Antioi ĩthōng ētērēktaī othoothioy kī Girik buu ĩthōng iriontīk ĩnōōgō Nyemut cī Abūnna cī Makayyioit Yesu. ²¹Avī balna tirthētī cī Makayyioktō ĩcīnīng ĩthōng ivitia elemit eeta cīk meelīk ōrrōt Makayyioit Yesu.

²²Ma natē, arawak nyemut cī thōōth coo wo, eet cīk kelethiawak Yeruthalēma, ngaatī itionanē nēēgē Barnabath kikiyyia Antiowa. ²³Ma balna ngī arawak Barnabathī ĩthōng ikiyyia ĩcīn būnathīt cī aticcan Nyekuci wo, ēbēlbēl ĩthōng irionīk ĩnōōgō kallia kīītō lemnyiok dīdī cīk Makayyioit Yesu thinnetinēy ĩcīgīk vēlēk. ²⁴Ēēn balna Barnabathī et cī callī thīnīn, cī abīthī Ririwacī cī Dīhīmī kī lemīnit ĩnōōnō, ngaatī avvu ēlēmī eeta cīk meelīk ōrrōt Makayyioit.

²⁵Ma natē, ūūk ĩthōng Tarthuth kūūk kidiima Thaulo. ²⁶Ma balna ngī ōkkō amūda ĩnōōnō wo, ayaha ĩnōōnō Antiowa. Ivitia Thaulo kī Barnabath urumtoy kī eet cīk kelethiawak ĩthōng illimanit eet cīk meelīk ōrrōt erkit tūrūr. Ēēn balna Antioi kōrōōk cī gaalawu cī balna avēēnī wobjiaha cīk Makayyioktak ĩcī owu athī ne, Kirithtianēta.^z

²⁷Ma wathinniwēy nīkē, ilibtiak eeta cīk ōthōōth molook cī Nyekuco gwuak cīk aluciay Yeruthalēma ōvvō ōlōō ĩcī gaalawu ĩcī Antioi. ²⁸Kōrgēna cī eet cīk ōthōōth molook cī Nyekuco, avī

z 11:26 Kirithtianēta: Ēēn eet cīk ēlēmī a ne, ēēn Yesu Kiristo cī ēēl ĩnōōgō nyatarka ōwōb nēēgē ĩnōōnō ĩthōng avvē nēēgē ēēn Kirithtianēta.

balna eeti ĩmma cī athī Agabuth. Elintia cī Ririwaco, uduwa nē ngatī katī akuni butuny cī gerthe wak looc cī Rūma tūrūr. Īthōng balna iliba butuny coo erkinyiay wūk balna ēnnē Kilawudothī alaan cobbi cī Rūma^a. ²⁹Ma natē, ahadit wobjiaha cīk aatī Antiowa ngatī itionīcē elinit cī woyyia ūlī nēēgē ngatī ēlī lemnyiok Yudea. ³⁰Ngaatī aduwacī nēēgē Barnabath kī Thaulo kootti anyinit cīnīng kayaktothīk eet cīk obbitik Yeruthalēma.

Ouguay Pētūrū

12 ¹Ma wathinniok nīkē, ikiyyia ēcēb alaanī Ērōōdī^b eet oōgī cīk kelethiawak adiim ngī adīman ĩnōōgō buth. ²Aduwaai balna nē nyīcēkēr keteddia oō cī Jemithi^c gōtōnī Yōane nyetubata. ³Ma balna ngī acīn Ērōōdī ngatī ēbēlbēlei Yudei thōōth coo wo, ūūk ēcēb Pētūrū buu. Aliba balna thōōth coo Peyiana cī Ahat cī Avaadiay cī Kothii Nyīgīt.^d ⁴Ma baa vurtia cī agamī nē Pētūrū, ikiyyia arīk nē ĩnōōnō kijana ĩthōng anyīk kebeit nyīcēkērī cīk ēēn ommōtō kī tōrkōnōm. Adiim balna Ērōōdī ngī atīman ĩnōōnō lokika cī meelitin cī eetu vurtia cī Kōr cobbi cī Ngōthio.^e

⁵Ngaatī thī balna arīwōthīcē Pētūrū kijan, ĩthōng thī balna alayyiōy eeta cīk kelethiawak dōkīthī ōrrōt nyatarka ĩnōōnō.

a 11:28 Alaan cobbi cī Rūma: Ēēn nē alaan cobbi cī alaanēt cīk loociok cīk meelīk. Avvū eeta cīk Rūma alaan cīnīng a thī ne, Cēthērē. **b 12:1 Alaanī Ērōōdī:** Avvū eeta Ērōōd coo athī ne, Ērōōd Agripa, wū balna ēēn baatī baatī baatīnnī alaan Ērōōd Cobbi. Bēl Ērōōd Agripa. Ticanē cīk Tionniawu 12:1-13:1. Ēēn Ērōōd Cobbi wū balna ēēn nē alaan baa ngī arittiyay Yesu. Bēl Ērōōd Cobbi. Matewo 2:1-8; Luka 1:5. Ma baa vurtia ĩcī Ērōōd Cobbi ikiyyia ngērīnē ĩthī alaan cī athī eeta ĩnōōnō ne, Ērōōd Antipath. Ēēn balna nē alaan baa ngī agameei Yōane Yesu batithimo. Bēl Ērōōd Antipath. Matewo 14:1; Marīkō 6:14; Luka 3:1; Ticanē cīk Tionniawu 4:27. **c 12:2 Jemith:** Ēēn Jemithi coo gōtōnī Yōane ĩthōng ēēn balna nē tionniat cī Yesu. Aruk balna alaanī Ērōōdī Jemith. Bēl Ticanē cīk Tionniawu 12:2. Avī balna Jemith ĩmma cī ēēn gōtōnī Yesu ĩthōng ēēn naboo makayyioit cī ekelethiawo Yeruthalēma. Ēhēēd balna nē nyaraga cī Jemithi. Bēl thōōth cīnnī Ticanē cīk Tionniawu 15:12-21; 21:18-19; Galathia 1:19. **d 12:3 Peyianī cī Ahat cī avaadiay cī kothii Nyīgīt:** Kōr balna cī Ngōthio kī wathinniok cīk Peyian cī Ahat cī avaadiay cī athii Nyīgīta tō, angiranni balna ngatī aduwi Yudei ahat cī avaadiay cī ayak nyīgīt. Ayak balna peyianī coo wathinniok tūrgērēm. Bēl Lugith 13:1-10. **e 12:4 Kōr cobbi cī Ngōthio:** Ēēn Kōr cī Ngōthio kōr cī ētērēanī Peyianī cī Ahat cī avaadiay cī athii Nyīgīta tō, angiranni balna ngatī aduwi Yudei ahat cī avaadiay cī ayak nyīgīt. Ayak balna peyianī coo wathinniok tūrgērēm kī katī kahaddiaī eeta ngatī balna ēēlanē Nyekuci baatī baajikni nyakapanthētina ĩcīnīng Ijiba. Bēl Nyaraga cī Lugitho 13:1-10.

⁶Ma baalina ĭcī balna athīnnī Ērōōdī ne, kūūī Pētūrū lokika, ōngī balna kēnnē Pētūrū kōrgēna ĭcī nyīcēkēr cīk ēēn ramma, ecebjie ngarikonyay ĭcīk ēēn ramma, ĭthōng ebeeit nyīcēkērī katūk. ⁷Ma tamanoko, iliba anjīlo cī Makayyiokto ĭthōng ūtūkūl lanyīī kījan. Ma natē, ōtōmōō anjīlo kabanyit cī ēlē cī Pētūrū ĭthōng uturan ĭnōōnō ĭthōng ethek ne, “Tīnga tamanoko!” Ma natē, okolliay ngariko athīnēī ĭcīgīnīk.

⁸Ma natē, ethek anjīlo Pētūrū ne, “Tihim ceremua cugunik kī caava.” Ma natē, ĭdīman Pētūrū noko. Ngaatī ēthēcī anjīlo ĭnōōnō ne, “Tihim cērēm cunni cī lajjo ĭthōng ōwōbahanī.” ⁹Ngaatī ōwōbī Pētūrū anjīlo kījana, ēktī ōkōyyī ngatīvōrī, athii balna kēnnē cī aga Pētūrū ngatī ēēn thōōth cī adīman anjīlo wo didī. ĭthōng thī ahad kēnnē nē athī ne, kongonothie thōng. ¹⁰Ivitia ūtūngtek anjīlo kī Pētūrū ngīti ebeini nyīcēkērī cīk owu kī cīk ōwōbēcī buu, ngaatī ōdōlanī araan cī ēēn thiihit cī ithiowī gōōl cī ōkkō ōlōō ĭcī gaalawu cobbi. Oyyi balna araanī coo nēdō ngaatī ēktī nēēgē ōvōyyī. Ma balna ngī ōōt nēēgē ngatīvōrī ōōt ūtūnūthō nyetuluba kīitō rēēntī, ikiyyia ithii anjīlo noko kagūnūcūk kūtūngēk Pētūrū dōō.

¹¹Ma natē, ikiyyia aga Pētūrū thōōth cī aticcan anjīlo wo ĭthōng ĭī ne, “Kagga ngatī katī itionanē Makayyioiti anjīlo cīnnī kikiyyia kēēlawa aneeta ĭcī Ērōōdī, kī thoothiowēy vēlēk ĭcīk ahad makayyiowa cīk Yudei.”

¹²Ngaatī ōkōyyī Pētūrū ciitha cī Maria yaatī Yōane cī balna athī thar ōōgī Marīkō. Alūtē balna eeta cīk meelīk natē ĭthōng alayyiōy. ¹³Ma natē, ikiyyia uuk Pētūrū katūk cī ngītvōrī. ĭthōng ikiyyia ōōwa ĭnōōnō būwēēcī ĭmma cī ēēn ticciannioit cī athī thar Rōōda. ¹⁴Ma balna ngī aku aga būwēēcī coo molook cī Pētūrū wo, ikiyyia atal nē ōrrōt kithii nō cī ōōwī katūk, ĭthōng ivir imiire ūūk ciato, ĭthōng ūūk ethek eet ne, “Avī Pētūrū katūga!”

¹⁵Ethei kēnnē balna eeta ĭnōōnō ne, “Adakci aniitia ngamōnī!” Ma balna ngīalna nga adangei nēēgē ĭnōōnō thōōth noko, ivitia nēēgē ĭitō ne, “Ēēn koccia anjīlo cīnnī.”

¹⁶ĭthōng thī balnaalna uuk Pētūrū katūk noko, ma balna ngī ōvōō ōō nēēgē katūk koo ĭcīnīt nēēgē Pētūrū, ĭthōng ukulliek jien. ¹⁷Ma natē, othoothīk Pētūrū eet athīnēī kitivantē, ĭthōng uduwak ĭnōōgō gōōl cī ōganē Makayyioiti ĭnōōnō kījana wo. ĭthōng naboo ethek Pētūrū ĭnōōgō ne, “Uduktiak Jemith’ kī lemnyiook ōōgī vēlēk thōōth coo.” ĭthōng ĭtīnga nē ūūk ngamanī.

f 12:17 Jemith: Jemith ēēn nē gōtōnī Yesu ĭthōng ēēn naboo makayyioit cī ekelethiawo Yeruthalēma. Ēhēēd balna nē nyaraga cī Jemithi. Bēl thōōth cīnnī Ticanē cīk Tionniawu 15:12-21; 21:18-19; Galathia 1:19. Avī balna naboo Jemithi ĭmma cī balna ēēn gōtōnī Yōane ĭthōng ēēn balna nē tionniait cī Yesu. Aruk balna alaanī Ērōōdī Jemith. Bēl Ticanē cīk Tionniawu 12:2.

18 Ma balna ngerethietina cĭnnĭ, ivitia ōngōtantē ooti cĭk nyĭcĕkĕr wŭk balna ebekcie ōrrōt, nyatarka muwĕĕnĭt cĭ thōōth cĭ athinni Pĕtŭrŭ kĭjana wo. 19 Ma natĕ, uduwak Ērōōdĭ nyĭcĕkĕr cĭgĭnĭk kidimito Pĕtŭrŭ, ĭthōng thĭ kĕnnĕ balna athii cĭ amŭda kŭdŭt. Ngaatĭ ajini Ērōōdĭ bekciok ĭthōng anyĭk ĭnōōgō kuruktie. Ma vurtia cĭ thōōth coo, ikiyyia ŭtŭngĕk Ērōōdĭ looc cĭ Yudei ĭthōng nōōnō ŭŭk avvu ōlōō ĭci gaalawu cĭ Cithariya kĭdic.

Daaĭth cĭ Ērōōdĭ

20 Ēgĕrĕnyōy balna alaanĭ Ērōōdĭ kĭ eet cĭk kōrōōk cĭ gaalawu cĭ Tire kĭ eet cĭk kōrōōk cĭ gaalawu cĭ Thidonĭ ōrrōt. ĭthōng thĭ balna amŭda lōōcĭ cĭnĭng daainit tōōna cĭ balna agam Ērōōdĭ. Ngaatĭ itioni eet cĭk meelĭk, kōōt kothoothioy kĭ Balathtuth cĭ balna ĕĕn gaalinit cobbi makayyioi ĭcĭk aticanothi Ērōōd. Ivitia amanymanyant eeta Balathtuth kayait ganōn kōrgĕna cĭ kōrōōk cĭ gaalawu ĭcĭ obbi cĭ Ērōōdĭ.

21 ĭthōng thĭ balna eberiy kōr cĭ avvu arumone nĕĕgĕ kĭ Ērōōd. Ma natĕ, itihim Ērōōdĭ ceremua cĭgĭnĭk cĭk alantheto, ĭthōng ikiyyia aavu loota taabawa kĭ kirionĭk eeta. 22 Acalcal balna eeta athĭ ne, “Ēĕn coo molook cĭ nyekuco, athii cĭ ĕĕn cĭ eeto.”

23 Ma tamanoko, nyatarka balna athii cĭ abuluth Ērōōdĭ Nyekuc, uuk anjĭlo cĭ Makayyioкто ĭnōōnō kuuk looc. Ma vurtia, ivitia adait kuluta Ērōōd rŭgĕtĕt ngaatĭ adangnĭ noko thĕl.

24 ĭthōng thĭ balna alna ĭtooryi thōōth cĭ Nyekuco athanothii looc.

25 Ma balna ngĭ edecciak Barnabathĭ kĭ Thaulo tiic cĭnĭng cĭ balna itioni eeta ĭnōōgō kōōt kĭdĭmanĭt ĕĕ, ivitia oboddia nĕĕgĕ ĭci Yeruthalĕmĭ oyowotit Yōane buu wŭ athĭ thar ōōgĭ Marĭkō.

Itionito lemnyiowa Barnabath kĭ Thaulo

13 1 Ma baa eetĭnĕy ĭcĭk kelethiawak ĭcĭtō Antiowa, aatĭ balna eeta cĭk ōthōōth molook cĭ Nyekuco kĭ limanniok. ĭnōōgō Barnabath kĭ Thimone cĭ athĭ thar ōōgĭ et cĭ olli, kĭ Luciwoth cĭ looc cĭ Cirene, kĭ Manean wŭ balna alĭnna kir kĭ alaan Ērōōd balna nga eegin nĕĕgĕ dĭcĕ, kĭ Thaulo. 2 Ma balna nganĭ abuluth nĕĕgĕ Makayyioit ĭthōng edeethito eleeti daainta,^g ethek Ririwacĭ cĭ Dihĭmĭ ĭnōōgō ne, “Eberyiahangu Barnabath kĭ Thaulo kĭ katĭ kĭdĭmanĭt tiic cĭ kavveei na ĭnōōgō wo.” 3 Ma balna ngĭ edeethito nĕĕgĕ eleeti ĭthōng alayyiōy, ivitia ataddik nĕĕgĕ athĭn cĭgĭk ootinĕy ĭcĭk Barnabathĭ kĭ Thaulo, kĭ yelinit cĭ eberianĭ nĕĕgĕ kĭdĭmanĭt tiic coo. Ngaatĭ itionĭcĕ ĭnōōgō gōōl kōōt.

g 13:2 Ēdĕĕth eeta eleeti daainta: Ēdĕĕth balna gōō Yudei eleeti daainta wathinniowĕy gwantĭk, ĭcĭk alawĭ nĕĕgĕ Nyekuc.

Hērōni cī ēēn codoi cī Paulo (13:4-14:28)

Barnabath kī Thaulo looca cī Thiporothi

4Ma vurtia cī itioni Ririwačī cī Dīhīmī Barnabath kī Thaulo, oōt nēēgē ōlōō cī gaalawu icī Theleuthia. Ma natē, otodit kovowol oōt looca cī Thiporothi icī avī bŭlūca kōrgēna. 5Ma balna ma ngī arawaai nēēgē kōrōōk cī gaalawu cī athī Thalamīth wo, oōt ilimantek eet thōōth cī Nyekuco ciithēnēy icīk Lawintak icīk Yudei. Ēēl balna Yōane^h inōōgō tiica icīnīng wo.

h 13:5 Yōane: Athī naboo inōōnō thar Marīkō ithōng ētēhēd naboo nyaraga cī Marīkō. Bēl Ticanē cīk Tionniawu 12:12.

⁶Ēhērōn balna nēēgē ōvvō looca ĭcī alīha maama, ĭthōng ōōt ōdōlanit kōrōōk cī gaalawu cī athī Pavoth ngītī balna avvu arumone kī Yudenit ĭmma cī athī thar Bar Yesu.ⁱ Ēēn balna eeti coo ngarī ĭthōng ĭī et cī ēēn volongnyiait cī athī ne, ēēn nē et cī ōthōōth molook cī Nyekuco ĭthōng athii nē cī ōthōōthī. ⁷Aticanothi balna nē Thērjioth Pawulath cī balna ēgēēnyī ōrrōt ĭthōng ēēn gaalinit cobbi cī looc cī alīha maama. Adiiim balna Thērjiothī Pawulathī ngī athīrar nyemut cī Nyekuco, ngaatī itioni eet kōōt kayakta Barnabath kī Thaulo kivitia. ⁸Īthōng thī balna abūrī Bar Yesu wū athī thar ōōgī naboo Elimath ĭnōōgō. Īthōng balna atamtaman Bar Yesu gōōl cī atalmanyānī gaalinit cobbi kūtūbūr leminit cī Makayyioit Yesu. ⁹Ngaatī abīnnī Ririwacī cī Dīhīmī Thaulo cī athī thar ōōgī Paulo atahamīk Elimath ĭthōng ĭī ne, ¹⁰“Eeni nīia ngērtī alaan cī ririwanīn cīk gerthek ĭthōng ĭthī miroit cī thōōth vēlēk cī edemothi! Īthōng maka golinetī cī ĭgōōlē eeta. Abīlnē thēk koccia nīia ngatī othoothi buth golliok cīk edemothi cīk Makayyioktak katīngan? ¹¹Īthōng yoko, edeththi katī Makayyioiti aniitia nōōnō ĭthī ruben, ĭthōng athii katī nīia cī acini lanyīt cī korro.”

Ma tamanoko, ikiyyia ubung muwuri cobbi ōrrōt et ĭthōng ūūk ērēpan nē et cī woccia atī ĭnōōnō. ¹²Ma balna ngī acīn gaalinti cobbi thōōth coo wo, ikiyyia utubanē nē nyatarka liman cī Makayyioкто ĭthōng ēlēm nē Makayyioit Yesu.

Paulo kī Barnabath Antiowa

¹³Ma natē, ivitia ūtūngtek Paulo kī gōōnōgī Pavoth ĭthōng otodit kovowol ōōt ōlōō ĭcī gaalawu cī Virigia looca cī Pamvilia. Īthōng thī balna ūtūngēk Yōane Marīkō ĭnōōgō ĭthōng imiirie ūūk Yeruthalēma. ¹⁴Ma ōlōō ĭcī gaalawu ĭcī Virigia, ōōt edecciek nēēgē ōōt ĭcī kōrōōk cī gaalawu cī Antioi looca cī Pithidia. Ma Kōr cī Yuwuthono,^j ōōt itiotho Ciith cī Lawinto, ĭthōng ōōt aavutō loota. ¹⁵Ma vurtia cī belinit cī aku Ngirana cī Mutha kī Eet cīk Ōthōōth Molook cī Nyekuco, itionta makayyiowa cīk Ciith cī Lawinto et ĭmma kikiyyia kuduwak Paulo kī Barnabath kēnnēk ne, “Gōtōōnōga, ma ngī ayakcu nyemut ĭmma cī ēēl eet, ivitia thēk uduktiak.”

i 13:6 Bar Yesu: Thōōtha ĭcī Heburu thaara cīk athī Bar wo athī ne, ngērīnī, ĭnōōnō thī cī kathī ne ngērīnī Yesu. Īthōng Yesu coo thar cīk rēēng athii cī ēēn Yesu Kiristo.
j 13:14 Kōr cī Yuwuthono: Kōr cī aduwa Yudei athī ne, ayuwuth tiica ĭthōng alayyiōy kōr cī kathī naaga Laarimmeyyiey ne, lōōcī tōrkōnōm. Ethei Yudei kōr coo ne, “Thaabath” cī balna ēēn Kōr cīnīng cī ēēn tūrgērēm cī ahadanī nēēgē Nyekuc ngatī ēnnē Tengenyoit kī Ellioit cīnīng. Lugith 20:8-11, Ditoronomi 5:12-16.

16 Ma natē, ĭtĭnga Paulo jiena ődōngēk eet athiit ĭthōng ĭi ne itivantē, “Eeta cĭk ĭthraĭlĭ kĭ eet cĭk athii cĭ ēēn Yudei cĭk abuluth Nyekuc wo, ĭthĭktangū da aneeta! 17 Ėbēra Nyekuci cĭ eet cĭk ĭthraĭlĭ oo baajigi baajigiet cĭgaac ĭthōng anyĭk eet cĭgaac kaballioy őrrōt balna ngĭ aatĭ nēēgē ĭjiba. Ma natē, ikiyyia uluugi Nyekuci ĭnōōgō tirthēta cĭnnĭ cobbi looca cĭ ĭjibi ngatĭvōrĭ, 18 ĭthōng arĭcana balna nē ĭnōōgō avuthita ĭcĭnĭng ĭthōng ũthŭtĭ ĭnōōgō erkinya eet ramma bōōnatō cĭ ődōō ĭkak. 19 Umur balna nē eet cĭk loociok tŭrgērēm Kanana ĭthōng anyĭk looc cĭnĭng eet cĭgĭnĭk kabaaito kŭdŭt. 20 Őkōyyĭ balna thōōth coo vĕlēk erkinya eet etĭmma kĭ eet ramma kōmmōtō.

“Ma vurtia cĭ, ikiyyia anyĭk Nyekuci ĭnōōgō eet cĭk ēngēr thothonniok kuumuc kōdōlan kōr cĭ Thamuele, et cĭ ōthōōth molook cĭ Nyekuco. 21 ĭthōng thĭ adiiim balna kēnnē eeta Nyekuc kanyĭk ĭnōōgō alaan, ngaatĭ anyĭcē nē ĭnōōgō alaan Thaulo ngertĭ et cĭ athĭ Kiith kagam ĭnōōgō erkinya eet ramma. Ėēn balna Kiithi et cĭ kabicoc cĭ Benyamini. 22 Ma balna ngĭ ēnyēēĭ Nyekuci alaan Thaulo, ikiyyia anyĭk Davide kabarĭc kĭi alaan cĭnĭng. Ngaatĭ athĭnnĭ Nyekuci ne, ‘Kŭmŭda Davide ngertĭ Jethe, et ĭmma cĭ atalneeĭ thĭnĭn cannie. Aticcan katĭ nē thothonniok vĕlēk cĭk kadiimi na ĭnōōnō kĭdĭman.’

23 “Abŭtan balna Nyekuci athĭ ne, aku katĭ eeti ĭmma tatŭga cĭ Davide, kikiyyia kĭi Ellioit cĭ ĭthraĭlĭ, et thĭ nĭcē Yesu. 24 Ma balna ngaanĭ kikiyyia Yesu, irionĭk balna Yōane eet vĕlēk cĭk ĭthraĭlĭ kŭtŭngtek gerthetin, kelemit Nyekuc ĭthōng agammit batithimo. 25 Ma balna ngĭ ēdēcak Yōane tiic cĭnnĭ ēē, ĭi nē ne, ‘Ahaddu niigia athĭnnu ne aneeta ngēnē? Ahaddu niigia athĭnnu ne keeni na et cĭ ereyyu niigia wo? Athii cĭ ēēn aneeta neccie, aku katĭ nē vurtia ĭthōng athii cĭ kētēmanona ngatĭ kōōgē lamŭcē cĭk caava cĭgĭnĭk.’

26 “Gōtōōnōga, lōgōō cĭk Abrahamĭ wo, kĭ agiitia eet cĭk athii cĭ eeginnu Yudei, cĭk ongolinu Nyekuc wo, ageeta cĭk balna itionacet nyemut cĭ elintio wo. 27 Athii balna cĭ aga eeta cĭk Yeruthalēmĭ kĭ gaala cĭgĭk Yesu ēēn nē ngēnē, ĭthōng athii cĭ agawĭ thothonniok cĭk ōthōōth eeta cĭk ōthōōth molook cĭ Nyekuco cĭk ēbēl nēēgē dōkĭthĭ Kōr cĭ Yuwuthono, ĭthōng eteddik nēēgē Yesu daaĭth kĭ balna ngĭ aduwa eeta cĭk ōthōōth molook cĭ Nyekuco. 28 Kōdē woyyia balna athii cĭ amŭda nēēgē gōōl cĭ mŭrrĭ cĭ ēhēdĭcē Yesu daaĭth, ivitia ĭjinit nēēgē Pĭlatō kanyĭk ĭnōōnō kuruwue. 29 Ma balna ngĭ ĭdĭmanit nēēgē thothonniok vĕlēk cĭk ōthōōth Nyaraga cĭ Nyekuco Yesu wo, ivitia

aryia nēēgē ĩnōōnō kurucea tiddina ĩthōng aryik looc, ĩthōng oōt adayyiek look. ³⁰Īthōng thī balna ũrūgūtha Nyekuci ĩnōōnō daaītha, ³¹Īthōng balna acīn eeta cīk balna iriowa kī ĩnōōnō Galilea, oṽvō Yeruthalēma wathinniok cīk meelīk. Ēēn yoko eeta neekie kēbērē cigīnīk kuduktiak eet cīgaac thōōth cīnnī.

³²“Kirionicung naaga agiitia Nyemut cī Abūnna. Thōōth wū balna abūtaneei Nyekuci oo baajigi baajigiet cīgaac, ³³īdīmanēhēt Nyekuci ageeta dōōlī cīk oo baajigi baajigiet cīgaac, thōōth cī arūknanī nē Yesu. Kīcī eheddi Nyaragawa cī Tegeluanu terehianta ĩcī ēēn ramma athī ne,
“~‘Eeni niia Logoo canni

Īthōng yoko kōr coo, kīīthī na Baaba cunni.’

³⁴Ūrūgūtha balna Nyekuci Yesu daaītha ĩthōng athii cī anyi ēlē cīnnī kummu. Avī thēk kī balna ngī aduwa Nyekuci athī ne,

‘Kanyi katī na gatan cī callī cī ēēn dīdī kī balna ngī kabūtaneei Davide.’

³⁵Īthōng ētēhēdē Nyaragawa cī Tegeluanu ngamanī naboo athī ne,
‘Nyatarka athii katī niia cī uungni Et cunni cī Callī kummu.’

³⁶“Baa nga arūgī Davide, athīrar balna nē Nyekuc. Ma balna ngī adaak, ikiyyia adawē nē ngatī balna adawini baajigia cigīnnēk ĩthōng ummu ēlē cīnnē. ³⁷Īthōng thī balna Yesu wū balna arūgūtha Nyekuci daaītha, athii balna ēlē cīnnē cī ammu.

³⁸“Gōtōōnōga, kadiimnyung na agiitia agaac Yesu cī woccia uungni gerthetin cunung. Athii woccia Ngiranī cī Mutha cī ungni gerthetin cunung vēlēk. ³⁹Īthōng eeti cī ēlēmī ĩnōōnō, ooguay katī kaalīy vēlēk ĩcīk balna athii cī ũūlī Ngiranī cī Mutha ngatī oōganē. ⁴⁰Uthutti eleeti jurrung thoothiowēy wūk balna aduwa eeta cīk othōōth molook cī Nyekuco kithii cī agamnyung agiitia. Athī balna nēēgē ne,

⁴¹“Īcīnīt niigia, eeta cīk arannu Nyekuc wo!

Abarrittu katī ĩthōng adaaktu kīī lōōcī ĩr.

Kadīmani katī na kōr coo gimma

cī athii cī elemnyu niigia kūdūt,

kōdē woyyia kuduawung eeti ĩmma!”

⁴²Ma balna ngī ũtūngtek Paulo kī Barnabath Ciith cī Lawinto ēē, ivitia alaacō eeta ĩnōōgō kivitia kilimanit thoothonniok cīkkō naboo Lomidikawa ĩcī gōlla. ⁴³Ma balna ngī edecciay lawinti, oṽōb balna Paulo kī Barnabath eet cīk meelīk cīk Yudei kī eet cīk athii cī ēēn

Yudei cīk balna ivitia elemit thōōth cī Nyekuc cī Īthraīlī. Ngaatī īlalēcī nēēgē eet kuthutti būnnathīt cī Nyekuc wū gōō amanni īnōōgō.

44 Ma balna Kōr cī Yuwuthono cī gōlla, ūlūngantiay balna eeta vēlēk kōrōōk cī gaalawu tūrūr kivitia kīthīraritō thōōth cī Makayyiokto.

45 Ma balna ngī acīn eeta cīk Yudei meelitin cī eetu wo, ivitia avaracitō ōrrōt, īthōng adacitō Paulo nyatarka thoothonniok cīk aduwa nē ēē.

46 Īthōng thī balna ēdēcī Paulo kī Barnabath dootey ethei ne, “Kadimnya balna naaga kalimanecung agiitia nyemut cī Nyekuco ĩcī owu, katī nga kilimanteea eet ōōgī. Aburnu kēnnē niigia nyemut nīcē! Monogo nēnnē athii niigia cī ullu rūgēt cī alna kūdūt. Īthōng thī yoko, koottia naaga nyemut coo ĩcī eet cīk athii cī ēēn Yudei. 47 Anyet balna ageeta Makayyioiti tīrīthēnīt coo,

“Karicung na agiitia ngato, kīī katī īītō lanyīt cī eet cīk athii cī ēēn Yudei.

Otti elinit cī tiiri cī Nyekuco ayaktothīk eet loociowēy vēlēk loota ngato.”

48 Ma balna ngī athīrar eeta cīk athii cī ēēn Yudei nyemut coo wo, ivitia ebelbelit ōrrōt īthōng ubuluthit thōōth cī Makayyioit Yesu. Īthōng eeta vēlēk wūk balna eberyiay kayait rūgēt cī alna kūdūt, elemit Makayyioit.

49 Ngaatī athanothii thōōth cī Makayyiokto looc nīcē vēlēk. 50 Ma natē, ōvvō balna kēnnē alabeei makayyiowa cīk Yudei eet ōōgī cīk obbitik ōlōō cī gaalawu, kī ngaay ōōgī cīk ongollie thōōth cī Nyekuco. Ngaatī anyīcē Yudei īnōōgō kūtūbūrīt Paulo kī Barnabath īthōng ētērēktaī īdīmanit īnōōgō buth. Ngaatī ingkawī īnōōgō looca cīnīng ngatīvōrī. 51 Ma natē, utuddungta Paulo kī Barnabath tuduwac thoonīy ĩcīgīk kīī yelinit cī abūrīnī īnōōgō eeta natē noko īthōng ōōt ĩcī kōrōōk cī gaalawu cī athī Ikoniom. 52 Īthōng thī balna ībbīt bēlbēlōnī kī Ririwacī cī Dīhīmī wobjiak.

Paulo kī Barnabath Ikonioma

14 ¹Ma ōlōō ĩcī gaalawu ĩcī Ikioniomi, ivitia ōōt Paulo kī Barnabath Cīithēnēy ĩcīk Lawintak ĩcīk Yudei, kī gōō dōkīthī. Ma natē, ōōt iriontīk nēēgē eet jurrung, ngaatī avvu ēlēmī Yudei cīk meelīk kī eet cīk athii cī ēēn Yudei thōōth cī Makayyiokto. ²Īthōng thī Yudei cīk balna abūrī Makayyioit, ivitia alabtēk eet ōōgī cīk athii cī ēēn Yudei kaburyiek lemnyioik cīk Makayyioktak. ³Īthōng thī balna

aatĭ Paulo kĭ Barnabath natē kuumuc aliman nyemut cĭ Makayyiokto tiirion. Īthōng balna ēyēla Makayyioiti nyemut cĭ būnnathĭt cĭnĭng wo kĭi dĭdĭ, ngatĭ ēēlĭ ĩnōōgō kĭdĭmanĭt kaal cĭk eyeliay kĭ kaal cĭk anatti. 4 Īthōng thĭ engeryie balna kēnnē eeta ōlōō cĭ gaalawu thōng. Ēlēmĭ balna gwuak thōōth cĭ Yudei ĩthōng elemĭt gwuak thōōth cĭ tionniawu. 5 Ma natē, ētērēktaĭ eeta gwuak cĭk athĭi cĭ ēēn Yudei kĭ eet cĭk ēēn Yudei kĭ makayyiok cĭgĭk, othoothito thōōth cĭ adĭmanĭ Paulo kĭ Barnabath buth kĭ ngatĭ ōvōcĭ ĩnōōgō bĭyyēnĭy kadaaito. 6 Ma balna ngĭ ummuddia tionniaha thōōth coo, ivitia ivirit ōot korookjiowēy ĭcĭk gaalawu ĭcĭk Lithtra kĭ Derbe, cĭk aatĭ ĭcĭ tōōn cĭ looc cĭ Likaonia kĭ looc cĭ ōjōōn natē, 7 ngaatĭ balna irionĭcē nēēgē eet Nyemut cĭ Abūnna natē.

Aavutō Paulo kĭ Barnabath Lithtra kĭ Derbe

8 Avĭ balna eeti ĩmma cĭ alalaniay thoona ōlōō ĭcĭ gaalawu ĭcĭ Lithtra, ngōōl balna eeti neccie balna thēk baa nga arittĭay ĩthōng nga kōtō kūdūt. 9 Athĭrar balna eeti coo rion cĭ Paulo. Ma balna ngĭ akannĭ Paulo ĩnōōnō kēbērē wo, acĭn kēnnē ayak leminĭt ĭcĭ Yesu cĭ woccia anyi ĩnōōnō kūbūna. 10 Ma natē, uduwak Paulo ĩnōōnō moloowa cobbi ethek ne, “Tĭnga bĭlū!” Ma tamanoko, ōngōth eeti cĭ alalaniay thoona ēē, nĭico noko kĭbĭl ĩthōng ētērēāĭ ōtōwa.

11 Ma balna ngĭ acĭn meelitini thōōth cĭ adĭman Paulo wo, acalcallit thōōtha cĭ Likaonia ĩtō ne, “Utuwuyyie nyekucnya kutugutho kĭ eeta ĩthōng ivitia ĭcĭnac loot!” 12 Ma natē, akattiek nēēgē Barnabath thar cĭk athĭ ne, Theoth ĩthōng akattiek Paulo thar cĭk athĭ ne, Hermeth^k nyatarka balna ēēn Paulo baatĭ thootho. 13 Ōjōōn balna ciith cĭ nyekuc cĭ athĭ Theoth wo, kĭ katūk cĭ kōrōōk cĭ gaalawu. Ma natē, idiim paadĭrĭ cĭ Theothi kĭ meelitin cĭ eetu, ĭdĭmantek Barnabath kĭ Thaulo gii cĭ cavĭto. Ngaatĭ angĭdanĭ paadĭrĭ tōmōnya ōōgĭ ahimta vurēēn cĭk aduwōy kĭ pĭrēn araana cobbi cĭ kōrōōk cĭ gaalawu.

14 Ma balna ngĭ athĭrar Paulo kĭ Barnabath cĭk ēēn Tionniak thōōth coo wo, ivitia avaracitō nēēgē ōrrōt kuumuc kerecĭto ceremua cĭgĭk, ĩthōng ivirit ōot eetĭnēy kōrgēna ĩthōng egerenyit ĩtō ne, 15 “Lōgōth, nyia cĭ adĭmannu niigia ketee wo? Keeginna naaga eet kaganoko kĭ niigia. Kirionicung naaga agĭitia Nyemut cĭ Abūnna, kethecung ne,

k 14:12 *Theoth kĭ Hermeth*: Ēlēmĭ balna gōō Girihi nyekucnya cĭk meelĭk. Ēēn balna Theothi alaan cĭ nyekucnyawu ĩthōng ĩi Hermethi tionniait cĭ Theothi kayawothĭk nyekucnya ōōgĭ nyemut.

ūtūngtek thothonniok cīkkō gerthek koo, elemit Nyekuc cī arūgī, cī ēngēnyca tammutiddin kī looc kī būlūc kī kaal vēlēk cīk aatī ĩcīnīng. ¹⁶Anyīk baa lōōla, Nyekuci loociok vēlēk kaavutō goolliowēy ĩcīgīk mīn. ¹⁷Īthōng thī ēyēla Nyekuci ēlla cīnnī, ngatī adīmanī kaal cīk abūnna. Itiona nē tammu tammuatiddina ĩthōng anyīk manēn cuguk kukullia. Anyung nē agiitia daainit ĩthōng anyīk thinneti cuguk kebelbelit.” ¹⁸Kōdē woyyia balna ngī ōthōōth tionniaha ketee noko, alna adiim eeta ngī apaei ĩnōōgō gii cī cavīto.

¹⁹Ma natē, ivitia makayyiowa gwuak cīk Yudei Antiowa kī Ikonioma kivitia kūnūmnūmanit meelitin cī eetu kūtūbūrīt Paulo. Ovocit ĩnōōnō bīyyēniy ĩthōng utuguryyiek ōlōō cī gaalawu ngatīvōrī, muwēenta cī athīnnī ne adaak yoko vēlēk. ²⁰Ma balna ngī ivitia uluttiothīk wobjiaha Paulo, ikiyyia ĩtīnga nē imiire ūūk ōlōō ĩcī gaalawu. Ma ngerethietīn cīnnī, irioit kī Barnabath ōōt ĩcī Derbe.

Imiryie Paulo kī Barnabath ōōt Antiowa

²¹Iriontīk balna Paulo kī Barnabath eet Nyemut cī Abūnna ōlōō cī gaalawu ĩcī Derbe, ĩthōng elemit eeta cīk meelīk ĩtō wobjiak cīk Makayyioktak. Ma natē, imiryie nēēgē ōōt looca ĩcī Lithra kī Ikonioma kī Antiowa looca cī Pithidia. ²²Anyi balna nēēgē thinneti cīk wobjiawu kokomit ĩthōng ĩtīrīthīt ĩnōōgō kuthutti leminit. Ngaatī aduwacī ĩnōōgō ēthēcī ne, “Abūnna thēk ngī kapīrna naaga ōrrōt ma nga kitioth kabicoc cī Nyekuco.” ²³Ma natē, eberyia Paulo kī Barnabath eet cīk obbitik cīk kelethiawak mīn mīn. Ma natē, edeethito eleeti daainta ĩthōng alaacō Makayyioit Yesu cī ēlēmī nēēgē kīī katī gōō kūthūtī eet cīk obbitik cīkkō. ²⁴Ma balna ngī ōdōlanit Paulo kī Barnabath looc cī Pithidia, ōōt edecciek kōōt kōdōlanīt looc cī Pamvilia, ²⁵ngaatī balna ōvvō irioni eet ōlōō ĩcī gaalawu ĩcī Virigia. Ma natē, ulluccie ōōt ōlōō ĩcī gaalawu ĩcī Atalia.

²⁶Ma ōlōō ĩcī gaalawu ĩcī Atalia, ivitia otodit kovowol imiryie ōōt ĩcī Antioi looca ĩcī Thiiria, ngatī balna alawini eeta kūthūtī Nyekuci ĩnōōgō nyatarka tiic cī adīman nēēgē kedecciak wo. ²⁷Ma balna ngī ōdōlanit Paulo kī Barnabath Antiok, ivitia ulluttīa nēēgē eet cīk kelethiawak vēlēk ngatī odoi, ĩthōng uduktiak ĩnōōgō thothonniok vēlēk cīk balna ēēlī Nyekuci ĩnōōgō kīdīmanit, kī gōōl cī anyīcē eeta cīk athii cī ēēn Yudei kayait leminit. ²⁸Ngaatī arūmēēnī nēēgē natē kī wobjiak wathinniok cīk meelīk.

Rion Yeruthalēma

15 ¹Avvu balna eeta gwuak aluciay ĩcī looc cī Yudea, ōvvō ĩcī kōrōōk cī gaalawu cī Antioi kōōt kētērēktaī kilimanit lemnyiook

kentek ne, “Athii woccia cĭ ellianu niigia katĭ ngĭ ngaanĭ kŭbŭurantĕ eleeti cuguk,¹ kĭcĭ aduwa Ngiranĭ cĭ Mutha.”² Īthŏng balna anyĭk thŏŏth coo Paulo kĭ Barnabath kĕpĕkantŏy kĭ ĩnŏŏgŏ ōrrŏt, nyatarka liman coo. Ma natĕ, ivitia eberyia Paulo kĭ Barnabath kĭ eet ōŏgĭ cĭk kĭdĭk cĭk ĕĕn lemnyiok, ĩthŏng itionito kŏŏt Yeruthalĕma koothothitŏ thŏŏth coo kĭ tionniak kĭ eet cĭk ĕĕn makayyiok cĭk kelethiawak.³ Ngaatĭ itionĭcĕ eeta cĭk kelethiawak ĩnŏŏgŏ gŏŏl kŏŏt. Ma balna ngĭ ōdŏlanit nĕĕgĕ looc cĭ Vonithia kĭ looc cĭ Thamaria, ōŏt nĕĕgĕ ĕkĕbtak eet gŏŏl cĭ balna ĕlĕmĭ eeta cĭk athii cĭ ĕĕn Yudei Nyekuc. Anyĭk balna nyemut coo lemnyiok cĭk Makayyioktak kebelbelit ōrrŏt.⁴ Ma balna ngĭ ōdŏlanit Paulo kĭ Barnabath Yeruthalĕm wo, ivitia ĩthaacŏ eeta cĭk kelethiawak kĭ tionniak kĭ eet cĭk obbitik ĩnŏŏgŏ. Ma natĕ, uduktiak Paulo kĭ Barnabath eet thŏŏth vĕlĕk cĭ ĕĕlĭ Nyekuci ĩnŏŏgŏ kĭdĭmanit.

⁵ Īthŏng thĭ balna ivitia ĩtŏ Varithei gwuak lemnyiok cĭk Makayyioktak. Ma natĕ, ĩtĭngathŏ ĩthŏng ĩtŏ ne, “Eeta cĭk athii cĭ ĕĕn Yudei cĭk ĕlĕmĭ Makayyioit, anycĭk kŭbŭurantĕ eleeti cĭgĭk kĭĭ kotongollie Ngiran cĭ Mutha.”

⁶ Urumtoy balna nenne tionniaha kĭ eet cĭk obbitik ĩthŏng irionito thŏŏth cĭ eet cĭk athii cĭ ĕĕn Yudei wo.⁷ Ma balna ngĭ othoothioy kĭ ĩnŏŏgŏ kuumuc, ikiyyia ĩtĭnga Pĕtŭrŭ ĩthŏng ōthŏŏth ĩĭ ne, “Gŏtŏŏnŏga, agayyu niigia ũnŭŭk ngatĭ ĕbĕrania aneeta Nyekuci kŏrgĕna cunung, kirionĭk eet cĭk athii cĭ ĕĕn Yudei Nyemut cĭ Abŭnna. Aticcan balna Nyekuci ketee, kĭĭ katĭ kĭthĭktŏy nĕĕgĕ ĩthŏng elemit ĩnŏŏnŏ.⁸ Aga Nyekuci thinneti cĭk eetu, ĩthŏng ĕlĕm eet cĭk athii cĭ ĕĕn Yudei, ngatĭ anyĭcĕ ĩnŏŏgŏ Ririwac cĭ Dĭhĭmĭ kĭ balna ngĭ anyet ageeta buu.⁹ Adĭman Nyekuci ĩnŏŏgŏ gŏŏla ĭcĭ aduwŏy kĭcĭ adĭmannet nĕ ageeta. Ayak nĕĕgĕ lemunit cĭnĭng ĩthŏng anyĭk nĕ thinneti cĭgĭk kĭĭ callĕ.¹⁰ Attiyyu woccia gŏŏ kuumuc ĩthŏng ĩtĭmantu Nyekuc ngatĭ anyiccu wobjiak tiic cĭ adĭngdĭngĭ cĭ woccia athii cĭ kŭŭlĭ naaga kŏdĕ oo baajigi baajigiet cĭgaac buu nyia?¹¹ Athii tŏ! Kĕlĕmĭ naaga ngatĭ akuni bŭnnathĭtĭ cĭnac ĭcĭ Makayyioit Yesu ngatĭ keliane naaga, kĭ yoko eeta cĭk athii cĭ ĕĕn Yudei ĕĕ.”

¹² Ma natĕ, itivantĕ eeta vĕlĕk kĭthĭraritŏ thŏŏth cĭ aduwa Barnabathĭ kĭ Paulo. Aduwaai balna nĕĕgĕ eet gŏŏl cĭ balna anyĭcĕ Nyekuci ĩnŏŏgŏ tirthĕt cĭ adĭmanĭ thoothonniok cĭk eyeliay kĭ kaal cĭk

1 15:1 Keteddie eleeti cuguk: Athĭ Yudei thŏŏth coo ne, eeta cĭk athii cĭ ĕĕn Yudei cĭk ĕlĕmĭ Yesu abŭnna thĕk ngĭ ĕtĕd nĕĕgĕ eleeti cĭgĭk kĭ baa ma ngĭ aduwaai Nyekuci Abraham. Bĕl Thiananĭt 17:1-14.

anaat eeta cĭk athii cĭ ēēn Yudei. ¹³Ma balna ngĭ edecciak nēēgē ngatĭ ōthōōthĭ wo, ĭtĭnga Jemithi”, ōthōōth ĭ ĭ ne, “Gōtōōnōga, ĭthĭktangū aneeta. ¹⁴Iyiahecet balna Pētūrū gōōl cĭ balna akuni Nyekuci ĭcĭ owu cĭ eet cĭk athii cĭ ēēn Yudei, ĭthōng anyĭk eet cĭk athii cĭ ēēn Yudei kĭītō eet cĭgĭnĭk. ¹⁵Aduwōy thoothiowa cĭk eet cĭk ōthōōth molook cĭ Nyekuco kĭ thōōth wū baa eheddi athĭ ne,

¹⁶“Athĭ Nyekuci ne, ‘Kōbōda katĭ na Makayyioiti kikiyyia kētēngēny ciith cĭ Davide naboo, wū balna ēgērēthanē.

Kengenyeti katĭ na ciith cĭ Davide cĭ ōyōwēⁿ ēē, ĭthōng kōdōnga kĭbĭl naboo.

¹⁷ĭthōng avvu katĭ loociowa gwuak vēlēk ĭcannĭ, kĭītō eet cĭk eberyiay ĭītō cĭganĭk.

Aneeta Makayyioit cĭ kaduwa thōōth coo wo.

¹⁸ Kuduwa balna na thōōth coo balōōla vēlēk.’

¹⁹“Gōtōōnōga, kamuui woccia athii cĭ kahiic eet cĭk athii cĭ ēēn Yudei cĭk yoko elemit Nyekuc wo. ²⁰ĭthōng thĭ kēnnē, keheedi woccia nō ĭnōōgō nyaraga cĭ kaduwaci kūtūngtek aheenin wūk ēgērēthanit nyekucnya. ĭthōng woccia kaduwaai ĭnōōgō kūtūngtek tdoliniet kĭ kĭnyak cĭk oginnie eeta kĭ ngaay kĭ dōōlĭ cĭk ngayyik takatak, kĭ daanit cĭ adaĭ eeta kidi cĭk kēlēgē cĭk acude ĭthōng nyĭ awuddu biyyie. ²¹Irioni balna gōō Ngiranĭ cĭ Mutha korookjiowēy ĭcĭk gaalawu vēlēk baa lōōla itinnyiyay ĭcĭk rēēntĭk, ĭthōng ēbēlē Ciithēnēy ĭcĭk Lawintak wathinniwēy vēlēk ĭcĭk Yuwuthonak.”

Nyaraga cĭ lemnyiok cĭk athii cĭ ēēn Yudei

²²Ma natē, ummuit tionniaha kĭ eet cĭk obbitik kĭ eet cĭk kelethiawak tūrūr keberyia eet ōōgĭ cĭgĭk, ĭthōng itionito kōōt

m 15:13 Jemith: Jemith ēēn nē gōtōnĭ Yesu ĭthōng ēēn naboo makayyioit cĭ ekelethiawo Yeruthalēma. Ēhēēd balna nē nyaraga cĭ Jemithi. Bēl thōōth cĭnnĭ Ticanē cĭk Tionniawu 15:12-21; 21:18-19; Galathia 1:19. Avĭ balna naboo Jemithi ĭmma cĭ balna ēēn gōtōnĭ Yōane ĭthōng ēēn balna nē tionniait cĭ Yesu. Aruk balna alaanĭ Ērōōdĭ Jemith. Bēl Ticanē cĭk Tionniawu 12:2. **n 15:16 Ciith cĭ Davide cĭ ōyōwē:** Ōyōwē balna ciith cĭ Davide nyatarka kothii balna et cĭ ēēn vurut cĭnnĭ cĭ ēēn alaan. Ēngēnyēt katĭ Nyekuci ciith gōōla ĭcĭ ayahani Yesu cĭ ēēn vurut cĭ Davide kikiyyia kĭĭ Alaan cĭ alna kūdūt. Ēbēra balna Nyekuci Davide kikiyyia kĭĭ Alaan cĭ ĭthraĭlĭ ĭthōng ūbūtan balna nē athĭ ne aku katĭ Alaanĭ cĭ tiri cĭ aku vurtēēnĭy ĭcĭgĭnĭk kikiyyia kagam looc kĭĭ alaan kūdūt. Alaan thĭ nĭcē balna Yesu Kiristo. Bēl nyaraga cĭ 1 Thamuele 16:1-13; Nyaraga cĭ Tegeluanu 132:11-12; Nyaraga cĭ Ticanē cĭ Tionniawu 2:30.

15:17 Bēl Amoth 9:11-12

Antiowa kirioit kī Paulo kī Barnabath. Ngaatī ēbēranī nēēgē Yudath cī athī thar oōgī Barthabath° kī Thīlath. Ēēn balna eeta cīk ēēn ramma wo makayyiok kōrgēna cī lemnyiook cīk Makayyioktak. ²³Ēhēēd balna nēēgē nyaraga cī athī ne:

Kēhēēdacung naaga gotoonogu cīk ēēn tionniak kī eet cīk obbitik agiitia lemnyiook cīk athii cī eeginnu Yudei cīk attiyu Antiowa kī loociowēy cīk Thiiria kī Cilithia nyaraga.

²⁴Kīthīrarya balna naaga ngato athī ne, avvu balna eeta gwuak eetīnēy cīgaak, kivitia kuduktawung agiitia thōōth cī omothung agiitia. Īthōng thī balna athii cī kitionana naaga ĩnōōgō. ²⁵Ngaatī yoko karumonia ngatī odoi, ĩthōng kēlēmta ngatī kēbērania eet oōgī ĩthōng kitontawung agiitia kirioкта kī Barnabath kī Paulo cīk kamīnanna, ²⁶ēēn nēēgē eet cīk atduk rūgēt cīnīng nyatarka thar cīk Makayyioit cīnac Yesu Kiristo. ²⁷Kitionana naaga Yudath kī Thīlath buu. Eet cīk katī avvu aduwaccung thōōth cī aduwōy kī cī kēhēdacung naaga nyaragawa wo thōng.

²⁸Eyelehet ageeta Ririwacī cī Dīhīmī kithii woccia cī keheccung agiitia kaalīy gwantīk ĩcīk ĩjar thoothonniok cīk tīrīthēnīt coo. ²⁹Īthōng thī, nyī adaku gimma cī anyīwōthīk nyekucnya cīk athii cī ēēn didī. Nyī awuddu biyyie kōdē nyī adaku kelegit cī acudie thōng. Nyī ĩtdōōlōnu kōdē nyī oginnu kī ngaay kī dōōlī cīk ngayyik takatak. Mī owobtu tīrīthēnīt coo, adīmannu katī thoothonniok cīk abūnna.

Gōtōōnōga, owobit baai thēk tīrīthēnīt coo jurrung.

³⁰Ma natē, ĩtīngathō eeta cīk ēēn wec wo ūtūngtek Yeruthalēm ĩthōng ulucce oōt Antiowa. Ngaatī avaanī lemnyiook vēlēk ngatī odoi, ĩthōng anycīk ĩnōōgō nyaraga. ³¹Ma balna ngī ēbēl eeta nyaraga wo, ivitia ebelbelit ōrrōt kūdūt ngatī athīknī nyemut cīnī cī dīhīthēntō. ³²Ēēn balna Yudathī kī Thīlath eet cīk ōthōōth molook cī Nyekuco ĩthōng othoothito thoothonniok cīk meelīk cīk ēēl lemnyiook cīk Makayyioktak kokomit thinneti. ³³Ma vurtia cī aavutti nēēgē natē kīdīc ēē, ivitia itiontīk lemnyiowa ĩnōōgō gatan cī ganono kimiryie kōōt ĩcī eet wūk balna itiona ĩnōōgō. ³⁴Īthōng thī ikiyyia uduwa Thīlathī ngatī aavē nē natē. ³⁵Īthōng thī balna aavutō Paulo kī Barnabath Antiowa, ngatī balna alimanī eet ĩthōng iriontīk nēēgē eet kī gōōtōnōgī oōgī cīk meelīk, Nyemut cī Abūnna cī Makayyiokto.

o 15:22 **Yudath Barthabath:** Ēēn balna Yudathī Barthabathī gōtōnī Yothēbō Barthabath ĩthōng thī thaara cīk athī “Barthabath” wo, akaneei balna gōō Yudei eet cīgīk ōrrōt.

Hēroni cī ēēn ramma cī Paulo (15:35-18:22)

Engeryioy Paulo kī Barnabath

³⁶Ma vurtia cī wathinniok oōgī cīk kīdīk, ethek Paulo Barnabath ne, “Kimiiryi da nōōnō kōōt kīcīnīt lemnyiok korookjiowēy īcīk gaalawu vēlēk, wūk balna kirionīcē eet thōōth cī Makayyiokto. Kōōt da kīcīnīt oōgōōn nēēgē ngī aticcanni kuu.” ³⁷Adiim balna Barnabathī ngī oōkōyyī Yōane cī athī thar oōgī Marīkō kirioit kī īnōōgō. ³⁸Īthōng thī kēnnē balna abūrī Paulo nyatarka balna oōkkō uungni Marīkō īnōōgō Pamvilia īthōng athii cī aticcanni kī īnōōgō. ³⁹Ngaatī epēkanōnī nēēgē

kuumuc kengeryioy. Ūūwī balna nē Barnabathī Marīkō ïthōng otodit kovowol òòt Thiporotha. ⁴⁰Ēbēra balna Paulo Thīlath ïthōng ūūk nē, ïthōng alayyiōy gotoonogua kīrīcana Makayyioiti ïnōōgō. ⁴¹Ngaatī ïnganni òvōyyī ithiowī looc cī Thiiria kī cī Cilithia kōòt kancīk tirthēt cī leminto eet cīk kelethianyawu.

Iticantoy Timoti kī Paulo kī Thīlath

16 ¹Ivitia imiryie Paulo kī Thīlath òòt korookjiowēy ïcīk gaalawu cīk Derbe kī Lithtra ngatī balna aavē wobjiaiti ïmma cī athī Timoti. Ēēn balna Timoti buu wobjiait cī ēēn yaatīnnē Yudenit cī ēēn lemnyioit ïthōng ïi baatīnnē Girihenit. ²Ēkēb balna lemnyiowa òlōō cī gaalawu ïcīk Lithtra kī Ikoniom thōòth cī abūnnanī Timoti òrròt. ³Īthōng balna adiim Paulo iriok kī Timoti hēērōna. Ngaatī nōōnō abūūranī^p Paulo ēlē cī Timoti, nyatarka Yudei cīk arūmē kī ïnōōnō ngatī odoi. Aga balna Yudei cīkkō ngatī ēēn baatī Timoti Girihenit. ⁴Ma balna ngī òtōòthō Paulo kī gōōnōgī òōgī korookjiowēy ïcīk gaalawu, òòt uduktiak nēēgē gōōnōgī thoothonniok cīk balna ēlēmmōnī tionniaha kī eet cīk obbitik Yeruthalēma. Ngaatī aduwacī ïnōōgō kowobit thoothonniok cīk tīrīthēnīt coo.^q ⁵Ma natē, ivitia ïtō tirti eeta cīk kelethianyawu leminta cīning ïthōng ïtooryie wathinniok vēlēk.

Ongonothothīk Paulo et cī Makedonia

⁶Ōwō balna Paulo kī gōōnōgī looc cī Virigia kī Galathia tūrūr, nyatarka thī balna athii cī ēlēmacī Ririwacī cī Dīhīmī ïnōōgō kirionito nyemut looca cī Athia. ⁷Ma balna ngī arayyiaak nēēgē lōkōrē cī looc cī Mithia, ivitia idimito nēēgē edecciek òòt looca cī Bithinia. Athii balna kēnnē Ririwacī cī Yesu' cī ēlēmacī ïnōōgō kōòt. ⁸Ngaatī ïnganni Paulo kī gōōnōgī abawothīcē Mithia kōòt kōdōlanīt kōrōok cī gaalawu cī Torawothi. ⁹Ma balna baal, ūūk ongonothothīk Paulo et ïmma cī Makedonia cī aku abīlī ïthōng ala ïnōōnō ethek ne, “Ījgia baai thēk elet ageeta looca cī Makedonia.” ¹⁰Ma balna vurtia cī ōngōnōthōi Paulo,

p 16:3 Abūūran Paulo ēlē cī Timoti: Abūūran balna Paulo ēlē cī Timoti nyatarka balna ēēn yaatīnnē Yudenit, ïthōng ēēn baatīnnē Girihenit. Athii eeta cīk ēēn Girik cī abūūran eleeti cīk dōōlī cīgīk cīk maacīk. Īthōng thī kēnnē athī Yudei ne, ma ngī ēēn yaatī dooleco Yudenit abūūrani thī ēlē cīnnē nyatarka ēēn nē Yudenit. Īnōōnō thī cī abūūranī Paulo ēlē cī Timoti kīī katī kelemīt Yudei ïnōōnō. **q 16:4 Kowobit thoothonniok cīk tīrīthēnīt coo:** Bēl tīrīthēnīt coo Ticanē cīk Tionniawu 15:23-29. **r 16:7 Ririwac cī Yesu:** Ēēn Ririwacī cī Yesu Ririwac cī Dīhīmī.

kītingaththia tamanoko^s koottia Makedonia. Nyatarka kagayyia ngatī avvuyyiet ageeta Nyekuci koottia kirionta Nyemut cī Abūnna natē.

Ī Lidia wobjiait cī Makayyioкто

¹¹Ma baa Torawotha, kedecchieha koottia ĩcī būlūcō, kotoddia kovowol cī abaakci ōkkō looca cī avī būlūca kōrgēna athī looc nīcē Thamothrath ĩthōng koottia kōdōlanta balna kōrōōk cī gaalawu cī athī Neapolith ngerethietīn cīnnī. ¹²Ma natē, kītingaththia koottia ĩcī Vilipi, ōlōō ĩcī gaalawu cobbi vēlēk ĩcī balna agam makayyiowa cīk Rūma looca cī Makedonia. Ngaatī kovvoyyia kattīyya natē wathinniok cīk meelīk.

¹³Ma balna Kōr cī Yuwuthono, kītingaththia kētēkta araan cobbi cī kōrōōk cī gaalawu, koottia ĩcī titim cī līil cī balna kahadda kathīnna ne, kamūdana katī ngī abūnna kīī cī lawinto. Ma natē, kaavuttia loota ĩthōng kothooththiha ngaay ōōgī cīk balna alūtē natē. ¹⁴Ngaanēy ĩcīk kothooththona wo, avī balna ngaa ĩmma cī athī Lidia cī aku ōlōō ĩcī gaalawu cobbi ĩcī Thiatira, cī balna ūtēnē ceremua cīk rēgēētīk. Ala balna nē Nyekuc ōrrōt ngaatī ōōwī Makayyioiti thīnīn cīnnī kīthīrar nyemut cī Paulo. ¹⁵Ma balna vurtia cī agamtī Lidia kī eet cīk kōrōōk cīnnī batithimo vēlēk, ikiyyia ūtūvwūwēt nē ageeta ōlōō cīnnī. Ennecēt balna nē ageeta ne, “Mī elemnyu ngatī kēnnē na lemnyioit cī Makayyioit Yesu dīdī, ivitia thī aavut ōlōō canni.” Ngaatī thī thēk balna kelemia naaga tūvwūwēnīt cīnnī.

Aryiwothik Paulo kī Thīlath kījan

¹⁶Ma baa kōr ĩmma gōōla cī balna kovvoyyia ngatī lawinto, kivitīaha kurumtowa kī būwēec ĩmma cī ēēn nyakapanait. Ayak balna nē ririwac cī gerthe ēlla cīnnī, cī anyi ĩnōōnō tirthēt cī aduwanī thōōth cī katī nga aku kōr ĩmma. Ayahak balna nē tiica cīnnī wo makayyiok cīgīnīk nyarobinya cīk meelīk ōrrōt. ¹⁷Owobjet balna būwēēcī coo ageeta kī Paulo ĩthōng acalcal ĩī ne, “Ēēn eeta cīkkō ticanniok cīk Nyekuc cī Ijar Vēlēk! Aduwaccung nēēgē agiitia gōōl cī ellianu thoothonniowēy ĩcīk gerthek.” ¹⁸Alna ōthōōth būwēēcī coo thoothonniok cīkkō dōkīthī wathinniok cīk meelīk. Ma natē, ikiyyia avarac Paulo ōrrōt ngaatī ammudēnē, ĩthōng ethek ririwac cī gerthe

s 16:10 Kītingaththia taman: Ōthōōth Luka ngato thōōth cī athī ne ageeta nyatarka ivitia irioit nē kī Paulo, ĩthōng ĩcīn nē thoothonniok vēlēk ōōgī cīk othooththi nyaragawa ĩcī Ticanē cīk Tionniawu 16-28.

wo ne, “Thaariy ĩcīk Yesu Kiristo, kaduwacci kennecci ne, tūngēk būwēec coo mīn!” Ma thēk natē noko, ūtūngēk ririwacī cī gerthe wo ĩnōōnō.

¹⁹Ma baa ngī iyetha eeta cīk būwēcak ngatī ithiwi gōōl wū gōō ijjiowanī nēēgē nyarobinya tō wo, ivitia agammit Paulo kī Thīlath ĩthōng utugurit ngatī tūwēntō otti lokika. ²⁰Ma natē, uduktiak nēēgē makayyiok cīk lokikak entek ne, “Ēēn eeta cīkkō Yudei ĩthōng avvu ngato kivitia kamaryiak kōrōōk cī gaalawu cīnac thoothonniok cīk gerthek. ²¹Irionicet eeta cīkkō ageeta ngiran cī thoothonniok cīk athii cī ělēmī ngiranī cīnac cī eet cīk Rūma ngatī woccia kadīmanī.”

²²Ngaatī angarngarothīcē meelitini Paulo kī Thīlath ĩthōng agamita, ĩthōng arya eeta cīk ětēd thoothonniok ceremua cīgīk kīi kanycīk eet kibicit ĩnōōgō kallienīy. ²³Ma balna ngī uuktie nēēgē ōrrōt, ivitia aryiwothik nēēgē kījan ĩthōng uduwak eeti ĩmma gaalinit cī kījano kēbēk ĩnōōgō jurrung. ²⁴Ngaatī adīmanī gaalinti kīcī aduwaai eeti ĩnōōnō ēē. Ari balna nē Paulo kī Thīlath kījana ĩcītō ōrrōt ĩthōng ecebeek thoo cīgīk koloritenīy ĩcīk obbitik.

²⁵Ma baa kōrgēna cī baalino, ivitia alayyiōy Paulo kī Thīlath ĩthōng ebelliek Nyekuc tegelua. ĩthōng thī balna athīrar eeta cīk ecebjie gwuak buu cīk balna arūmē natē kī ĩnōōgō ngatī ebelini nēēgē. ²⁶Ma tamanoko, iliba kirikirihi ĩmma cī tiiri ōrrōt kōtōmōōī ciith cī kījano loota buu kīi kēnyēkēnyēk. Ma natē, oyyie katūgēta vēlēk noko valahanyak kokoliay ngariko cīk ecebini eeta cīk ecebjie vēlēk. ²⁷Ma balna ngī ĩngathī gaalinti cī kījano, ĩthōng ĩcīn ngatī owine katūgēta wo, ahad kēnnē nē athī ne ivirit eeta cīk ecebjie ĩcītō wo thōng. Ngaatī avūūcanē nyetubat cīnnī nyakorrownā ĩthōng idiiim ngī aruk ělē cīnnī. ²⁸ĩthōng thī balna egerenyek Paulo gaalinit cī kījano wo ōrrōt ennek ne, “Laang nyī aruwi ělē cunni kaganoko! Ageeta vēlēk ngato tō.”

²⁹Ma natē, ūtūvvūwa gaalinti cī kījano ēē, eet kutukulliak ĩnōōnō guo ĩthōng angarngarōthīk nē kījan. Abarrit balna nē ōrrōt ngaatī akannī kuthungti ĩcī owu ĩcī oo Paulo kī Thīlath. ³⁰Ngaatī ayahanī nē Paulo kī Thīlath ngatīvōrī ĩthōng ĩjin ethek ne, “Makayyiok cīganīk, kogooni woccia na kuu katī kēēl ělē cannī?”

³¹Ēdēcī Paulo kī Thīlath ethei ne, “Laang, lēm Makayyioit Yesu, kīi katī eliaiy nīa kī kōrōōk cunni.” ³²Ngaatī aduwacī Paulo kī Thīlath ĩnōōnō kī kōrōōk cīnnī vēlēk thōōth cī Makayyiokto. ³³Ma baalin nīcē noko, ūūwī gaalinti ĩnōōgō ngatī balna ōkkō uunyi kakwuanya cīgīk. Ngaatī agamī nē kī eet cīk kōrōōk cīnnī vēlēk batithimo niicoo noko.

³⁴Ikiyyia balna ayaha gaalinti Paulo kī Thīlath kōrōōk cīnnī ithōng anyīk daainit. Atalī balna nē ōrrōt nyatarka ikiyyia ēlēm nē kī eet cīk kōrōōk cīnnī vēlēk Nyekuc.

³⁵Ma ngerethietīn cīnnī, itionta makayyiowa bolith ōōgī kivitia kuduktiak gaalinit cī kijano kōōga Paulo kī Thīlath kōōt. ³⁶Ngaatī aduwacī gaalinti Paulo ēthēcī ne, “Uduktaha aneeta makayyiowa kōgawung agiitia. Īthōng thī yoko, ōōt thēk jurrung.”

³⁷Ethei balna kēnnē Paulo bolith ne, “Keeginna naaga eet cīk Rūma^t ithōng makayyiowa cīk Rūma, uukcet ageeta ngatī mēēlī eeta kaganoko ngaanī kijintet buu. Ma natē, aryiet kijana. Īthōng yoko ahad nēēgē woccia athī ne, adiim ngī aniheciet ageeta gōōl thōng? Athii cī ōgōōn noko! Anyīk thēk ĩnōōgō kivitia eletinēy ĩcīgīk kōōktaet ageeta.”

³⁸Ma balna ngī ōvvō aduwaai bolithi makayyiok ngatī ēēn Paulo kī Thīlath eet cīk Rūma wo, ivitia otongollie nēēgē. ³⁹Ngaatī avvu ĩlalēcī ĩnōōgō ethei ne, “Kawurtothicung balna thōng.” Ngaatī ōganē nēēgē Paulo kī Thīlath ithōng uduktiak ĩnōōgō kūtūngtek kōrōōk cī gaalawu. ⁴⁰Ma natē ētēkta Paulo kī Thīlath ngatīvōrī kijana, ithōng ōōt ōlōō cī Lidia ngatī balna ōvōyī arumone kī lemnyiok ithōng etherito ĩnōōgō ithōng ĩtīngathō ōōta.

Pīrnanēt Thēthalonikawa

17 ¹Ma balna ngī ōōt itiotho Paulo kī Thīlath kōrōōk cī gaalawu cī athī Ampipolith kī cī athī Apolonia ēē, ōōt edeciek kuumuc kōdōlanit kōrōōk cī gaalawu cī Thēthalonika ngatī balna aavē Ciith cī Lawinto cī Yudei. ²Kī gōō dōkīthī, ūūk Paulo ittio Ciith cī Lawinto cī Yudei, ithōng ma wathinniwēy ĩcīk ēēn iyyio ĩcīk Yuwuthonak, othoothioy kī eeta ithōng uduwak thoothonniok cīk avvu Nyaragawa cī Nyekuco. ³Ēkēbak ithōng ēyēlak eet pīrnanēt cī Kiristo kī ngatī ūrūgaī nē daaītha. Ōthōōth balna Paulo athī ne, “Ēēn Yesu cī kaduwacung na agiitia wo Kiristo.” ⁴Ivitia balna Yudei gwuak ĩtō lemnyiok ithōng ūrūmtē kī Paulo kī Thīlath, kī balna ngī ēlēmī eeta cīk meelīk cīk Girihi cīk ongollie Nyekuc kī ngaay ōōgī cīk meelīk cīk obbitik.

⁵Ma natē ĩlīlēcō Yudei, ngaatī alūtanī eet cīk gerthek cīk ĩkōtha thoothonniok ngatī tūwētō kētērēktaī jore ōlōō cī gaalawu. Ma

t 16:37 *Eeta cīk Rūma*: Itina wū Yesu agam balna alaanī cobbi cī Rūma eet cīk loociok cīk rēēng cīk meelīk. Elemi nē eet cīkkō cī kīdik kaganoko kīitō eet cīk Rūma, cīk ēbēk alaanī ōrrōt gimmanoko nyatarka ēēn nēēgē eet cīgīnīk dīdī kir.

natē, utuduyiothīk kōrōōk cī et cī athī Jathōn kōōt kidiimta Paulo kī Thīlath kayaktak īnōōgō meelitin. ⁶Ma balna ngī athii cī amūda eeta cīk gerthek cīkō īnōōgō wo, utuguryia Jathōn kī gōtōnōōgī ōōgī cīk Makayyioktak. Agurrei balna nēēgē īnōōgō makayyiok cīk kōrōōk cī gaalawu īthōng acalcallit īitō ne, “Ivitia eeta wūk gōō amaara thoothonniok cīk gerthek looca īcoo vēlēk wo ngato, ⁷īthōng ikiyyia arīk Jathōnī īnōōgō ōlōō cīnnī. Ēgērēthan nēēgē vēlēk ngiran cī alaan cobbi cī Rūma” ngatī athīnnī ne avī eeti īmma cī ēēn alaan cī athī Yesu.” ⁸Ngaatī avvu avaracī makayyiowa kī eet ōrrōt balna ngī ivitia īthīraritō nēēgē thōōth coo. ⁹Ma natē, uduktiak Jathōnī kī gōtōnōk ōōgī kūdūmanit nyarobinya kī kūtūngtek īnōōgō kōōt.

Elemi eeta cīk kōrōōk cī gaalawu cī Berea nyemut

¹⁰Ma balna baalin nīcē noko, itionito lemnyiowa Paulo kī Thīlath kōōt īcī kōrōōk cī gaalawu cī athī Berea. Ma balna ngī ōdōlanit natē, ōōt itiotho Ciith cī Lawinto cī Yudei. ¹¹Athīknē balna eeta cīk Berea ōrrōt kījarito cīk Thēthalonika, īthōng balna elemi nēēgē nyemut ōrrōt. Wathinniwēy vēlēk, ēbēl nēēgē Nyaraga cī Nyekuco kī katī kumuddia ngī ēēn thoothiowa cīk aduwa Paulo wo dīdī. ¹²Ivitia balna elemi Yudei cīk meelīk kī balna thēk ngī ēlēmī eeta cīk Girihi cīk obbitik ngaanēy noko kī eet cīk maacīk Makayyioit.

¹³Ma balna ngī īthīraritō Yudei ōlōō īcī gaalawu cī Thēthalonika ngatī aduwacī Paulo eet thōōth cī Nyekuco ōlōō īcī gaalawu īcī Berea, ōōt nēēgē buu īcī kōrōōk cī gaalawu nīcē kōōt kalabtēk meelitin cī eetu kaburyiek Paulo. ¹⁴Ma tamanoko, itionito lemnyiowa Paulo kūik titimma cī būlūcō kūtūngtōthīk Timoti kī Thīlath dōō Berea. ¹⁵Īthōng eeta cīk balna ition Paulo, ayait īnōōnō kuumuc kōdōlanit kōrōōk cī gaalawu cī athī Athen, īthōng imiiryie ōōt uduktiak tīrīthēnīt cī Paulo Thīlath kī Timoti kivitia kumuddiak īnōōnō tamanoko.

Paulo ōlōō īcī gaalawu īcī Athenī

¹⁶Ma balna nganī ērē Paulo īnōōgō ōlōō īcī gaalawu īcī Athenī, alīlī balna nē nyatarka acīn kaal cīk ar eeta kīitō nyekucnya korookjiowēy īcīk gaalawu vēlēk. ¹⁷Ngaatī ōkōyyī Paulo Ciitha cī Lawinto kōōt kothoothioy kī Yudei kī Girik cīk ongollie Nyekuc. Wathinnīok vēlēk,

u 17:7 *Alaan cobbi cī Rūma:* Ēēn nē alaan cobbi cī alaanēt cīk loociok cīk meelīk. Avvū eeta cīk Rūma alaan cīnīng a thī ne, Cēthērē.

ōvvō ōthōōthōy nē kī eet vēlēk cīk amudothi nē ngatī tūwētō buu. ¹⁸Ēēn balna eeta cīkkō gwuak limanniok cīk Epikerianī, 'īthōng īitō gwuak cīk Ithtoik,' ngaatī ētēreanī ēpēkanōnī kī īnōōnō. Ōthōōth balna gwuak athī ne, "Nyia yoko thēk cī athī ne kuduwahet eeti coo kīī ne, kagga thōōth vēlēk wo?"

Īthōng īitō gwuak ne, "Ōgōōn kēnnē kīcī ōthōōth Paulo rion cī kaal cīk ar eeta kīitō nyekucnya cīk kīrēēng!" Aduwa balna nēēgē thoothonniok cīkkō nyatarka balna irion Paulo thōōth cī Nyemut cī Abūnna cī Yesu kī thōōth cī arūknanī daaītha. ¹⁹Ngaatī ōvōyyī nēēgē Paulo īcī eet cīk lokiko cī athī Areopagath īthōng īitō ne, "Duwaet da athī limanī cunnie cī jōr wo ne? ²⁰Kīthīraria ngatī ōthōōthē niia kaal cīk ngaanī kīcīnta kūdūt īthōng yoko kadimnya kathīkna athī thoothiowa cīkkō ne." ²¹Eeta vēlēk cīk Athenī kī cīk kīrēēng vēlēk cīk aatī kaganoko, idiimito ngatī athīknēnī īthōng othoothito gimma cī jōr.

²²Ngaatī īnganni Paulo kībīl nguuma cī eet cīk lokiko cī Areopagathī, īthōng ōthōōth īī ne, "Eeta cīk Athenī, kīcīna na ngatī eeginnu niigia eet cīk amīnannu thoothonniok cīk nyekucnyawu. ²³Ma kōwōyyē na kōrōōk cī gaalawu cunung, īthōng kīcīna kaal cīk alayyu niigia, kamūda kēnnē ngatī apaaini gii cī cavīto cī ehedothii thoothoniowa cīk athī ne, 'Kī Nyekuc cī athii cī agayyi.' Alayyu niigia nyekuc coo, īthōng thī kēnnē athii cī agayyu īnōōnō. Īthōng kadiimi yoko kaduwacung na agiitia thōōth cīnnī.

²⁴"Engēnyca balna Nyekuci coo looc kī kaal vēlēk cīk attē looc. Ēēn nē Makayyioit cī tammutiddino kī cī loocu īthōng athii cī avī ciithēnyē īcīk ēngēnyca eeti. ²⁵Athii Nyekuci cī adiim elinit cī et īmma. Anyīk nē eet vēlēk rūgēt kī tivongi kī kaal ōōgī vēlēk buu. ²⁶Ēngēnyca balna Nyekuci loociok vēlēk eeta īcī odoi cīk yoko abaaak looca īcoo wo vēlēk, īthōng uduwa nē itin kī vatīk cīk abaaī eeta. ²⁷Aticcan Nyekuci thoothonniok cīkkō vēlēk kīī katī kidimito eeta īthōng umuddia īnōōnō. Athii nē cī rēēn īcīnac codoi codoi. ²⁸Īthōng anyet nē ageeta tirthēt cī karūgnī kī cī kōwōyyī kī cī keeginnie eet wo. Kaavu kīcī aduwa teheddiowa cuguk, athī ne 'Keegin naaga dōōlī cīgīnīk,'

²⁹"Nyatarka thī kīcī yoko keegin naaga dōōlī cīk Nyekucak wo, athii woccia cī keyehethei īnōōnō nyekucnya cīk ahad eeti īthōng ētēngēnyca

v 17:18 Epikerian: Ēēn balna cīkkō eet cīk ōwōb liman cī et cī athī thar Epikerian cī balna alimaneei eet ngatī ēēn taliiniti gōōl cī dīhīmī cī rūgētō. **w 17:18 Ithtoik:** Ēēn balna eeta cīkkō wobjiak cīk et cī athī Thēnō cī balna athī limanī cīnnē ne, aliman woccia eeta gōōl cī agamī eleeti īthōng ītīrīth gēēnyīthī cī aga thōōth cī gerthe kī cī abūnna.

daaba kī thihita cī athī kathalkathal* kōdē bīīya. ³⁰Baa lōōla, ūtūngēk balna Nyekuci giithakthēt cī alawī eeta nyekucnya cīk athii cī ēēn dīdī, nyatarka balna athii cī aga eeta thoothonniok cīk balna aticcan nēēgē. Īthōng thī yoko, aduwaai Nyekuci eet vēlēk loociok vēlēk kūtūngtek gerthetin cīning. ³¹Arīk nē kōr cī katī eteedicē nē eet thoothonniok cīk loocu gōōla cī aduwōnī. Īthōng ēbēra nē Yesu kētēd thoothonniok thōōtha ĩcī edemothi, eyelehet thī balna Nyekuci ageeta vēlēk gōōla ĩcī arūknani Yesu daaītha.”

³²Ma balna ngī athīrar eeta thōōth cī arūknani eeti daaītha wo, ētērēktaī gwuak atararit niicoo noko. Athī balna gwuak ne, “Kadimnya katī kavvunna kathīkna thōōth coo ĩcunni naboo kōr ĩmma.” ³³Ma vurtia cī ēdēcaaī Paulo rion, ikiyyia ĩtīnga ūtūngēk meelitin cī eetu. ³⁴Ivitia balna eeta cīk kīdīk irioit kī Paulo ĩthōng elemit Makayyioit. Kōrgēna cīning, avī balna eeti ĩmma cī athī Donithioth. Ēēn balna nē et cī lokiko cī Areopagathī. Īthōng balna avī ngaa ĩmma buu cī athī Damarith kī eet oōgī cīk meelīk buu cīk balna avvu ēlēmī Makayyioit.

Paulo ōlōō ĩcī gaalawu ĩcī Korinto

18 ¹Ma balna ngī ūtūngēk Paulo kōrōōk cī gaalawu cī Athenī ĩthōng ūūk ōlōō ĩcī gaalawu ĩcī Korinto, ²ngaatī balna arumone kī et cī athī Akwila cī balna ēēn Yudenit cī looc cī Pontuthi. Nga balna avvu Akwila kī ngaa cīnnī Pirithila looca cī Itali thōng, nyatarka balna aduwaai alaanī cī athī Kilawudoth Yudei tūrūr kūtūngtek Rūma. Ma natē, ĩtīnga Paulo ūūk ĩcīn Akwila kī Pirithila, ³ngaatī balna ōkkō amūdanī ĩnōōgō ngatī ēnnē eet cīk ēngēnyca tuggueta. Ēēn balna Paulo buu et cī ēngēnyca tuggueta. Ngaatī ōkōyyī Paulo arūmēēnī kī ĩnōōgō ĩthōng iticantoy kōdōwē. ⁴Ōkkō balna gōō Paulo ciitha cī Lawinto ĩthōng othoothioy kī eet cīk Yudei kī Girik, atīman ngatī ĩlalēcī ĩnōōgō kīītō lemnyiok wathinniwēy ĩcīk Yuwuthonak vēlēk.

⁵Ma balna ngī avvu Thīlathī kī Timoti looca cī Makedonia, ikiyyia Paulo irionīk eet cīk Yudei ĩthōng eyelek thōōth wū baa ēnnē Yesu Kiristo. ⁶Ma balna ngī ivitia ūtūbūrīt Yudei Paulo ĩthōng adacītō ĩnōōnō thōng, ikiyyia utuddung nē tuduwac ceremuanīy ĩcīgīnīk ĩthōng ethek ĩnōōgō ne, “Ma ngī aavu thōōth ĩmma cī gerthe ĩcunung

x 17:29 **Thihita cī athī kathalkathal:** Thihiti cī athī kathalkathal wo aar eeta kīī nyarobinya ĩthōng adīmanī laamanya kī moolua. Thīīha cīk athī kathalkathal cīk ēēn eet tur ayaha daab cī ēēn codoi.

agayyu katī niigia nyaguana! Athii katī cī kanganyie na. Ētērēanī yoko kōr coo, kūwa kirionīha na eet cīk athii cī ēēn Yudei.”

⁷Ma natē, ūūk Paulo ōlōōtōtō cī et ĩmma cī athī Tiito Juthtuth.^y Ala balna eeti coo Nyekuc, ĩthōng balna abaak nē ngatī ōjōōn kī Ciith cī Lawinto. ⁸Ēēn balna eeti ĩmma cī athī Kirithpoth makayyioit cī ciith cī lawinto. Ma natē, ikiyyia ēlēm nē kī eet cī kōrōōk cīnnī vēlēk Makayyioit Yesu. Ngaatī avvu athīknī eeta gwuak cīk meelīk cīk Korinto nyemut coo ĩthōng elemit nēēgē Makayyioit, ĩthōng agammit batithimo.

⁹Ma baalin ĩmma, ikiyyia uduwak Makayyioiti Paulo ngonothintia ethek ne, “Nyī ongollie, thōōth nēnnē niia noko, nyī ĩjakcie.

¹⁰Nyatarka kaavē na ĩcunni ĩthōng athii eeti cī uukci aniitia tō. Mēēlī eeta cīgannīēk ōlōō cī gaalawu ĩcoo ōrrōt.” ¹¹Ngaatī aavē Paulo natē erkit codoi kī nyīlōwē tōrkōnōm alimaneei eet thōōth cī Nyekuco.

¹²Nga balna ēēn eeti cī athī Gallio gaalinit cobbi cī agam looc cī Accaia,^z ĩtīngathō eeta cīk Yudei agammit Paulo ĩthōng otti ĩnōōnō lokika, ¹³ĩthōng ĩtō ne, “Adiim eeti coo ngī ūwūū eet cīgaac kalaco Nyekuc gōōla cī abūrī Ngiranī cīnang!”

¹⁴Ma balna nga kōthōōth Paulo, ĩngathī kēnnē Gallio ĩthōng ethek eet cīk Yudei ēē ne, “Mī abīlnu niigia et coo thoothonniowēy ĩcīk abaca nē kōdē thoothiowēy gwantīk ĩcīk gerthek, ēēn katī hadinit cannī cī kathiknung agiitia. ¹⁵Īthōng thī nyatarka ēēn jinētī coo cī thoothonniok kī thaaryiok kī ngiran cunung, agayyiek niigia mīn. Kaburi na ngatī kētēēdē thoothonniok cīk aatī ketee.” ¹⁶Ngaatī ingkawecī Gallio ĩnōōgō ngatīvōrī lokika. ¹⁷Ma natē, ĩtīnga meelitini agammit et ĩmma cī athī Thōthhēnēth, cī balna ēēn makayyioit cī ciith cī lawinto ĩthōng uukito ngatī lokiko. Athii balna nēnnē naboo cī alnai Gallio thōōth coo kūdūt.

Imiire Paulo ūūk ōlōō ĩcī gaalawu cī Antioi

¹⁸Avī balna Paulo Korintiowa wathinniok cīk meelīk. Ma natē, ūtūngēk nē lemnyiok looc, ĩthōng ĩtīnga ūūk ōtōd kovowol ūūk looca cī Thiiria. Ition balna Pirithila kī Akwila ĩnōōnō. Ma balna nga kōtōd nē kovowol, ōdōōt nōōnō nē ōō cīnnī ōlōō ĩcī gaalawu ĩcī athī Thentheria, nyatarka kōngan cī balna ōkōnganei nē Nyekuc. ¹⁹Ivitia balna ōdōlanit nēēgē kōrōōk cī gaalawu

y 18:7 *Tiito Juthtuth*: Athii nē cī ēēn Yudenit ĩthōng thī kēnnē ala nē Nyekuc cī ĩthraīlī. z 18:12 *Looc cī Accaia*: Avī kōrōōgī cī gaalawu cobbi cī athī Korinto looca ĩcī Accaia.

Hĕroni cĭ ĕĕn iyyio cĭ Paulo (18:23-21:17)

cĭ Ēpĕthath cĭ balna ũngnicĕ Paulo Akwila kĭ Pirithila. Ma natĕ, ũŭk nĕ Ciitha cĭ Lawinto ĭthōng othoothioy kĭ Yudei. ²⁰Ma balna ngĭ ajin nĕĕgĕ ĭnōnō kaavu nōnō kūrŭmtĕ kĭ ĭnōgō wathinniok ōgĭ, abŭri balna kĕnnĕ nĕ. ²¹Ma balna ngĭ ĭtĭnga nĕ ũŭk, uduwak ĭnōgō ethek ne, “Mĭ ĕlĕmahia Nyekuci, kōbōda katĭna.” Ngaatĭ agamĭ Paulo kovowol Ēpĕthatha ĭthōng ũŭwa.

Apoloth Ēpĕthatha

²²Ma balna ngĭ ikiyyia arawak Paulo kōrōok cĭ gaalawu cĭ Cithariya, ũŭk nō nĕ ĭthaa eet cĭk kelethiawak ĭthōng thĭ edecek ũŭk

ōlōō ĭcī gaalawu ĭcī Antioi.^a 23Ma vurtia cī avvue natē kīdīc, ĭtīnga ēhērōnthīk loociok cīk meelīk Galathia kī Virigia. Ōkkō balna ēēl nē wobjiak kuthutti leminit cīnīng jurrung.

Irion Apolothī ōlōō ĭcī gaalawu Ĕpēthīana

24Ōkkō balna eeti ĭmma cī ēēn Yudenit cī athī Apoloth ōlōō ĭcī gaalawu ĭcī Ĕpēthathī. Arittiay balna Apolothī ōlōō ĭcī gaalawu cobbi ĭcī Alēkthanderia. Ĕēn nē et cī aga ngī atukwuan thōōth ōrrōt ĭthōng aga thōōth cī Nyaraga cī Nyekuco ōrrōt. 25Alimanothi balna ĭnōōnō thōōth cī gōōl cī Makayyiokto, ĭthōng atalneeĭ balna nē thōōth cī ōthōōth nē ōrrōt, ĭthōng illiman thōōth cī Yesu jurrung, aga nē thōōth cī batithimo cī Yōane dōō. 26Ōthōōth balna Apolothī Ciitha cī Lawinto tiirion. Ma balna ngī athīrar Akwila kī Pirithila wo, ivitia otti Apoloth ōlōō ĭcīnīng ĭthōng ellia ĭnōōnō kīthīrar thōōth cī Nyekuco naboo ōrrōt.

27Ngaatī adiim ōkōyyī Apolothī looca cī Accaia. Ma natē, etherito ĭnōōnō lemnyiowa gōōla cī ōkōyyī, ĭthōng etehedito nēēgē nyaraga cī aduwacī wobjiak ōōgī kivitia kurumtōy kī ĭnōōnō. Ma balna vurtia cī ōdōlanī Apolothī Accaia, ikiyyia nē ēēl eet ōrrōt cīk balna ēlēmī Makayyioit nyatarka thimatīth cī Nyekuco. 28Ĕpēkantōy balna nē kī Yudei, ĭthōng meelitina ĭcī eetu uduwa nē thoothonniok cīk avvu Nyaragawa cī Nyekuco kudukta dīdī ngatī ēnē balna Yesu Kiristo.

Irion Paulo ōlōō cī gaalawu ĭcī Ĕpēthathī

19 1Ma balna nga avī Apolothī ōlōō ĭcī gaalawu ĭcī Korinto, ĭtīnga Paulo ōtō nyetulubaha iithio looc cī edeem thiiryiok kōdōlan kōrōōk cī gaalawu cī Ĕpēthathī. Ma natē, ūūk ĭjiowa nē wobjiak ōōgī, 2ĭthōng ĭjin ĭnōōgō ethek ne, “Anyiwothiwung balna Ririwacī cī Dīhīmī, kōr wū balna elemu niigia Yesu?”

Ĕdēcī nēēgē athī ne “Athii tō, nga balna kīthīraria ngatī aavē Ririwacī cī Dīhīmī.”

3Ngaatī ajini Paulo ĭnōōgō ēthēcī ne, “Batithimo cī balna ōgōōn kuu cī agamnyu niigia wo?”

Ĕdēcī nēēgē athī ne “Batithimo cī Yōane.”

4Ngaatī ēthēcī Paulo wobjiak nīkē ne, “Ĕēn balna batithimo cī Yōane, batithimo cī ūngnothīcē thoothonniowa cīk gerthek. Aduwaai balna Yōane eet kelemit et cī nga aku vurtia cīnī. ĭthōng balna ōthōōth nē thōōth cī Yesu.” 5Ma balna ngī athīrar nēēgē thōōth coo

a 18:22 *Antioi*: Avī Antioi looca ĭcī Thiiria.

wo, agammit batithimo thaariy icik Makayyioit Yesu. ⁶Ma natē, atadik Paulo athin ciginik ootinēy icigik. Ngaati akunice Ririwaci ci Dihimi inoogo ithong othoothito neege thootherwey icik een nyegele ki ngati aduwani thootherniok cik kati nga avvu kor imma. ⁷Een balna eeta cikko velék ommoto ki ramma.

⁸Ithong balna ehēt Paulo Ciith ci Lawinto ithong othoother tiirion natē orrot nyilowe iyyio, ilaleei eet kelemet kabicoc ci Nyekuco. ⁹Ithong thi balna kenne okomi eet oogi korgena cining ooti ithong utuburit ngati elemi Nyekuc. Uduktia neege thootherniok cik gerthek kebreniy icik eet velék cik aburi gool ci Yesu. Ma natē, itingatho Paulo ki wobjak oogi oot ciitha cobbi orrot ici limano ci et ci athi Tiranath ithong uuk othoother ne natē dokithi. ¹⁰Ayak balna limani coo erkinya ramma kii kati kithirarito Yudei ki Girik cik aati looca ci Athia velék^b thoother ci Makayyiocto.

Lōgōō cīk Ceva

¹¹Anyik balna Nyekuci Paulo tirthēt ci adimanī thootherniok cik meelik cik addi cik een nyegele, ¹²kii kati kayaktothik eeta puutanya ki ceremua cik ticciak cik Paulo eet cik immori kii kati kivitia kubunta ithong utungtek ririwanina cik gerthek inoogo.

¹³Ma natē, ototoho Yudei gwuak oyokonit looc eterekti itimanit itingkaco ririwanin cik gerthek^c Thariy icik Makayyioit Yesu. Ethei balna neege ririwanin cik gerthek^d ne, “Thariy icik Makayyioit Yesu ci irioni Paulo eet thoother cinni wo, ketheci ne, teea ngativori.” ¹⁴Aticcan balna logoo cik een turgem cik et ci athi Ceva ci een paadir cobbi ci Yudei thoother coo. ¹⁵Ethek ririwaci imma ci gerthe dooli cik Ceva wo ne, “Kagga na Yesu ithong kagga Paulo buu. Ma niigia eeginnu oo ngene?” ¹⁶Ngaati ongothothice eeti ci ayak ririwac ci gerthe wo inoogo ithong atamaaca tirtheta cinni. Ma natē, ibic ne logoo cik Ceva kivirit kilibtia ciitha koot ngativori tdilanyany keterrit jiena.

b 19:10 Looc ci Athia: Avve inya cikko athi ne looc ci Turkia yoko wo.

c 19:13 Ririwanin cik gerthek: Een balna Ririwanina cik gerthek wuk aburi Nyekuc ki anjilet tammuatiddina ithong owobit Thittan alaan cining. Ma balna ngi ingka Nyekuci inoogo tammuatiddina wo, ivitia neege ririwanina cik gerthek koo, ayaktak eet gethertin loota. Bel nyaraga ci Yelintio 12:7-9. **d 19:13 Ririwanin cik gerthek:** Een balna Ririwanina cik gerthek wuk aburi Nyekuc ki anjilet tammuatiddina ithong owobit Thittan alaan cining. Ma balna ngi ingka Nyekuci inoogo tammuatiddina wo, ivitia neege ririwanina cik gerthek koo, ayaktak eet gethertin loota. Bel nyaraga ci Yelintio 12:7-9:18.

¹⁷Ma balna ngĭ athĭrar Yudei kĭ Girik vĕlĕk cĭk balna aatĭ Ĕpĕthatha thōōth coo wo, ivitia otongollie ōrrōt kivitia kubuluthit thar cĭk Makayyioit Yesu. ¹⁸Ngaatĭ thĭ balna avvunni eeta cĭk meelĭk cĭk ěn lemnyiok ěn, aduwanĭ gerthetin cĭ balna aticcan nĕĕgĕ. ¹⁹Eeta gwuak cĭk balna gōō angaryĕ thōng, ivitia ayakta nyaragĕt cĭgĭk kutuththie kĭi katĭ kivitia kĭcĭnĭt eeta vĕlĕk. Uutiay balna nyaragĕta cĭkkō nyarobinya ĭcĭk tŭrĭk^e vucciaknya eet eet ramma kōmmōtō. ²⁰Ngaatĭ athanothĭcĕ nyemut cĭ Makayyiokto eet cĭk meelĭk ōrrōt, kikiyyia kĭi tiir ōrrōt.

Jore Ĕpĕthatha

²¹Ma vurtia cĭ thoothonniok cĭkkō vĕlĕk, ahad Paulo ngatĭ ōkōyyĭ Yeruthalĕma, abaakci gōōla cĭ ōkkō looca cĭ Makedonia kĭ looca cĭ Accaia. Ngaatĭ athĭnnĭ Paulo ne, “Mĭ kōdōlana nĭĭcĕ, kōkkō katĭ keheroni kuumuc kōdōlan Rŭma buu.” ²²Ma natĕ, ition nĕ elliok cĭgĭnĭk rammatuguan Timoti kĭ Erathtath kōōt Makedonia ngaanĭ balna avĭ nĕ tōōna cĭ Athia kĭdĭc.

²³Maka balna hecinti ōrrōt wathinniok nĭĭkĕ, nyatarka gōōl cĭ Makayyiokto. ²⁴Avĭ balna eeti ĭmma cĭ ěn et cĭ nyekiteto cĭ atur thĭĭk athĭ thar Demetirioth. Atura balna nĕ ijjiu thĭĭhĭy ĭcĭk athĭ kathalkathal cĭk nyekuc cĭ ngayyi cĭ athĭ Artemith. Amŭda balna eeta cĭk nyekitetak cĭk atura thĭĭk wo baa ngĭ aticanothi Demetirioth wo, nyarobinya cĭk meelĭk ōrrōt. ²⁵Ma natĕ, ūlŭta Demetiriothi eet vĕlĕk cĭk ūtĕnĕ ijjiu cĭk aduwōy kĭ cĭgĭnĭk wo thōng ĭthōng ethek ne, “Lōgōth, agayyu niigia ngatĭ kamŭdanĭ naaga nyarobinya tiica coo. ²⁶ĭthōng thĭ balna ithiktu ĭthōng icintu niigia gōōl cĭ anŭmnŭmanĭ eeti coo athĭ Paulo wo eeta. Anŭmnŭman nĕ eet cĭk meelĭk Ĕpĕthatha kuumuc loociok vĕlĕk Athia. Aduwa Paulo athĭ ne, kaala cĭk ar eeta kĭitō nyekucnya cĭk ĕngĕnyca eeta wo, athii cĭ ěn nyekucnya cĭk ěn dĭdĭ kŭdŭt. ²⁷Avĭ gerthetini nyatarka ayak katĭ tŭwĕnĕtĭ cĭnac thar cĭk gerthek. Ithii katĭ eeti cĭ nga ongollie ciith cĭ nyekuc cĭnac cĭ ngayyi Artemith kōdĕ ongollie Artemith buu, cĭ yoko ala eeta Athia kĭ looc tŭrŭr wo tō. Erehecet katĭ ageeta nyekuci cĭnac.”

²⁸Ma balna ngĭ athĭrar eeta cĭk nyekitetak cĭk atur thĭĭk thōōth coo wo, ivitia avaracitō ōrrōt ĭthōng ĕtĕrĕktaĭ acalcallit ĭitō ne, “Abulie Artemithi cĭ eet cĭk Ĕpĕthathĭ!” ²⁹Ma tamanoko, ivitia ĭdĭmmantĕk

e 19:19 Nyarobinya cĭk tŭrĭk: Aticcani eeti kōr codoi doo ĭthōng agam nyarobiic cĭ thiihit cĭ athĭ kathalkathal codoi doo.

eeta eleeti cīgīk ōlōō cī gaalawu tūrūr kīī katī kōōt jora, ngaatī agurri eeta Geheth kī Arithtarkath eet cīk balna iriowa kī Paulo looca cī Makedonia. Ma natē, ūlūnganē meelitini ūūk ngatī gōō arumone eeta ōlōō cī gaalawu katī ngī atukwuan thoothonniok. ³⁰Adiim balna Paulo ngī ōkkō kūūk kothoothioy kī meelitin, ithōng thī kēnnē balna ĩcaac wobjiaha ĩnōōnō ngatī ōkōyyī. ³¹Aatī balna makayyiowa gwuak cīk looc ĩmma cīk amīnanōy kī Paulo, ithōng itionito et ĩmma kūwī nyemut, kūūk kīlalek Paulo kithii cī ōkkō. ³²Īthōng naboo balna atalmanyānē meelitini cī eetu vēlēk kaganoko. Ēgērēnyōnī balna gwuak thōōth codoi, ithōng ēgērēnyōōī gwuak gii cī ēēn nyēgēlē. Īthōng eeta cīk meelīk ōrrōt, athii gwuak cī aga nyia thēk balna da kōōt nēēgē natē ēē. ³³Ma natē, iyioittik Yudei et ĩmma cī athī Alēkthanda ĩcī owu ĩcī meelitin cī eetu, ithōng udukiak ĩnōōnō thōōth cī woccia aduwa nē. Īthōng thī balna ōtōmōī nē athiit kitivantē eeta kī woyyia kōthōōth kēēl ēlē cīnnī. ³⁴Ma balna ngī acīn meelitini ngatī ēnnē nē Yudenit wo, acalcallit nēēgē vēlēk kōdōwē moloowī, itinnya ramma athī ne, “Abulie Artemithi nyekuci cī ngayyi cī eet cīk Ēpēthathī!”

³⁵Ma natē, anyīk teheddioiti cī kōrōōk cī gaalawu meelitin kaavutō tiv loota ithōng ōthōōth ĩī ne, “Eeta cīk Ēpēthathī, ngēnē looca niicoo cī athii cī aga kōrōōk cī gaalawu cīnac ngatī ēēn kilib cobbi cī Ciith cī nyekuc cī ngayyi cī makī Artemith? Ngēnē cī athii cī aga ngatī atdukūanī ririwacī cī Artemithi cī yoko avī ngato wo tammuatiddina? ³⁶Īthōng thī yoko, kīcī ēēn thoothiowa cīkkō dīdī wo, athii eeti cī ēpēkan tō. Adiim thī kēnnē woccia ēlēmaninu thōng, kijiar ngatī adimannu kaal cīk ēēn giithakthēt. ³⁷Ayaktawu thī yoko eet cīkkō ngato, kaganoko noko kōdē woyyia nga kogorothit ciithi cīk nyekucnyawu kōdē adaac nyekuc cīnac cī ngayyi wo. ³⁸Mī abīlnī Demetiriothi kī eet cīk nyekitetak cīk atura thīīk eet cīkkō, kayak naaga lokiko kī makayyioit cī loocu cīk ēngēr thoothonniok. Anyīk ĩnōōgō kōōt bīlnēta lokika. ³⁹Īthōng ma nga avī thōōth ĩmma cī nga adimnyu othooththu, adiim ngī ayahanu woccia katī kētēēdē lokika cī eetu. ⁴⁰Mī avī kī yoko wo, abīlniet katī ageeta eeta, nyatarka jore cī kīkōthana naaga kōr coo wo. Athii thēk katī cī kungnothi nyatarka erekcet thōōth cī katī kaduwa, nyatarka jore coo kūdūt.” ⁴¹Ma balna ngī ēdēcak nē ngatī aduwanī thōōth coo, uduwak nē meelitin kathantē.

Ōkkō Paulo gōōla ĩcī ēdēm Makedonia kī Girik

20 ¹Ma balna ngī edecciay jore, ūtūvwūwa Paulo wobjiak ithōng ĩdīhīth ĩnōōgō kuthutti leminit. Ngaatī ĩthawī ĩnōōgō vēlēk

īthōng ūūk looca cī Makedonia. ²Ma balna ngī ōkkō nē looca nīcē, īdīhīthek nē eet thoothonniok cīk meelīk. Īthōng thī balna vurtia ūūk Giriha,^f ³ngaati balna aku aavē nyīlōwē iyyio. Adiim balna Paulo ōtōd kovowol kūūk īcī Thiiria. Īthōng thī kēnnē balna atukwuan makayyiowa gwuak cīk Yudei, gōōl cī adiim aruui Paulo. Nyatarka thōōth coo, ikiyyia imiire Paulo gōōla cī Makedonia. ⁴Iriok balna nē kī et cī athī Thopatar ngērtī et cī athī Pīrath cī aku ōlōō īcī gaalawu cī Berea, kī et cī athī Arithtarkath kī et cī athī Thikonduth cīk avvu ōlōō īcī gaalawu cī Thēthalonika. Avī balna eeti īmma tō, cī athī Geheth cī aku ōlōō īcī gaalawu cī Derbe, īthōng balna avī Timoti buu tō. Īthōng balna īī Taicikath kī Toropimath cīk balna avvu looca cī Athia. ⁵Uwuantēcī balna eeta cīkkō īcī owu kōōt kereyyiet ageeta ōlōō cī gaalawu cī Torawothi. ⁶Ma baa vurtia cī Peyian cī Ahat cī Avaadiay cī Kothii Nyīgīt tō, kotoddia kovowol koottia ōlōō īcī gaalawu cī Vilipi. Ma vurtia cī wathinniok tur, kurumtowa kī īnōōgō ōlōō īcī gaalawu cī Torawothi īthōng kaavuttia natē Lomidika codoi.

Hēroni cī aturna cī ōkōyyī Paulo Torawotha

⁷Ma Lomidikawa,^g kivitiaha kurumtowa naaga vēlēk kī lemnyiok ngatī odoi, īthōng kivitiaha kengeryia ahat cī avaadiay cī Makayyiokto cī aturna. Irionīk balna Paulo eet kuumuc kīī baalin kōrgēn, nyatarka īngathī katī nē kōr cī gōōla. ⁸Ciitha tiddina cī balna karumonia wo, atūkūlī balna kaala cīk katūkūlēnī cīk meelīk ōrrōt. ⁹Avī balna logoo īmma loota cī athī thar cīgīnīk Ewutikath bēlētha. Ma balna nga irion Paulo, adūngī kēnnē ngīthorowocī coo ōrrōt, ngaatī ongiyyie. Ma natē, utdukwuay Ewutikathi ciitha tiddina ngatī ēēn iyyio tōōna īcī bēlēthō ēē balna ngī atik īnōōnō kīnyaha ōrrōt. Ma balna ngī avvu ōdōng eeta īnōōnō wo, amūdaai adaaha. ¹⁰Ngaatī alūcēnē Paulo kūūk kīcīn Ewutikath loota. Arabūūt īnōōnō ībaatinei īcīgīnīk īthōng īī ne, “Lōgōth, nyī ongolīnu! Ngaanī arūgī Ewutikathi.” ¹¹Ma vurtia cī imiirōī Paulo ūūwī ciitha tiddina, ikiyyia ēngēr ahat cī avaadiay īthōng kūdūktowa kī ageeta. Ngaatī irioni kuumuc kōngōtha kōr tiddina

f 20:2 Giriha: Avī kōrōōgī cī gaalawu cobbi cī athī Korinto looca īcī Accaia cī avī looca īcī Girihi. **g 20:7 Lomidikawa:** Avvū Yudei Kōr cī Yuwuthono ēē athī ne kōr cī ēēn lōōcī tūrgērēm. Arūkna Yesu daaītha vurtia cī Kōr cī Yuwuthono, cī athī Laarimi ne, Lomidika. Avvū Laarimi Kōr cī Yuwuthono athī ne lōōcī tōrkōnōm īthōng avvū Lomidika athī ne, lōōcī tūrgērēm.

ĩthōng ũūwa. ¹²Ma natē, otti nēēgē ngĩthorowoc ōlōō rūgētēt ĩthōng balna ebelbelit nēēgē ōrrōt.

Ĩthaa Paulo makayyiok cīk Ēpēthathĩ

¹³Ōwō balna Paulo thoonĩy karawothĩk kōrōōk cĩ gaalawu cĩ Athothĩ. Kutuwuanteea balna nēnnē naaga gwuak kovowola, ngaatĩ kōvvō koyowotia ĩnōōnō kovowola natē. ¹⁴Ma balna ngĩ koottia kurumtowa kĩ ĩnōōnō Athotha, ikiyyia ōtōda kovowol ĩthōng kedeccieha koottia ōlōō ĩcĩ gaalawu ĩcĩ Mitilene. ¹⁵Ma ngerethietĩn cĩnnĩ, kivitiaha kōdōlanta ngĩtĩ ōjōōn kĩ kōrōōk cĩ gaalawu cĩ Kiothĩ. Ma ngerethietĩn ĩmma naboo, kivitiaha kōdōlanta kōrōōk cĩ gaalawu cĩ Thamothĩ. Ma vurtia cĩ kōr nīcē, koottia ōlōō ĩcĩ gaalawu cĩ Miletothi. ¹⁶Ma natē, ikiyyia umuk Paulo wueet cĩ athii cĩ ōkōyyĩ nē ōlōō ĩcĩ gaalawu cĩ Ēpēthathĩ, nyatarka balna abūrĩ nē ngatĩ ōkkō aavē looca cĩ Athia kuumuc. Alanglang balna nē ōrrōt, nyatarka adiiim ōdōlan nē Yeruthalēm nga kikiyyia Peyianĩ cĩ Wathinniok Eet ramma kōmmōtō.

Ithayyik makayyiowa cīk lemnyiwu Paulo gōōla

¹⁷Ma Miletotha, itionĩk Paulo nyemut eet cīk obbitik cīk kelethiawak cīk Ēpēthathĩ kivitia kurumtōy kĩ ĩnōōnō. ¹⁸Ma balna ngĩ avvu ōdōlan nēēgē Miletoth wo, ethek Paulo ĩnōōgō ne, “Agayyu niigia gōōl cĩ balna kaavē na balna ngĩ karūmē ĩcĩ owu, ētērēaĩ kōr wū balna nga kakunie na tōōna cĩ Athia thōng. ¹⁹Katicanothi na Makayyioit thimatĩtha cobbi kĩ ulua cĩ kōmōgē tĩman cĩ adiiim ngĩ aruwua Yudei. ²⁰Agayyu balna niigia buu athii na cĩ kaburi ngatĩ kalimannung agiitia thoothonniok cīk ellung agiitia. ĩthōng thĩ balna kalimani na thuwi kĩĩ kũūk ciithēnēy vėlēk. ²¹Keyeleei balna na Yudei kĩ Girik thoothonniok cīk ēēn dīdī, cĩ leminit cĩ Nyekuco, ĩthōng ūtūngtek gerthetin kĩĩ kelemit Makayyioit cĩnac Yesu.

²²“Athii na cĩ kagga gii cĩ katĩ ōkkō adakca aneeta Yeruthalēma, ĩthōng thĩ katĩ koccia kathĩrari na Ririwac cĩ Dīhĩmĩ, ĩthōng kũwa Yeruthalēma. ²³Kagga na korookjiok cīk gaalawu vėlēk, atĩrĩtha aneeta Ririwacĩ cĩ Dīhĩmĩ athĩ ne, ērēyya aneeta kĩjanĩ kĩ canan. ²⁴Ĩthōng thĩ athii na cĩ karĩcananē rūgēt cannĩ katĩ nēnnē ngĩ kēdēcaha na tiic wū balna anya Makayyioiti Yesu wo. ĩthōng tiici neccie, ēēn tiic cĩ kaduwane na Nyemut cĩ Abūnna cĩ tiri cĩ būnnathĩt cĩ Nyekuco.

²⁵“Ĩthōng thĩ yoko, kagga na kōrgēna cunung eeta wūk balna kirioni na kabicoca cĩ Nyekuco, ĩthĩnga katĩ acĩnna aneeta naboo. ²⁶Ĩthōng

thī, kaduwacung na agiitia kōr coo ngatī kamīrnē na biyyietīy ĩcīk eet vēlēk. ²⁷Nyatarka nga kūtūbūr na ngatī kalimanecung thōōth vēlēk cī Nyekuco. ²⁸Uthutti eeleeti cuguk ĩthōng ūtūwayyu eet wūk balna anyung Ririwacī cī Dīhīmī agiitia ebeeit. Ītō tūwayyiok cīk eet cīk kelethiawak cīk Nyekucak, wū balna ūta nē biyyietīy ĩcīgīnīk mīn. ²⁹Kagga na vurtia cannī, avvu katī eeta gwuak ĩcunung cīk ēēn volongnyiak cīk aatī kī kudummuana cīk gerthek cīk avvu agīira nyalōmar, kivitia kēgērēthantung agiitia. ³⁰Avvu katī eeta gwuak cuguk mīn, atalmanyān wobjiak cīk Makayyioktak, aduwaai wobjiak vōlōng kīi katī kowobit ĩnōōgō. ³¹Lōgōth, ebeeit eeleeti jurrung! Ahaddia nōōnō ngatī kirionicung na agiitia codoi codoi erkinya iyyio baalin kī waathīn tulualōy.

³²“Īthōng thī yoko, karicung na agiitia kīrīcanawung Nyekuci, kī nyemut cīnnī cī būnnathīt cobbi! Ellung woccia agiitia nyemut coo ĩlīlithīt leminta cī Nyekuco, ĩthōng anyung agiitia gii cunung kī eeta vēlēk cīk Nyekucak. ³³Nga kabarittek nyarobinya kōdē ceremua cīk et ĩmma kūdūt. ³⁴Agayyu niigia buu katicaninie balna na athīn cīganīk mīn kīi, kūrūbaaī kaal cīk kadiimi na kī cīk adiim gōōnōga cīgannīēk. ³⁵Kaalīy vēlēk ĩcīk kadīmani nana, keyelecung na agiitia ticanē cīk ōkōmī cīk ōgōōn ketee. Īrīcanta thēk elit eet cīk apīrna, ahaddia thoothonniok wūk balna aduwa Makayyioiti Yesu athī ne, ‘Aku gatanī cobbi katī kanyii naaga et ĩmma elinit kijiar ngatī anyiwothicet ageeta.’~”

³⁶Ma balna ngī ēdēcak Paulo thōōth coo wo, akat nē kuthungti ĩthōng alayyiōy kī ĩnōōgō vēlēk. ³⁷Alu balna nēēgē vēlēk baa ngī ĩthawoy kī ĩnōōnō arabūtōy kīi kucuccuyyioy mīnanintia. ³⁸Gii cī balna anyi ĩnōōgō kutulutho ōrrōt wo, thōōth cī aduwaai Paulo ĩnōōgō ethei ne, athii katī cī acīnī nēēgē ĩnōōnō naboo. Ma natē, ittionito ĩnōōnō ĩthōng kūūk kōtōd kovowol.

Ūūk Paulo Yeruthalēma

21 ¹Ma balna ngī kīthayyiha ĩnōōgō gōōl, kivitiaha koottia ĩcī būlūcō ĩthōng kotoddia kovowol cobbi kedecceiha koottia ōlōō ĩcī gaalawu cī athī Koth. Ma waathīn cī rēēng, koottia ōlōō ĩcī gaalawu cī Rōdēth, ma natē, kothia kuumuc kōdōlanta kōrōōk cī gaalawu cī Patara. ²Ngaatī kovvoyia kamūdania kovowol cī ōkkō looca cī Vonithia ĩthōng kotoddia koottia. ³Ma vurtia cī kēdēnyachia Thiporoth looc cī avī būlūca kōrgēna ĩthōng kanyangtēha koottia ĩcī diinu, kedecceiha kōdōlanta looc cī Thiiria. Ma natē, koottia kibillia ōlōō ĩcī gaalawu cī Tire ngatī balna ōkkō aaranē kovowolī

cobbi cīnang wo ijio. ⁴Ma balna ngī kōvvō kamūdana wobjiak ōōgī natē wo, kūrūmtēa nō kī ĩnōōgō inyia tūrgērēm. Eyeleei balna ĩnōōgō Ririwacī, kīrīrīthīt nēēgē Paulo kithii cī ōkkō Yeruthalēma. ⁵Ma balna ngī ūtūbantōthīk wathinniowa cīgaak, koottia kedecchieha gōōla cīnang naboo. Itionict balna nēēgē vēlēk gōōl ngaanēy ĩcīgīk dōōlēnīy ĩcīgīk vēlēk koottia ōlōō cī gaalawu ngatīvōrī. Ma balna ngī kōdōlanta titim cī būlūcō, kivitiaha kakattia kuthungti ĩthōng kalayyiowa. ⁶Ma balna ngī kithayyiowa vēlēk, kotoddia naaga kovowol cobbi ĩthōng, imiryie nēēgē buu ōōt korookjiowēy ĩcīgīk.

⁷Ngaatī thī nēnnē kotoddia naaga kovowol cobbi ōlōō ĩcī gaalawu cī Tire ĩthōng koottia kulucciaha ōlōō ĩcī gaalawu cī Tolemaithi, ngatī balna kīthawua lemnyiok ĩthōng kūrūmtēa nōōnō kī ĩnōōgō waathīn codoi. ⁸Ma balna ngerethietīn cīnnī, kīrīngaththia koottia ōlōō ĩcī gaalawu cī Cithariya ĩthōng koottia kuyuwuththia ōlōō cī Pilipo et cī irion thōōth cī Nyekuco. ĩnōōnō thī balna thēk cī eberiy kī eet wūk balna ēēn tūrgērēm^h wūk balna ēēl tionniak. ⁹Ayak balna nē dōōlī cīgīnīk cīk ngayyik wec cīk nga kitiktie cīk ōthōōth molook cī Nyekuco.

¹⁰Kattīyia balna naaga Cithariya wathinniok cīk meelīk. Ma natē, ilibaet eeti cī ōthōōth molook cī Nyekuco ĩmma cī athī thar Agabuth cī aku looca cī Yudea. ¹¹Ma natē, ĩdīma nyēkēdēngō cī Paulo ĩthōng ēcēbī athīn kī thoo cīgīnīk. Ngaatī balna ennecīēt ageeta ne, “Aduwa Ririwacī cī Dīhīmī athī ne, ‘Aatī katī makayyiowa gwuak cīk Yudei Yeruthalēma ĩthōng ecebit baatī nyēkēdēngō coo. ĩthōng naboo katī anycīk ĩnōōnō eet cīk athii cī ēēn Yudei.’~”

¹²Ma balna ngī uduwa Agabuthi thōōth coo vēlēk, kīlallieha naaga kī eet cīk olu cīk balna aatī natē Paulo kithii cī ōkkō Yeruthalēma. ¹³Ennecēt kēnnē Paulo ne, “Nyia utuluth kuumuc udulliangu thīnīn cannī wo? Kelemi na ngatī kecebinie kījana ĩthōng kadaha nyatarka thar cīk Makayyioit Yesu. Kēlēma na ngatī kadaaknē nyatarka Yesu Yeruthalēma!” ¹⁴Ma balna ngī atamaacaet Paulo, kaharyia ĩthōng kalayyiowa kiittia ne, “Anyīk Makayyioit gii cī adiim nē ngī adīmani kīdīmanē.”

¹⁵Ngaatī kadīmanothicia ĩthōng koottia Yeruthalēma. ¹⁶Ma natē, itiontet wobjiaha gwuak cīk Cithariya ĩthōng ayaktaēt nēēgē kōrōōk cī et ĩmma cī athī thar Mīnathon cī balna kovvoyyia kattiyiia. Ĕēn balna nē et cī Thiporothi ĩthōng balna ēēn nē wobjiat cī owu cī uwuantēcī.

Agamē Paulo Yeruthalēma

¹⁷Ma balna ngī kōdōlanta Yeruthalēm, ivitia lemnyiowa atalliehet ōrōt ngatī acinieta. ¹⁸Ma balna ngerethietīn cīnnī, kiriokta naaga kī

h 21:8 *Eet tūrgērēm*: Bēl thōōth cī eet tūrgērēm wo Ticanē cīk Tionniawu 6:1-6.

Paulo koottia kīcīnta Jemith, ĭthōng balna aatī eeta cīk obbitik vēlēk tō. ¹⁹ĭthaa Paulo ĭnōōgō ĭthōng uduwak gōōl cī balna adīmanī Nyekuci ĭnōōnō kēēl eet cīk athii cī ēēn Yudei.

²⁰Ma balna ngī athīrar eeta vēlēk thōōth coo wo, ivitia ĭdīhīthīt Nyekuc ōrrōt. Ma natē, entek Paulo ne, “Gōtōna, cīn nōōnō gōōl cī avvu ēnnē Yudei cīkkō ēēn vucciaknya cīk meelik cīk ēēn ōmmōtō wo, ngī avvu ēēn lemnyiok! ĭthōng alna athūnnī Ngiran cī Mutha ōrrōt. ²¹ĭthīhīt balna nēēgē kī baa ngī aduwaay athī ne, alimani niia Yudei vēlēk cīk arūmē kī eet cīk athii cī ēēn Yudei kūtūngtek Ngiran cī Mutha. Aduwaai ĭnōōgō kithii cī abūūranī dōōlī cīgīk cīk maacīk eleeti kōdē kithii cī ōwōb ngirantiok cīk Yudei. ²²Kōgōōn yoko woccia kuu? Athīrar katī nēēgē ngatī ikiyyiaē niinia, ²³ĭthōng thī dīman niia gii cī kaduwacci naaga. Nyatarka eeta cīk ēēn wec cīk karūmēna kī ageeta wo, ūbūtantēk nēēgē Nyekuc kōngan cī tiiri. ²⁴Bītī eet cīkkō, ōōt ūtūnyīt eleeti cuguk kī ĭnōōgō ĭthōng ūdūmanu nyarobinya cīk ooti cīgīk kīī kodottie nēēgē. ĭthōng kīī thī katī kagaacō eeta vēlēk thōōth cī othoothi eeta aniitia ngī ēēn vōlōng, ĭthōng thēk katī ivitia agaacō nēēgē ngatī ōwōbē niia Ngiran cī Mutha. ²⁵Keteheddiha balna naaga nyaraga lemnyiok cīk eet cīk athii cī ēēn Yudei, kīī katī kūtūngtek ngatī adai daanit cī anyiwothi kaal cīk ar eeta kīītō nyekucnya kī ngatī awūdī biyyie kī ngatī adai kēlēgē cīk acudie thōng kī tdoliniet kī kīnyak cīk oginnie eeta kī ngayay kī dōōlī cīk ngayyik takatak.”

²⁶Ma balna ngerethietīn cīnnī, ūūwī Paulo eet cīk ēēn wec wo kōōt kūtūnyītō kī ĭnōōgō eleeti. Ngaatī ōkōyyī Ciitha cī Nyekuco kūūk kuduwa kōr cī katī edecianī wathinniowa cīk tūnyēntak kīī katī kīdīmanē gii cī cavīto cīning codoi codoi.

Agamē Paulo

²⁷Ma balna ngī ōbōktē edecciy wathinniowa tūrgērēm, ivitia ĭcīnīt Yudei gwuak cīk tōōn cī Athia Paulo Ciitha cī Nyekuco. Ma natē, alabtēk meelitin vēlēk kagamit ĭnōōnō, ²⁸ĭthōng egerenyit īītō ne, “Eeta cīk ĭthraīlī, elliettu! Et wū gōō aliman eet vēlēk vatīk dūwūūk thōōth cī gerthe kī eet cīgaac kī ngiran cīnac kī kōrōōk cī Ciith cī Nyekuco wo coo. Ayaha nē ngawani ngatī ēktanē eet cīk Girihi ngatī angiranni Ciitha cī Nyekuco ĭthōng ēgērēthan ngīī angiranni wo.” ²⁹ĭcīnīt balna nēēgē Toropimath et cī kōrōōk cī gaalawu cī Ĕpēthathī balna ĭcī owu ōlōō cī gaalawu cobbi, iriok kī Paulo ĭthōng ahaddiek ngatī athī ne, ayaha koccia Paulo ĭnōōnō ōlōōtōtō cī Ciith cī Nyekuco¹ thōng.

i 21:29 Eet cīk athii cī ēēn Yudei ōlōōtōtō cī Ciith cī Nyekuco: Aruk baa gōō Yudei eet cī athii cī ēēn Yudei cīk iithio kōrōōk ĭcītō cī Ciith cī Nyekuco kadaaito.

³⁰Ma natē, athanothīk thōōth kōrōōk cī gaalawu tūrūr, ngaatī alibanī eeta tonniok vēlēk. Agammit Paulo ithōng utuguryia īnōōnō Ciitha cī Nyekuco ngītīvōrī ithōng ūnyūgītō katūgēt niicoo noko. ³¹Ma balna nga adiiim nēgē ngī aruk Paulo, ōdōlan nēnnē nyemut gaalinit cobbi cī nyīcēkēr cīk Rūma^j athī ne īī maka yōkyōwōnī Yeruthalēma īcītō vēlēk. ³²Ngaatī īnganni gaalinti cobbi tamanoko kī gaala^k kī nyīcēkēr, kiviryiothik meelitin. Ma balna ngī acīn meelitini gaalinit cobbi kī nyīcēkēr cīgīnīk, ībīlīt nēgē īnīnga uuk Paulo.

³³Ma natē, ikiyyia gaalinti cobbi wo, ithōng agam Paulo ithōng uduwak nyīcēkēr kecebit īnōōnō ngarikonyay īcīk obbitik ramma. Ngaatī ajini īnōōnō ngēnē nē, ithōng gii jang cī kette ēgērēthan nē wo. ³⁴Acallōnī balna meelitini cī eetu tōōna īmmanī gii īmma mīn, ithōng acallōnī naboo gwuak tōōna īmmanī gimma cī ēēn nyēgēlē. Athii balna cī amūda gaalinti cobbi thōōth cī ēēn dīdī nyatarka calli. Ngaatī aduwacī gaalinti cobbi nyīcēkēr kootti Paulo ōlōō cī nyīcēkeru. ³⁵Ma balna ngīī ōjōōntī nēgē kī vatīk cīk ōtōd, ikiyyia angarngar meelitini ōrrōt ngaatī ōdōnganī nyīcēkērī Paulo thōng. ³⁶Ēgērēny balna meelitini cī ōwōb Paulo athī ne, “Uruit īnōōnō thōng! Uruit īnōōnō thōng!”

Ōthōōthī Paulo ēlē cīnnī

³⁷Ma balna nga adiiim nyīcēkērī ōvōyyī Paulo ōlōōtōtō īcīnīng, ikiyyia ijin Paulo gaalinit cobbi ethek ne, “Athii woccia nōōnō cī anya kothoothioy kī aniitia?”

Ēdēcī gaalinti cobbi ethei ne, “Othoothi niia Girihiyyiey? ³⁸Athii wōnō niia cī eeni Ijibenit wū balna adīma jore ithōng ūūwē eet cīk jorak vucciaknya wec baatha cī ōdōōī kak balna ngato?”

³⁹Ēdēcī Paulo ethei ne, “Keeni na Yudenit ithōng karittiay ōlōō īcī gaalawu cī ōkōmī īcī Tarthuthi looca cī Cilithia. Laang anya baai thēk kothoothiowa kī eet.”

⁴⁰Ma balna natē ēlēmaai gaalinti cobbi īnōōnō kōthōōth. Ngaatī abīlīnī Paulo vatīkēy īcīk otoddie ithōng ōtōmōī nē athiit cīnnī kanyīk eet kitivantē. Ma balna ngī ījakci eeta wo, othoothīk īnōōgō Aramayyiey.

22 ¹“Gōtōōnōga kī oo baangī, ithīrarit da thōōth cannī cī kēēlē na ēlē cannī.” ²Ma balna ngī athīrar meelitini ngatī ōthōōthī Paulo Aramayyiey wo, ivitia itivantē kīī lōōcī īī.

j 21:31 *Gaalinit cobbi cī nyīcēkeru*: Ēēn coo gaalinit cī agam nyīcēkēr vucciak codoi.
k 21:32 *Gaalinit*: Ēēn gaalinti codoi cī agam nyīcēkēr eet tur.

Ngaatī thī athī Paulo ne, ³“Keeni na Yudenit cī karittiyā ōlōō ĩcī gaalawu cī Tarthuthi, looca cī Cilithia, ĩthōng thī balna kalinna ōlōō ĩcī gaalawu. Keeni balna na doolec cī thukul cī Gamalieli cī kalimaniy ngirana cī oo baatī baajigi baajigiet cīgaak ōrrōt jurrung. ĩthōng dīdī, kamīnani na buu Nyekuc kaavu kī cī yoko niigia kōr nīcē wo. ⁴Kadīmani balna na lemnyioik cīk meelīk ōrrōt cīk ōwōb gōōl cī Makayyioкто buth. ĩthōng kanyīha ōōgī buu kuruktie, kagami kōdōōt kī ngaay kariī kījan, ⁵ĩthōng woccia thēk aduwaccung paadīrī cobbi kī eet vēlēk cīk lokikak ngatī ēēn thōōth coo dīdī. Anya balna thēk nēēgē aneeta nyaragēt kayawothīk eet cīganīk cīk ēēn Yudei Damathkatha, kūūk kayaha eet cīkkō kivitia kīītō eet cīk ecebjie Yeruthalēma ĩthōng uuktie.”

⁶“Ma balna ngī aavu kōr tiddina, kikiyyia balna kīīthī ōjōōn kī Damathkath, ĩthōng tamanoko utdukaha lanyīti ĩmma cī vōōrī pēr tammuatiddina. ⁷Ma natē, kuuka looc ĩthōng kīthīrara molook cī etheca aneeta ne, ‘Thaulo! Thaulo! Adīmana niia aneeta buth nyia?’

⁸“Ngaatī kajinie kēthēcē ne, ‘Aniitia ngēnē Makayyioit?’

“Ēdēcca etheca ne, ‘Aneeta Yesu cī Natharētī cī adīmanni niia buth wo.’ ⁹Acīn balna eeta cīk kiriokca kī aneeta buu lanyīt, ĩthōng thī kēnnē athii cī athīrar molook cī et cī ōthōōthīca aneeta wo.

¹⁰“Ma natē, kijina kennea ne, ‘Kīdīman yoko nyia Makayyioit?’

“Ēdēcī nē etheca ne, ‘Tīnga ĩthōng uwu Damathkatha. Aduwacci katī gii cī ōkkō adīmani natē.’ ¹¹Ma natē, agamta balna aneeta eeta cīgannīēk athiit itiyia kōdōlanta Damathkath, nyatarka ĩdīta aneeta lanyīti kēbērē cīganīk kīītō rubēnē.

¹²“Ma natē, iliba eeti ĩmma cī athī Anania kikiyyia kīcīnanī. Ēēn balna eeti coo et cī athūnnī ngiran jurrung ōrrōt, ĩthōng ongollie Yudei vēlēk cīk aatī natē. ¹³Ngaatī aku abīlnī nē ngatī kaavē wo ĩthōng ĩī ne, ‘Gōtōna Thaulo, cīnē da naboo!’ Ma natē noko, ĩcīntēē kēbērē kīcīna ĩnōōnō buu.

¹⁴“Ngaatī ethecia ne, ‘Ēbēraai Nyekuci cī oo baajigi baajigiet cīgaac aniitia gaa gii cī adiim nē, kīī katī cīn Et cī Edeemi Thoothonniok kīī katī thīīk molook cī kūtūk cīnī. ¹⁵Abūnna ma ngī aduwaai niia eet vēlēk gii cī icinu niia ĩthōng ithiwu wo. ¹⁶ĩthōng nyia yoko cī nga ērē niia wo? Tīnga gaam batithimo ĩthōng ūtūnya gerthetin cunni gōōla cī alawē niia Makayyioit.’

¹⁷“Ma balna ngī kōbōda Yeruthalēma ĩthōng kalawōy Ciitha cī Nyekuco wo, kakuni kēnnē kacīnī Makayyioit ngonothintia ¹⁸ĩthōng uduwaha ennea ne, ‘Tīnga tamanoko tūngēk Yeruthalēm, nyatarka abūrī eeta thōōth cannī cī alimani niia wo.’

19“Kedeci kēnnē kennei ne, ‘Makayyioit, aga eeta cīkkō ngī balna gōō koyokoni na Ciithi cīk Lawintak vēlēk kēcēb īnōōgō, īthōng kuuka eet cīk elemnyi aniitia. 20Balna ngī aruwue Ithtiveni wū balna ēēn keberēc cī thōōth cunni, kabili balna na natē kabanyca, īthōng kēlēmahē īnōōnō kadaak, īthōng kēbēa ceremua cīk eet cīk aruk īnōōnō ēē.’

21“Ngaatī ethecia Makayyioiti ne, ‘Bītō, kitionni na aniitia bīt rēēna īcī eet cīk athii cī ēēn Yudei.’~”

Ēēn Paulo et cī Rūma

22Athīknē balna eeta cīk meelīk kuumuc kēdēcak Paulo thōōth coo. Ma natē, ētērēktaī acalcallit ītō ne, “Ithiyyi et coo! Athii thēk woccia cī arūgī nē!”

23Ma balna ngī egerenyit eeta utdukit ceremua cīk ahimit eletinēy īthōng utudungtek tuduwac ngōōt, 24ikiyyia uduwak gaalinti cobbi cī nyīcēkeru nyīcēkēr kootti Paulo ōlōō cī nyīcēkeru, kūūk kuukie thōng. Aticcan balna nē thōōth coo, kīī katī kūmūda nyia da kegerenyecek eeta Paulo ketee wo. 25Ma balna nga ēcēb nyīcēkērī Paulo kīī katī kibicie, ijin nōōnō Paulo gaalinit cī nyīcēkeru ethek ne, “Ēlēmī woccia ngiranī ngatī uukwe niia et cī Rūma ma nga kumudiy thōōth cī ēgērēthan nē lokika wo buu?”

26Ma balna ngī athīrar gaalinti thōōth coo wo, ūūk īcī gaalinit cobbi cīnīng īthōng ijin īnōōnō ethek ne, “Nyia cī adīmani niia ketee wo? Ma kīī ēēn eeti coo et cī Rūma wo!”

27Ma natē, ūūk gaalinti cobbi wo īcī Paulo īthōng ijin ethek ne, “Duwaha da eeni niia et cī Rūma?”

Ēdēcī Paulo ethei ne, “Ii.”

28Ngaatī athīnnī gaalinti cobbi ne, “Kadūmani balna na nyarobinya cīk meelīk kīī kikiyyia kīīthī et cī Rūma.”

Ēdēcī balna Paulo īnōōnō ethei ne, “Karittiyay balna na keeni et cī Rūma.”

29Īthōng eeta cīk balna athī ne, kijinta Paulo wo, īvijait īcī vurtio. Ngaatī abariti gaalinti cobbi mīn balna ngī ikiyyia aga ngatī ēcēbī nē et cī Rūma.

Otti eeta Paulo lokika

30Ma balna ngerethietīn cīnnī, idiim gaalinti cobbi ngī ijiowa nyia thēk kibilli Yudei Paulo wo. Ma natē, ōōga īnōōnō īthōng ūlūta makayyiok cīk paadīrnyawu kī eet vēlēk cīk lokikak ngatī odoi. Ngaatī ayahanī Paulo kikiyyia kībīl kēbērēnīy īcīgīk.

23 ¹Atahamīk balna Paulo gaala cīk lokikak ìthōng ethek ne, “Gōtōōnōga, katicanothi balna na Nyekuc jurrung kōr wū balna kētērēhanē na tiic thīnīna ìcī vōōrī kīī kōr coo.” ²Ma natē, uduwak Anania wū ēēn paadīr cobbi eet cīk abīlī kī Paulo natē kapanito Paulo kūtūk. ³Ngaatī ēthēcī Paulo ìnōōnō ne, “Apanni katī Nyekuci aniitia buu, eeti cī eeni gooliait, cī ogooni kī dilatī cī athithijiani kaibowa cī vōōrī wo tiddina kaganoko ìthōng ìcītōōnī gogo eeni gērtha! Aavē niia loota nato kuumuc, ìthōng etediha aneeta thōōth ngirana cī Mutha, ìthōng monogo nēnnē ēgērēthani niia ngiran ngatī aduwacē et kapana aneeta!”

⁴Ma natē, ìtō eeta wūk balna abīlī joonui ìcī Paulo ne, “Athii niia cī aga ngatī adaacē paadīr cobbi cī Nyekuco?”

⁵Ēdēcī Paulo athī ne, “Gōtōōnōga, athii viyyio bōng cī kagga ngatī ēnnē nē paadīr cobbi nyatarka eheddi Nyaragawa ìcī Nyekuco athī ne, ‘Nyī othoothi makayyioit cī eet cugunik buth.’~”

⁶Ma balna ngī ijiowa Paulo ngatī ēnnē eeta cīk lokikak gwuak Thaduthei ìthōng ìtō gwuak Varithei wo, ikiyyia ōthōōth ìī ne, “Gōtōōnōga, keeni na Varithenit ngērtī Varithento. Kabili yoko na lokika nyatarka muwēēnīt cannī cī arūknānī eeta cīk adaaito.” ⁷Ma balna ngī uduwa Paulo thōōth coo, ivitia ēpēkantōy Varithei kī Thaduthei, ngaatī engerini eeta lokika. ⁸Athī balna Thaduthei ne, athii eeta cīk adaaito cī arūkna ìthōng kothii anjīlēt kōdē ririwanīna. ìthōng thī balna ēlēmī Varithei ngatī arūknānī eeta cīk adaaito kī anjīlēt kī ririwanīn vėlēk.

⁹Ìthōng balna ìī maka calli, ngaatī ìnganni limanniowa gwuak cīk Ngiran cī Mutha cīk balna ēēn Varithei ìthōng ēpēkantōy ōrrōt. Athī balna nēgē ne, “Nga kijioktaha naaga gimma cī gerthe cī ēgērēthan eeti coo. Kerebo yoko balna da othoothīk anjīlo kōdē ririwacī ìnōōnō dīdī.” ¹⁰Ma natē, ikiyyia ìī gērtha pēkanī ōrrōt ìthōng ōtōngōlē gaalinti cobbi cī nyīcēkeru athī ne, kōdē tooko agurrōōnī eeta cīkkō Paulo ōrrōt. Ma natē, uduwak nyīcēkēr kōōt kutururyia Paulo kōrgēna cīning tirthēta kōbōddiai kōrōōk cī nyīcēkeru.

¹¹Ma baalin nīcē, ilibak Makayyioiti Yesu Paulo kikiyyia kībīl ngatī aavē nē, ìthōng ìī ne, “Anyīk thīnīn kōkōm! Kīcī eyelewu niia eet thōōth cannī Yeruthalēma wo, ōkkō thēk katī eyeleei niia Rūmatēy buu.”

Līēnīt cī adiim aruwēēnī Paulo

¹²Ma ngerethietīn cīnnī, ivitia uluttie Yudei ìthōng ūbūtanit kōngani cī athii cī adūwēēnī kōdē awūdēēnī kuumuc giī ngī uruuit Paulo.

¹³Ēēn balna eeta cīk alīē ēē eet ramma kī gimma. ¹⁴Ngaatī ōvōyyī nēēgē ĭcī makayyiok cīk paadīrnyawu kī eet cīk obbitik ĭthōng ōōt ĭtō ne, “Kūbūtanta viyyio naaga kōngan cī kathīnna ne, athii cī kadahia gimma gii ngī kurukta Paulo. ¹⁵ĭthōng niigia kī eet cīk lokikak vēlēk, ōōt nēnnē niigia igoolit gaalinit cobbi cī nyīcēkeru gōōla cī adiim amūdanu nyemut cī ēēn dīdī cī katī etedothii Paulo lokika. ĭjinta ĭnōōnō kikiyyia lokika ĭcunung. ĭthōng thī kerewina kēnnē naaga kī katī kurukta ĭnōōnō katī nga kōdōlan nē nginicē.”

¹⁶Ma balna ngī ĭthīrar locini ka Paulo thōōth coo, ūūk ĭcī kōrōok cī nyīcēkeru kūūk kuduwak Paulo.

¹⁷Ma natē, ūtūvvūwa Paulo gaalinit ĭmma cī nyīcēkeru ĭthōng ennek ne, “Bītī ngīthorowoc coo ĭcī gaalinit cobbi, nyatarka ayak nē thōōth ĭmma cī adiim aduwaai ĭnōōnō.”

¹⁸Ngaatī ōkōyyī gaalinti ngīthorowoc ĭcī gaalinit cobbi ĭthōng ūūk ethek ne, “Aduwaca aneeta eeti cī avī kījana cī athī thar Paulo kayahai na aniitia logoo coo, nyatarka ayak nē thōōth cī adiim aduwacina.”

¹⁹Ma natē, agam gaalinti cobbi ngīthorowoc athiit, ngaatī ōkōyyī ĭnōōnō kabanyca ĭthōng ĭjin ethek ne, “Nyia cī adiimi nia aduwaca aneeta wo?”

²⁰Ēdēcī ngīthorowocī athī ne, “ĭdīmantek Yudei gwuak thōōth cī avvu ĭgooli aniitia yaha Paulo kikiyyia lootha lokika, gōōla cī adiim amūdanī thōōth cī mūrri nyatarka ĭnōōnō. ²¹Nyī baai thēk elemi thōōth cīnīng wo, nyatarka avvu oginnee eeta cīk meelīk cīk ēēn eet ramma kī gimma ĭnōōnō gōōla. Ūbūtanit viyyio nēēgē ĭtō ne, athii woccia cī kadūwēna kōdē kawudēna gii ngī kurukta Paulo. ĭdīmantōthīk nēēgē vēlēk ērēcō thōōth cī katī aduwa nia dōō.”

²²Ngaatī itionīcē gaalinti cobbi wo ngīthorowoc nīcē gōōl kūūk ĭthōng ethek ne, “Nyī thī ōkkō aduwaai et ĭmma ennei ne, kuduwaha viyyio na gaalinit thōōth coo.”

Itione Paulo ūūk Cithariya

²³Ma natē, ūtūvvūwa gaalinti cobbi gaala cīk nyīcēkeru ramma ĭthōng uduwak ethek ne, “ĭdīmantek nyīcēkēr eet ōmmōtō kī eet cīk avir nyangōlēnya eet iyyio kōmmōtō, kī eet ōmmōtō cīk dīlanyawu kōōt ōlōō ĭcī gaalawu ĭcī Cithariya katī baal ngī itini tōrkōwēc.

²⁴Dīma nyangōlē ĭmma dīmanēē Paulo, gaa thēk abūnna ma ngī ōdōlan nē makayyioit jurrung Velik makayyioit cī agam looc.”

²⁵Ma natē, ētēhēd gaalinti cobbi cī nyīcēkeru nyaraga cī ebelle athī ne:

26 Thawinet cī aku ĩcī Kilawudoth Lithiath cī ökkö ĩcī gaalinit cobbi Velik.

27 Agam balna Yudei et coo ĩthöng ũbücanta adiim ngī aruk ĩnööñö thöng. ĩthöng thī balna ma kamüda na ngī ĩēn nē, et cī Rūma wo, kūūwē nyĳcēkēr öögī kööt keelia ĩnööñö. 28 Kadiimi balna na kagga nyia kibilli nēēgē ĩnööñö wo, ngaatī kayahacē eet cīk ētēd thoothonniok cĳgĳk lokika. 29 Kamüda kēnnē abĳlnī ĩnööñö nyatarka ngiran cĳnĳng. ĩthöng thī balna athii thēk thööth cī amudiy cī woccia ētēdöthĳcē ĩnööñö daaĳthī cī ecebini thöng tö. 30 Ma balna ngī aku aduwaca ngatī adĳmanēcī eeta gööl cī oginnēcī ĩnööñö kidimito kuruuit thöng wo, kitonai na ĩnööñö niicoo noko. Kuduwaha eet cīk abĳlnī Paulo wo buu, kivitia kēkēbtai thööth cī abĳlnī nēēgē ĩnööñö wo aniitia.

31 Ngaatī thī balna athĳknī nyĳcēkērī thööth cī gaalinit cobbi, ĩthöng otti Paulo baa baal ĩthöng ködölantī köröök cī gaalawu cī athī Antipatirith. 32 Ma balna ngerethietĳn cĳnnī, ivitia oboddia nyĳcēkērī cīk öwö thoonĳy ēē ööt ölöö cī nyĳcēkeru, ĩthöng ittionito Paulo nyĳcēkēr cīk avir nyangölēnyanēy döö. 33 Ma balna ngī ödölanit Cithariya, anycĳk gaalinit cobbi nyaraga ĩthöng anycĳk Paulo buu kūūwī nē. 34 Ma natē, ēbēl makayyioiti nyaraga. ĩthöng ĳjin Paulo, ĩthöng ĳjiowa ngatī akuni nē looca cī Cilithia. 35 Ngaatī athĳnnī makayyioiti ne, “Kathĳrari katī na thööth cunni katī ngī ivitia eeta cīk abilni aniitia wo ngato.” Ma balna ngī uduwa nē thööth coo, uduwak eet kĳricanta Paulo kĳ eeti cī avī kĳjana ölöötötö cī Ĕröödi.

Ibilli eeta Paulo lokika cī Velih

24 1 Ma baa vurtia cī wathinniok tur, ĩtĳnga paadĳrī cobbi cī athī Anania kĳ eet öögī cīk obbitik kĳ et cī athī Tertullath cī aga ngiran, ööt ĩcī köröök cī gaalawu cī Cithariya. Avvu balna abĳlnī nēēgē Paulo nguuma cī gaalinit cobbi cī athī Velik. 2 Ma balna ngī utuvvuyyia Paulo kikiyyia lokika, ĩtĳnga Tertullathī ēbēl thööth cī abĳlnī Paulo nguuma cī Velih wo, athī ne, “Gaalinit cobbi, kēbēlbēlla naaga örröt ganöna, nyatarka aniitia. ĩthöng thī, ĳdĳmanothĳk lööcĳ aavu jurrung nyatarka athünnī eet būnathĳta. 3 Kĳthaayina gaalinit cobbi Velik, nyatarka būnathĳt cī ayaha niia wo. 4 ĩthöng thī yoko athii woccia na cī kacananni aniitia kaganoko, kĳlalecina lēmanē kĳdĳc, ĩthöng ĳthĳeet ageeta kĳdĳc.

5 “Kĳjioktaha naaga ngī ĩēn eeti coo et cī gerthe örröt küdüt, alab nē Yudei looc tūrūr kuuktöy. ĩēn nē makayyioit cī meelitin cī eet cīk

ōwōb Yesu cī Natharētī. ⁶Adiim balna nē ngī ĩngōr Ciith cī Nyekuco, ĩnōōnō thī yoko cī kagamia naaga ĩnōōnō wo. ⁷Nyatarka ikiyyia gaalinti cobbi cī nyīcēkeru cī athī Lithiath nyīcēkēriy noko, kikiyyia kūūwī ĩnōōnō athīnēī cīgaak, ĩthōng otiththi ĩcunni. Kadimnya balna naaga ketedīca ĩnōōnō thoothonniok gōōla ĩcī ngiran cīnang, ĩthōng ikiyyia gaalinti cī nyīcēkeru Lithiathi jora cobbi ĩthōng ūwī ĩnōōnō ĩcīnang. ĩthōng uduwak Lithiathi eet kuduktia eeta eet wūk balna agam ĩnōōnō kivitia ĩcunni. ⁸Yoko thēk jin ĩnōōnō buu, amūda woccia ngatī ēēn thoothiowa cīgaak koo dīdī.”

⁹Ngaatī ōthōōthī Yudei thōōth cī volongo ĩthōng elemit thōōth cī aduwa Tertullathī wo athī ne ēēn dīdī.

Ēēl Paulo ēlē cīnnī

¹⁰Ma balna ngī uduwak gaalinti cobbi Paulo kōthōōth, ēdēc Paulo ĩī ne, “Kagga erkinya cīk meelīk ngatī ēnnē et cī eteedi thōōth cī looc coo, ĩthōng yoko, katali ōrrōt ngatī kēlanē na ēlē cannī lokika. ¹¹Amūda woccia nīa tamanoko ngī, athii balna ngatī kayakhē na wathinniok cīk alacanni cīk ēēn ōmmōtō kī ramma, wū balna kōkkō kalawinie na Yeruthalēma. ¹²Nga kummuddiaha eeta cīk abilnia wo ngatī balna kegerenyonia kī et ĩmma Ciitha cī Nyekuco, kōdē kīkōtha thōōth meelitina Ciithēney ĩcīk Lawintak kōdē nēnnē ngamanī ōlōō cī gaalawu. ¹³ĩthōng yoko thēk athii naboo nēēgē cī edemicia thoothonniok cīk mūrrik cīk abilnia aneeta wo buu. ¹⁴ĩthōng thī yoko, kelemi dīdī kala Nyekuc cī oo baajigi baajigiet cīgaac kī wobjiaiti cī gōōl cī Makayyioit Yesu cī akaneei nēēgē vōlōng wo. Kelemi thoothonniok vēlēk cīk aduwōy kī Ngiran kī nyaragēt cīk ēhēēd Eeta cīk Ōthōōth Molook cī Nyekuco, ¹⁵ĩthōng kayai na buu muwēēnīt codoi ĩcī Nyekuco kīcī thēk ayak eeta cīkkō. Avī thēk katī rūgūthanīī cī eet cīk edeemi thoothonniok kī cīk ēēn gērēthanniok. ¹⁶ĩthōng nyatarka kagga na, karīcana dōkīthī ngatī kayakhē thīnīn cī vōōrī ĩcī Nyekuco kī eetīnēy.

¹⁷“Ma vurtia cī erkinya cīk meelīk cīk balna kathinnie na tō, kikiyyia Yeruthalēma kayakaha eet cīganīk cīk apīrna anyinit ĩthōng kikiyyia kanyīha Nyekuc buu anyinit. ¹⁸Kuunyi balna na ēlē baa ngī avvu amūdaca eeta ōlōōtōtō cī Ciith cī Nyekuco, ngatī kadīmanē thōōth coo. Athii balna eeta cīk karūmēna tō kōdē nēnnē kegerenyona kī eet kaganoko. ¹⁹ĩthōng thī aatī Yudei gwuak cīk looc cī Athia, cīk woccia baalia aatī ngato nguuma cunni, ĩthōng ayakta thoothonniok cīgīk cīk abilnia aneeta. ²⁰Jin da eet cīk aatī ngato wo, kuduktia

woccia thōōth cī gerthe cī amūda ĩcannī balna ngī kabili nguumtēnēy ĩcīk gaala cīk lokikak. ²¹ Īthōng thī nēnnē thōōth codoi doo cī woccia abilnia nēēgē aneeta balna ngī kegerenyi lokika kōr wū balna kathī ne, ‘Kabili na lokika kōr coo nyatarka kelemi kathī ne, arūkna daackiaha daaītha.’~”

²² Aga balna Velihi jurrung gōōl cī Makayyiokto. Ma natē, imirioi lokiko ĩthōng ĩi ne, “Kacini katī na thōōth cunni katī ngī ikiyyia Lithiathi gaalinti cobbi cī nyīcēkeru.” ²³ Ngaatī aduwacī Velihi gaalinit cī nyīcēkeru kēbēk Paulo jurrung, ĩthōng thī athii woccia cī ēcēb ĩnōōnō thōng. Anyīk gōōnōgī kivitia keelitō Paulo.

²⁴ Ma vurtia cī wathinniok oōgī, iriokta Velihi kī ngaa cīnnī Duruthilla cī balna ēēn Yudenit. Ma natē, ūtūvwūwa nē Paulo ĩthōng ĩthīrar ĩnōōnō ngatī othōōthī thōōth cī leminit cī Yesu Kiristo. ²⁵ Ma balna ngī othōōth Paulo thōōth cī edemothi, kī cī kathūnnī eleeti, kī thōōth cī etedinie thoothiowa, ikiyyia othōngōlē Velihi ōrrōt ĩthōng ĩi ne, “Ūwūpanit nekuo kōr coo! Bīt da nōōnō. Ma katī ngī kamūda itin kōr ĩmma, kavvuyyi katīna.” ²⁶ Kōr nīcē, monogo nēnnē balna ahad Velihi adiiim ngī ĩtaab Paulo ĩnōōnō thōng. Ngaatī avvūyūyī ĩnōōnō kūdūt kivitia kothoothioy.

²⁷ Ma balna vurtia cī erkinya ramma, ikiyyia eeti cī athī Porthioth Vethtuth ĩthī gaalinit, abaric Velik. Īthōng thī, nyatarka balna adiiim Velihi katalliek Yudei, ikiyyia ūtūngēk nē Paulo anyīk kaavu kijana.

Adiiim Paulo kītīmanē nē lokika ĩcī alaan cobbi cī Rūma

25 ¹ Ma vurtia cī wathinniok iyyio cī balna ikiyyia ĩthī Vethtuthi gaalinit cī agam looc, ūūk nē looca ĩcī Cithariya ĩthōng ūūk Yeruthalēma. ² Ma natē, ivitia makayyiowa cīk paadīrnyawu kī makayyiok oōgī cīk Yudei uduktiak ĩnōōnō thoothonniok cīk avvu abīlnī nēēgē Paulo. ³ Ma tamanoko, alaacō nēēgē Vethtuth kanyīk ĩnōōgō katalit katī ngī ition nē Paulo kūūk Yeruthalēma, nyatarka balna ōvvo oginnei nēēgē ĩnōōnō adiiim ngī aruk gōōla. ⁴ Edēcī Vethtuthi ethei ne, “Ecebjie Paulo kijana Cithariya ĩthōng kōkkō katī na kir natē tamanoko. ⁵ Anycīk makayyiok oōgī cuguk kivitia kiriokta kī aneeta kōdōwē, koottia kuduktiaha thoothonniok cīk abīlnī nēēgē Paulo wo nīcē, katī da thēk ngī ēgērēthanōy nē.”

⁶ Ngaatī aavē Vethtuthi Yeruthalēma wathinniok turgii kōdē wathinniok ōmmōtō nga kūūk Cithariya. Ma baa ngerethietīn cīnnī, agam nē lokiko ĩcī et cī ētēd thōōth ĩthōng ayahiay Paulo. ⁷ Ma balna ngī ikiyyia Paulo, ĩtīngathō Yudei wūk balna avvu Yeruthalēma

koyokonit ĩnōōnō ĩthōng itigiryia thoothonniok cīk gerthek cīk meelik cīk abīlnī nēēgē Paulo ĩthōng athii cī ēyēlanī thōōth cī ēēn dīdī.

⁸Ma natē, ēēl Paulo ēlē cīnnī ĩī ne, “Nga kēgērēthan na Ngiran cī Yudei kōdē cī Ciith cī Nyekuco kōdē cī alaan cobbi cī Rūma.”

⁹Īthōng thī balna adiim Vethtuthi kīmīnanit ĩnōōnō Yudei, ngaatī ajini Paulo ēthēcī ne, “Ōkkō woccia niia Yeruthalēma bīt bīl lokika ngatī kaavē na nyatarka thoothonniok cīkkō?”

¹⁰Ēdēcī Paulo athī ne, “Kabili na yoko lokika cī alaan cobbi cī Rūma cī katī thēk katīmaninie na. Nga kēgērēthan na gimma cī Yudei kīcī thēk aga niia buu ēlla cunni mīn wo. ¹¹Ma baalia kēgērēthan thōōth cī woccia ketedothice daaīth, athii cī kaburi na daaīth. Īthōng thī mī ēēn thoothiowa cīk abilnia aneeta Yudei cīkkō wo vōlōng, athii woccia eeti cī ūūlū ngatī anyi koottia nēēgē aneeta tō. Kadiimi yoko na kūūk kijina alaanī cobbi cī Rūma nē mīn.”

¹²Ma balna ngī othoothito Vethtuthi kī gōōnōgī cīk lokikak thōōth coo, ethek nē Paulo ne, “Adiimi viyyio niia ngī ōkkō kijini alaanī cobbi cī Rūma ĩthōng ōkkō katī niia ĩcīnnī!”

Othoothioy Paulo kī Agripa kī Bernith

¹³Ma vurtia cī wathinniok cīk kīdīk, ikiyyia alaanī Agripa iriokta kī Bernith ngōōnī cīnnī, ēhērōntōthīk Vethtuth ōlōō ĩcī gaalawu ĩcī Cithariya. ¹⁴Avvu balna aatī nēēgē natē wathinniok cīk meelik, ngaatī aduwacī Vethtuthi alaan thōōth cī Paulo. Ethei balna nē alaan ne, “Avī eeti ĩmma ngato cī balna uungni Velihi kījana. ¹⁵Ma balna ngī kōkkō na Yeruthalēma, ivitia makayyiowa cīk paadīrnyawu kī eet cīk obbitik cīk Yudei ibilli ĩnōōnō ĩthōng ijinta nēēgē aneeta ketedīk ĩnōōnō thōōth kīīthī ne ēēn nē gērēthannioit.

¹⁶“Ngaatī kēnnēcē ĩnōōgō ne, athii cī ēēn ngiran cī Rūma, cī kētēdīcē et ĩmma thōōth kathī ne ēgērēthanōy, nga kiriontōy kī eet cīk abīlnī ĩnōōnō wo, nga kēēla ēlē cīnnī kōthōōthī thoothiowēy ĩcīk abīlnī eeta wo. ¹⁷Ma kōr cī ōdōlantī nēēgē, athii balna cī kēdēcaai itin kaganoko. Ma balna ngerethietina cīnnī, kūwa kaavu taabawa ĩcī et cī ētēd thōōth ĩthōng kuduwaha eet kayahiay eeti lokika. ¹⁸Ma balna ngī ĩngathī eeta cīk abīlnī ĩnōōnō wo koothothitō, athii kēnnē cī aduwa thoothonniok cīk ēgērēthan nē wo gōōla cī balna kahadēēcē nana. ¹⁹Ayak balna kēnnē thoothonniok cīk ēgērēnyōnī kī ĩnōōnō, nyatarka thōōth cī Nyekuc cīnīng kī thōōth cī et ĩmma cī balna adaak cī athī thar Yesu, cī athī Paulo ne, ūrūga nē daaītha. ²⁰Ma baa natē, ērēkca ngatī woccia kōwōbē thoothonniok cīk aatī ketee. Ma balna natē

kijina na ngī woccia adiiim nē kūūk Yeruthalēma, kūūk kībīl lokika thootheriowēy īcīk abīlnī eeta īnōōnō wo. ²¹Ma balna ngī uduwa Paulo thōōth cī adiiimi kanyīwothīk nē athīnēī cīk alaan cobbi cī Rūma wo, kuduwaha eet kuthutti īnōōnō kuumuc kīī katī kitionīk na īnōōnō alaan cobbi.”

²²Ma natē, uduwak Agripa Vethtuth ethek ne, “Kadiimi da na kir kathīrari thōōth cī et coo.”

Ēdēcī Vethtuthi ethei ne, “Athihi thēk katī īnōōnō lootha ngerenniet.”

Othoothīk Paulo Agripa

²³Ma baa ngerethietīn cīnnī, iriokta Agripa kī Bernith iriana ceremuanīy īcīk dīhīmīk ōrrōt, īthōng itiotho ciith cī lokiko, iriowa kī gaala cīk obbitik cīk nyīcēkeru kī makayyiok cīk kōrōōk cī gaalawu. Īthōng thī thōōtha cī aduwa Vethtuthi, ikiyyia ayahiay Paulo lokika. ²⁴Ma natē, irion Vethtuthi īī ne, “Alaan Agripa kī eet vēlēk cīk attiiyyu ngato wo, acīnnu et coo! Ethecha balna eeta cīk Yudei vēlēk cīk aatī Yeruthalēma kī kōrōōk cī gaalawu cī Cithariya ngato wo, callōna ne, adiiim thēk ngī aruwue nē thōng.” ²⁵Īthōng muwēēnta cannī, athii gii cī gerthe cī ēgērēthan eeti coo tō, cī woccia anyi īnōōnō ketehedothik daaīth. Adiiim balna nē thōōth cīnnī kūūk kīthīrar alaanī cobbi cī Rūma, kidiima na kitiona īnōōnō kūūk Rūmatēy. ²⁶Īthōng athii gii kir cī kamūda na cī ēgērēthan nē tō, cī kēhēēdē nyaraga kitionīk alaan cobbi cī Rūma. Īnōōnō thī yoko cī kayahane na īnōōnō ngato īcunung vēlēk koo, aniitia thēk kir alaan Agripa, ma kothoothito naaga thōōth coo wo, kīī thī katī kētēhēd na gimma. ²⁷Nyatarka kamuui na athii woccia cī kitionii et cī avī kījana kaganoko alaan cobbi cī Rūma katī ngī athii gimma cī edenyiay cī ēgērēthan nē tō.

Ēēla Paulo ēlē cīnnī lokika īcī Agripa

26 ¹Ethei balna Agripa Paulo ne, “Kēlēmaci na aniitia ēēl ēlē cūnni mīn.” Ma natē, ōthōlan Paulo athiit cīnnī īthōng ōthōōthī ēlē cīnnī īī ne, ²“Alaan Agripa, katali na ōrrōt ngatī aanya kēēla ēlē cannī ngatī aavē niia kōr coo thootheriowēy īcīk abilnia Yudei wo. ³Aga niia ōrrōt vovoth kī ngiran cī Yudei cī engeryet ageeta. Īthōng thī kalayyi na aniitia thīrara aneeta kīdīc.

⁴“Aga Yudei vēlēk gōōl cī kalimanianē na balna thēk nga keeni dīca. Ithianani rūgēta cannī looca cannī kī Yeruthalēma. ⁵Agayya nēēgē aneeta balna thēk kūnūūk ōrrōt īthōng aduwa woccia katī mī

adiim nēēgē, aduwacī woccia nēēgē ma ngī keeni na et ĩmma kōrgēna ĩcī Varithei avuthita cī eet cīk athūnnī thōōth cīnang ōrrōt. ⁶Īthōng yoko, abilnia aneeta eeta ngato nyatarka kayahi muwēēnīt cī abūnna thōōtha wū balna abūtaneei Nyekuci oo baatī baajigi baajigiet cīgaac baa lōōla. ⁷Ēēn coo kōngan cī eet cīgaac cīk loociok cīk ēēn ōmmōtō kī ramma adiiim nēēgē ma ngī acīn ngī eyeliay kīcī aticanothi nēēgē Nyekuc ōrrōt baalin kī waathīn. Alaan, Agripa nyatarka muwēēnīt coo ĩnōōnō thī cī abilnia aneeta Yudei wo. ⁸Nyia kōkōm ōrrōt kī agiitia vėlēk ngatī elemu thōōth cī arūknanī Nyekuci daackiak wo?

⁹“Kamuui balna na kathī ne, kadīmani woccia thēk thoothonniok cīk kabūrnē thar cīk Yesu cī Natharētī. ¹⁰Īthōng thōōth cī balna kadīmanī na Yeruthalēma neccie. Nyatarka tirthēt cī thōōth cī aduwaca makayyiowa cīk paadīrnyawu, kagama eet cīk callīk cīk meelīk cīk Yesu ĩthōng karīha kījana. Īthōng balna thēk kēbēra na ĩnōōgō kuruktie. ¹¹Kōkkō balna gōō na wathinniok cīk meelīk Ciithēnēy cīk Lawintak vėlēk kuuk ĩnōōgō, kitingkawek ĩnōōgō kūtūngtek leminīt. Īthōng kavaracii balna na ĩnōōgō ōrrōt ĩthōng naboo kūwa korookjiowēy ĩcīk gaalawu ĩcīk obbitik ĩcīk kīrēēng kīdīman ĩnōōgō buth.

¹²“Alaan Agripa, kōkkō balna na kōr ĩmma ōlōō ĩcī gaalawu cī Damathkathī tirthēta cī thōōth cī anyia makayyiowa cīk paadīrnyawu. ¹³Ma balna ngī aavu kōr tiddina, kacini kana lanyīt cī aku tammuatiddina cī vōōrī pēr kijiar kōr, atūkūlla aneeta kī eet cīk balna kiriokca vėlēk. ¹⁴Kuuktia naaga vėlēk looc ĩthōng kīthīrara na molook ĩmma cī etheca aneeta Aramayyiey ne, ‘Thaulo! Thaulo! Adīmana niia aneeta buth nyia? Ēēn giithakhēt ngatī woccia ayahaca niia aneeta jore!’

¹⁵“Ngaatī kajinīē kēnnēccē ne, ‘Aniitia ngēnē Makayyioit?’

“Ēdēcī Makayyioiti etheca ne, ‘Aneeta Yesu cī adīmani niia buth wo. ¹⁶Tīnga yoko bīl jiena. Kalibaci na aniitia keberaaī ĩthī ticciannioit ĩthōng ĩthī keberac cī thōōth cannī cī acini niia wo, kī gii cī katī keyeleci na aniitia. ¹⁷Kēlani katī na aniitia eetīnēy cugunik kir kī eetīnēy ĩcīk athii cī ēēn Yudei. Kitionici na aniitia ĩnōōgō, ¹⁸kadiimnyi na aniitia bīt ōō ĩnōōgō kēbērē cīgīk kīī katī kūtūngtek nēēgē muwur, kōōt lanyīta ĩthōng naboo kūtūngtek tirthēt cī Thīttano, kōōt cī Nyekuco. Kīī katī kēnyēktē thoothonniowa cīk gerthek cīgīk, ĩthōng leminta cīnīng kī aneeta, ivitia katī nēēgē buu ĩtō eet cīk callīk cīk Nyekucak.’

¹⁹“Īthōng yoko alaan Agripa, athii balna na cī kaburi ngī kacini gii cī aku tammuatiddina wo. ²⁰Kirioni balna nōōnō eet cīk Damathkathī

īthōng balna kūwa Yeruthalēma kī looca cī Yudea vēlēk. Īthōng ma vurtia, kūwa thī ĭcī eet cīk athii cī ēēn Yudei īthōng kuduwaha kūtūngtek gerthetin kelemī Nyekuc īthōng eyelia lemīnit kaalīy ĭcīk aticcan nēēgē. ²¹ Īnōōnō thōōth cī balna agamia Yudei aneeta ōlōōtōtō cī Ciith cī Nyekuco īthōng idiim urukta wo. ²² Īthōng thī kīī kōr coo, ēēla aneeta Nyekuci, kiliman eet cīk kīdīk kī eet cīk obbitik. Kaduwaai balna ĭnōōgō dōō thōōth wū balna aduwa eeta cīk ōthōōth molook cī Nyekuco kī Mutha athī ne, aku katī edenyaiy. ²³ Kaduwaai balna na ĭnōōgō gōōl wū balna apīrnanē Kiristo kikiyyia kūrūga daaītha ĭcī owu, kīī katī kayakak eet cīgīnīk lanyīt kī eet cīk athii cī ēēn Yudei.”

²⁴ Nga kēdēcak Paulo ngatī ōthōōthī ēlē cīnnī, acalcal Vethtuthi ĭī ne, “Paulo, adakci aniitia ngamōnī! Ayahacī aniitia limanī cunnie cobbi ōrrōt wo ngamōn.”

²⁵ Īthōng thī balna ēdēcī Paulo athī ne, “Gaalinit Vethtuth, athii cī adakca aneeta ngamōnī. Thōōth cī kothoothi na wo, ēēn thōōth cī ēēn dīdī cī athīknē. ²⁶ Aga alaanī Agripa thoothonniok cīkkō vēlēk jurrung, ĭnōōnō thī cī kothoothonia na kī ĭnōōnō mūrūr oo. Īthōng kagawa na nga kīlīta ĭnōōnō thōōth coo, nyatarka athii balna cī adīmānī ngatī alugunyi.” ²⁷ Ngaatī ēthēcī Paulo alaan Agripa ne, “Elemi niia eet cīk ōthōōth molook cī Nyekuco? Kagga na ngatī ēlēmē!”

²⁸ Ēdēcī Agripa Paulo ethei ne, “Amui woccia yoko niia itina cī turi wo, Anūmnūmmanna woccia niia aneeta kikiyyia kīīthī Kirithtiani’ niicoo noko?”

²⁹ Ēdēcī Paulo ethei ne, “Tur itini kōdē wuun, kala na Nyekuc athii cī ēēn agiitia dōō, īthōng thī eeta wūk athīkna aneeta kōrco, ivitia katī nēēgē aavutō kī nana giī dūwūūk ma ngī ēēn ngariko cīkkō.”

³⁰ Ngaatī ĭngannī alaanī Agripa kī gaalinit Vethtuth kī Bernith kī meelitin cī eetu vēlēk jiena. ³¹ Ma balna ngaanī kōōt nēēgē, othoothito ĭītō ne, “Nga kēgērēthan eeti coo thōōth ĭmma. Athii woccia cī aruwue kōdē karīwothīk kījan.”

³² Ma natē, ethek Agripa Vethtuth ne, “Ma kithii eeti coo ngatī ōkōyyī abīlnī lokika cī alaan cobbi cī Rūma, ooguay baalianī.”

Ayahē Paulo ūūk Rūma

27 ¹ Ma balna ngī ikiyyia itini cī kovvoyyia^m Itali, ūūk anyīwōthīk Paulo kī eet ōōgī cīk ecebjie gaalinit cī nyīcēkeru

1 26:28 **Kirithtiani:** Ēēn Kirithtiani et cī ēlēmī Kiristo nyatarka ēēn Kiristo Makayyioit īthōng ĭī ne Ellioit cīnnī. **m 27:1 Kovvoyyia:** Gōōla ĭcī athīnnī ne kovvoyyia, ōthōōth Luka ēlē cīnnī buu kī Paulo cīk ōvvō Rūma.

Hēroni cī ōkōyyī Paulo Rūma (27:1-28:16)

cī athī Julioth. Ēēn balna Julliathī makayyioit cī agam nyīcēkēr ōōgī cīk alaan cobbi cī Rūma. ²Ma natē, kotoddia kovowol cī balna aku ōlōō ĩcī gaalawu cī athī Adaramittum koottia vatīkēy ĩcīk balna abīlnī kōvōwōlēta gōōla cī anū titim cī looc cī Athia, ngaatī kedeciecia ĩcī bŭlŭcō. Avī balna eeti ĩmma cī athī Arithtarkath cī balna aku looca cī Makedonia ōlōō ĩcī gaalawu ĩcī Thēthalonika.

³Ma ngerethietīn cīnnī, kivitiahā kōdōlanta kōrōōk cī gaalawu cī Thidonī, ĩthōng balna ayak Julliathī Paulo jurrung, ēlēmaaī ĩnōōnō kūūk kīcīn gōōnōgī kanycīk kaal cīk adiim nē. ⁴Ma natē, kagamta kovowol naboo ĩthōng kabaaktēa ngatī kothii ngōōt cobbi tōōna ĩcī Thiporothi, nyatarka balna avunganniacet ngōōtī cī tiiri ōrrōt. ⁵Ma balna ngī kabaaktēa titim cī bŭlŭc cī looc cī Cilithia kī cī Pamvilia, koottia titimma cī abīlnī kōvōwōlēta ōlōō ĩcī gaalawu cī MĪIRA kī kōrōōk cī gaalawu cī Lithia. ⁶Ma natē, ĩjiowa gaalinti cī nyīcēkeru kovowol cī aku Alēkthandēria cī balna ōkkō Itali, ngaatī otodeciet

kovowol. ⁷Kotothia kīdīc kīdīc wathinniok cīk meelīk pīrnanta cobbi őrrōt, kuumuc kiittia őrjōōntī őlōō īcī gaalawu cī athī Thinidath. Ma balna ngī ikiyyia alammet ngōōtī ngī kathīnna ne kedeccieha mūrūr, kivitiaha kotothia kovowola ngatī őrbōwōy kī ngītī athī Thalmōnē cī avī looca cī athī Kērēētē cī avī bŭlŭcatō kōrgēna. ⁸Kutunuthia titim pīrnanta kuumuc kōdōlanta ngītī athī thar Ngītī Dīhīmī cī Kayuwuthi, ngatī őrjōōn kī kōrōok cī gaalawu cī Lathea.

⁹Ikiyyia ithii itini cobbi, īthōng īī gērtha ngatī kovvoyyia kovowola īcī owu, nyatarka edeciy balna Kōr cī Amanicē Nyekuci eet cīgīnīk.ⁿ Ngaatī atīrīthī Paulo īnōōgō ēthēcī ne, ¹⁰“Lōgōth! Kacini na wueeta īcoo, ēgērēthani katī ijio kī kovowol kī rūgēt cīnac buu.” ¹¹Īthōng thī kēnnē balna īthīrar Juliothi thōōth cī et cī amacuc kovowol kī baatī kovowolo, kī woyyia baalia ma ngī athīhī thōōth cī Paulo. ¹²Nyatarka balna gērtha titim cī abīlnī kōvōwōlēta attiey,^o īthī meelitini cī eetu ne kōtōōth noko, amuk nēēgē adiiim ma ngī ődōlan Vōnīth attien nīcē. Ngītī balna ayuwuthi kōvōwōlēta Kērēēta, acīnōy kī tōōn cī diinu kabanyca cī őkōlōthīcē kōrra kī tōōn cī lootu cī őkōlōthīcē kōrra.

Ngōōt bŭlŭcatō

¹³Ma balna ngī ētērēā īvīnīhanek ngōōtī vurut cī aku īcī diinu, ahad kēnnē eeta athī ne ikiyyia kōr cī kadīmanī thoothonniok wŭk balna adiiim nēēgē. Ngaatī ődōngī thiihit cī adīngdīngī cī abīlnī kovowolī īthōng ōōt ūtūnūthō titim cī Kērēētē. ¹⁴Ma tamanoko, uvungan ngōōtī cī tiiri őrrōt, cī athī thar, “Ngōōt cī aku īcī lootu kī īcī kabanyit cī athiit cī athio cī alibanī kōrra. Avungannet ageeta tōōna īcī looc cī alīha maama.” ¹⁵Ngaatī őrmōnnī ngōōtī neccie kovowol őrrōt katamacet ngatī kovvoyyia īcī owu. Ngaatī kungnicia kovowol kŭūwī ngōōtī. ¹⁶Kabaaktēa koottia kōdōlanta looc cī alīha maama cī athī Kauda, kabanyca īcī kothii ngōōt cī tiiri cī őrgōōn noko. Kongonyona balna ngatī kecebecia kovowol cī dīcī kovowolatō cobbi, kīī katī kithii cī atdukie. ¹⁷Ma balna ngī ődōngtak eeta kovowol cī dīcī īcītō, ivitia ecebit thōng. Ma natē, īkoththik lōrōnēt

n 27:9 Kōr cī Amanicē Nyekuci eet cīgīnīk: Ēēn coo kōr cī őkōyyī paadirī cobbi Ngatī Angiranni cī Dīhīmī őrrōt Ciitha cī Nyekuco īthōng ūk eelik biyyie ngītī aavē Nyekuci kīī katī katamatīk Nyekuci eet nyatarka gerthetīn cīnīng. Ēēn coo kōr cī abŭrnī eeta cīk Īthraīlī eleeti cīgīk daainit. Bēl Nyaraga cī Levitikathī 16 kī Nyaraga cī Heburu 9:1-8. **o 27:12 Attien:** Looca cī Īthraīlī, athii attienī cī aduwōy kī attien cī looc cīnac. Attienī cī looc cī Īthraīlī, alalī lōōci őrrōt īthōng ītīil őrrōt īthōng avungan ngōōtī őrrōt. Īthōng őkōmī őrrōt ngatī woccia aviiri eeta nyīlōwēī īcīkkō. Ēēn itin cī maka ngōōtī athii cī anyi eet kōtōthō kōvōwōlētēy.

kovowola cobbi loota ìthōng ecebit kīī katī kithii cī alibīēnī. Ongollie balna nēēgē ngatī ithiowī kovowolī kaththac cīk titim cī būlūc cī Thartithi. Ngaatī ōkōlēcī thiihit cī adīngdīngī cī abīlnī kovowolī ìthōng ōtō kovowolī kīdīc kuvungan ngōōtī. ¹⁸ Maka balna tammu cī ngooto ōrrōt. Ma balna ngerethietīn cīnnī, ētērēktaī eeta utduktek ijjiio tuu. ¹⁹ Ma balna kōr cī ēēn iyyio, ivitia utduktek eeta kaal ōōgī cīk adīmanini kōvōwōlēta būlūcatō. ²⁰ Athii balna cī kacīnna kōr kōdē mūnyūny wathinniook cīk meelīk ōrrōt. Avungan ngōōtī cī tiiri ōrrōt balna noko kūdūt, ngaatī kaharnecia muwēēnīt cī woccia ngaanī keliania.

²¹ Ma balna ngī adak eet boboo wathinniook cīk meelīk, ìtīnga Paulo ìbīl ìcowu ìthōng ōthōōth ìī ne, “Lōgōth, woyyia thēk balna ìthīktangū aneeta! Yoko da thēk balna aavut Kērēēta, athii woyyia yoko cī karumōy kī pīrnanēt kī ngatī katdūkēcī ijjiio tuu. ²² Ìthōng thī yoko, anycīk thinneti kokomit nyatarka athii katī niigia cī adaaknu. Kovowol katī doo cī ēgērēthanī. ²³ Keeni na et cī Nyekuco ìthōng katicanothi na ìnōōnō. Itiona nē anjīlo waabal, ²⁴ kikiyyia kennea aneeta ne, ‘Paulo, nyī ongollie! Ōkkō katī abili niia ìcowu ìcī alaan cobbi cī Rūma. Ìthōng nyatarka aniitia, ēēla katī Nyekuci eet cīk iriokcu kovowolatō wo vēlēk.’ ²⁵ Ìthōng thī yoko, anycīk thinneti kokomit, nyatarka kayai na lemīnīt ìcī Nyekuco! Adīman katī nē thōōth kī balna ngī aduwaca nē aneeta. ²⁶ Ìthōng thī okoyyiet katī ngōōtī kuumuc kūūk kīdda kovowolī looc cī alīha maama cī avī būlūca kōrgēna kēgērēthanē.”

²⁷ Uvunganet balna ngōōtī wathinniook kī baalinniook ōmmōtō kī wec, oyokoniet būlūc cī Mediterenia. Ma balna ngīī baalin tobbi, ahaddia maccuciwua cīk kovowolak ngatī ìthī ōjōōn lōōcī cī ōdōōī. ²⁸ Ngaatī atīmanī nēēgē duwwo loorona ìmmanī ìcī wuuni cī atīmanī maam. Amūda kēnnē nga wuun ayak wuunthētī cīnnē eet tur kī etīmma ìcītō. Ma vurtia kīdīc, ìtīmanīt naboo ìthōng ijjiokta ngī ayak wuunthēt cī ēēn eet wec kōmmōtō tīmaninta cī thoonu. ²⁹ Ongollie balna nēēgē athī ne ōkkō koccia katī ìdda kovowolī laarab thōng. Ngaatī arīcē thīīk wec cīk adīngdīngī cīk abīlnī kovowolī vurtia cī kovowolo ìthōng alayyiōy kīī katī kikiyyia waathīnī.

³⁰ Adiiim balna ngī avir maccuciwua cīk kovowolak thōng. Ngaatī ōganē kovowol cī dīcī kūūk maamīytō kaavu kīcī okoleei thīīk cīk adīngdīngī cīk abīlnī kovowolī ìcowu cī kovowol cobbi. ³¹ Ma natē, ethek Paulo gaalinit cī nyīcēkeru kī nyīcēkēr ne, “Mī thēk athii cī aatī maccuciwua kovowolatō, athii thēk katī cī aruknu kūdūt.” ³² Ngaatī ētēēdī nyīcēkērī looron cī ecebothīcē kovowolī cī dīcī kovowol cobbi ìthōng anycīk kūūwī ngōōtī kovowol cī dīcī wo.

³³ Ma balna nganī aliba kōr, ikiyyia amanymanyān Paulo eet kadaait daainīt cī dīcī. Aduwaai balna nē ìnōōgō ethei ne, “Wathinnioowēy ìcīk ēēn ōmmōtō

*Udulie kovowolĭ cobbi
kĕngĕrĕ (27:39-44)*

kĭ wec vĕlĕk wo, omothinu balna őrřōt kithii cĭ adaku gimma kūdūt. ³⁴Kalayyung thĕk atarit daainit cĭ dĭcĭ. Nyatarka avĭ rŭgĕtĭ cunung daainta. Īdĭmanit ketee, kĭi katĭ kithii eeti cĭ enyekci rŭgĕtĭ cĭnnĕ tō.” ³⁵Ma balna ngĭ uduwa nĕ thōōth coo wo, ĭdĭma ahat cĭ avaadiay ĩmma, ĭthōng ethek Nyekuc ne, ibalallĕ kĕbĕrĕnĭy ĭcĭgĭk vĕlĕk. Ngaatĭ ĕngĕrĭ ahat cĭ avaadiay ĭthōng uduk nĕ ĩmma. ³⁶Ma natĕ, ivitia okomit ĭnōōgō vĕlĕk thinneti ĭthōng uduktoĭ. ³⁷Eĕn balna eeta vĕlĕk kovowolatō eet ōmmōtō kĭ eet iyyio

kōmmōtō kĭ tōrkōnōm (276), ³⁸ma balna ngĭ uduktoĭ eeta vĕlĕk, ivitia utduktek dōngngōkua cĭk labinu bŭlŭcatō kĭi katĭ kōvōlvōl kovowolĭ.

Athaan mugua cĭ towono kovowol cobbi

³⁹Ma baa ngĭi ngerethietĭn cĭnnĭ, ĭcĭnĭt maccuciwua titim ĩmma cĭ ĕrĕk ĭnōōgō, ĭthōng thĭ kĕnnĕ balna acĭn ngĭtĭ vōōrĭ cĭ abŭnna ngatĭ abĭlnĭ kovowolĭ. Ngaatĭ athĭnnĭ nĕĕgĕ ne, kōōt thĕk kibilli kovowol natĕ. ⁴⁰Ma balna ngĭ etedito thĭik cĭk adĭngdĭngĭ korokrokgit, ŭtŭngtek ĭnōōgō bŭlŭcatō ĭthōng natĕ noko, etedito lōrōnĕt cĭk agam gii cĭ amacucĕnĕ kovowolĭ. Ma naboo natĕ, odongtĕk cĕrĕm kovowola tiddina, kĭi katĭ kuvungan ngōōtĭ kovowol kĕdĕcĕĕi kŭŭwĭ ĭcĭ titimmo. ⁴¹Īdda kĕnnĕ kovowolĭ kaththacinit cĭ dŭwŭmĭ noko kathĭhĭcĭk bŭlŭcatō, kithii cĭ ōwō naboo. ĭthōng athaan mugua cĭ maamu kovowol ĭcĭ vurtio.

⁴²Ma natĕ, idimito uruit nyĭcĕkĕrĭ eet cĭk ecebjie, nyatarka balna ahad nĕĕgĕ athĭ ne atdukothi koccia katĭ bŭlŭcatō ĭthōng ivirit thōng. ⁴³ĭthōng thĭ balna adiim gaalinti cĭ nyĭcĕkeru ngĭ anyi Paulo kŭrŭk kithii cĭ adaaĭ ĭthōng ĭbĭlĭ nyĭcĕkĕr ngatĭ woccia adĭmanĭ thōōth cĭ avĭ noko. Ngaatĭ aduwacĭ eet cĭk aga ngatĭ othotine maamĭy kutdukothĭk maamĭytō karaktĕ kabaaktĕ kōōt ngatĭ ōdōōi. ⁴⁴ĭthōng uduwak balna eet ōōgĭ buu, kagamit kĕĕt cĭ dupalĭ kōdĕ kagamit tōōn ĩmma kovowola. Gōōla ĭcoo, ivitia balna eeta vĕlĕk ōdōlanit titim cĭ bŭlŭcō jurrung.

Arawak Paulo Malta

28 ¹Ma balna ngĭ kōdōlanta titim jurrung, kivitiahā kijioktaha monogo athĭ looc cĭ alĭha maama nĭcĕ Malta. ²Adĭmanecet

balna baajigi looc ageeta jurrung őrřōt, ngaatī avadaciet guo cī katiyyia naaga vēlēk, nyatarka balna atīlī tammu īthōng alal lōōcī őrřōt. ³Ma balna ngī ūlūta Paulo rīmma ōōgī, īthōng arīk guyyiatō, umur aburthēti cī guyyio kūwaat, ngaatī ōvōvōtī akuni ngītīvōrī kikiyyia kītīrtīrranōthīk Paulo athiit. ⁴Ma balna ngī acīn baajigi loocu ngatī atīrtīrranōthīcē kūwaat athiit cī Paulo wo, utumumit ītō ne, “Ēēn gōō eeti coo et cī aruk eeta, nga kukku būlūc īnōōnō. Aruk katī īnōōnō buu eeti cī ētēēd thoothonniok.” ⁵Ma natē, utururek Paulo kūwaat guyyia, īthōng nga kadak gimma īnōōnō. ⁶Ahad balna eeta athīnnē iivi woccia thēk katī ēlē cīnnē kōdē uuk katīna nē looc tamanoko īthōng adaaha. Ma balna ngī ereyyiōy kuumuc, īthōng athii cī acīn gimma cī adak Paulo buu wo, ivitia ūtūwēcō ooti ītō ne, “Ēēn eeti coo nyekuc!”

⁷Athī balna gaalinit cī looc cī alīha maama ēē, Pupiloth, ayak balna nē kōrōōk cīnnī tōōna īmmanī natē. Ma natē, ikiyyia ūtūvvūwēt nē ageeta ōlōōtōtō cīnnī, īthōng īdīmanēt nē ageeta jurrung ngaatī kattīyya natē inyia iyyio. ⁸Monogo nēnnē īmmōrī baatī Pupilothi őrřōt ōngī lobela abuuri ēlē guo, īthōng uwuc kēēng ēvērēt biyyie. Ma natē, etewothik Paulo īnōōnō īthōng alawōy. Ma natē, atadīk athīn cīgīnīk ēlla cī moryiakto īthōng anyīk īnōōnō kūbūna. ⁹Ma vurtia cī thōōth coo wo, ivitia moryiaha cīk looc cī alīha maama tūrūr īcī Paulo, ngaatī anyīcē nē īnōōgō kūbūnta. ¹⁰Ongoliniet balna eeta őrřōt goolliowēy īcīk meelīk, ma balna ngī kīdīmantōthīha kotoddia kovowol, ivitia elliet kaalēy cīk kadimnya.

Arawak Paulo Rūma

¹¹Ma balna vurtia īcī nyīlōwē iyyio, kītīngaththia kotoddia kovowol cī balna ayuwuth ngatī alīha maama kuumuc kedecciay lōōlō. Ēēn balna kovowolī neccie cī aku ōlōō īcī gaalawu īcī Alēkthanderia cī balna ecebothii ririwanīnē cīk nyekucnya cīk ēēn cūūdē īcī owu cīk athī Kathto kī Polluth. ¹²Ngaatī kōdōlania kōrōōk cī gaalawu cī athī Thayrakath īthōng kaavuttia natē wathinniok iyyio. ¹³Ma natē, kedeccieha kovowola kuumuc kōdōlanta kōrōōk cī gaalawu cī athī Rejum. Ma ngerethietīn cīnnī, ētērēāī uvunganaet ngōōtī cī aku īcī diinu īthōng ma balna ngerethietīn cīnnī, kōdōlanta kōrōōk cī gaalawu cī athī Putewol. ¹⁴Ma natē, koottia kijioktaha lemnyiok, cīk balna avvuyyiet koottia nōōnō kūrūmtēa kī īnōōgō inyia tūrgērēm. Ma natē, kotothia thoonīy kuumuc kōdōlanta kōrōōk cī gaalawu cobbi cī Rūma. ¹⁵Monogo īthīraritō lemnyiowa gwuak ngatī kavvunna, īthōng

ivitia nēēgē urumtihiet gōōl ngatī tūwēntō ōlōō ĭcī gaalawu cī Apiothi ĭthōng naboo ivitia inyiamantehet Ciithēnēy cīk ēēn Iyyio ĭcīk Oginnie eeta. Ma balna ma ngī acīn Paulo eet cīkkō wo, atalek nē Nyekuc ĭthōng ōkōm ĭnōōnō thīnīn.

¹⁶Ma balna ngī kōdōlanta Rūma, ōōt ēlēmtaī gaala cīk Rūma Paulo kaavu mīn ĭthōng thī balna anyīwōthīk nyīcēkērowocī kēbēk ĭnōōnō.

Irionīk Paulo Yudei Rūmatēy

¹⁷Ma balna vurtia cī wathinniok iyyio, ikiyyia ūtūvwūwa Paulo makayyiok cīk Yudei. Ma balna ngī ulluttiay nēēgē vēlēk, uduwak ĭnōōgō ethek ne, “Gōtōōnōga kī ngōōnōga, ma nga na kīdīmanek eet cīgaac gii cī gerthe kōdē nga kēgērēthan ngiran cī oo baatī baajigi baangietī cīgaac, kagamnyie balna na Yeruthalēma ĭthōng kanyīwothīha eet cīk Rūma. ¹⁸Ivitia balna ahadit gaala thoothonniok cīk abilnia eeta lokika wo ĭthōng idimito ōōgtahanī, nyatarka nga kēgērēthan gimma cī woccia ketedothice daaīth. ¹⁹ĭthōng thī balna utuburyioy makayyiowa cīk Yudei, ĭthōng kūwa kītīmanē na ĭcī alaan cobbi cī Rūma, kolli thī kēnnē gimma cī kaduwa na cī woccia adīman eet cīk gannīk buth. ²⁰ĭnōōnō yoko cī kavvuyyung kivitia kothoothioy wo. Kecebjie na ngarikonyay ĭcīkkō nyatarka muwēēnīt cī ĭthraīlī.”

²¹Ēdēcī balna makayyiowa cīk Yudei athī ne, “Ngaanī kijioktaha nyaragēt ōōgī cīk avvu Yudea, nyatarka aniitia. ĭthōng ngaanī kayaktaet eeta cīgaak cīk avvu Yudea nyemut kōdē thōōth ĭmma cī gerthe kī aniitia. ²²Kadimnya yoko kathīkna athī muwēēnīt cunni ne, nyatarka kagayya naaga ōthōōth eeta vēlēk meelitin cī eetu cī jōr wo buth.”

²³Ngaatī arīcē kōr ĭmma cī avvu arumone kī Paulo. Ma natē, ivitia thēk oyowottia nēēgē eet cīk meelīk ngatī balna aavē nē wo. Ma kōr nīcē ngerenniet kuumuc kī jiatīn, irionīk Paulo eet ĭthōng uduwak ĭnōōgō kabicoc cī Nyekuco. Atīman balna nē ōrrōt kūnūmnūmmantek ĭnōōgō thōōth cī Yesu ngirana cī Mutha kī thoothiowēy ĭcīk ēhēēd eeta cīk ōthōōth molook cī Nyekuco. ²⁴Ma natē, ivitia elemit eeta gwuak thoothonniok cīk aduwa Paulo wo ĭthōng thī kēnnē balna abūrī gwuak. ²⁵Ngaatī avvu ēpēkanōnī nēēgē mīn kengeryioy kathantē vurtia cī ēdēcaā Paulo thōōth cī aturna cī athī ne, “Ōthōōth balna Ririwacī cī Dīhīmī thōōth cī ēēn dīdī cī balna aduwaai oo baajigi baajigu cuguk kūtūga cī et cī ōthōōth molook cī Nyekuco ĭthaia athī ne:

²⁶“~‘Bīt mūdōthīk eet nīīko ĭthōng ennewu ne,

“Arkiccu katī athīknenu ĭthōng thī kēnnē athii cī agayyu kūdūt,

arkiccu katī acīnnu ĩthōng thī kēnnē athii cī acīnnu.”

²⁷Nyatarka ōkōmī ĩnōōgō vēlēk ooti,
 ivitia idittie kīina cīgīk pīd,
 ĩthōng ummuttie ĩnōōgō kēbērē cīgīk.

Yoko balna kithii cī aatī nēēgē ketee,
 acīnē woyyia yoko kēbērēnīy ĩcīgīk,
 ĩthōng ĩthīktōy kīīnīy ĩcīgīk,

ĩthōng yoko balna kagaacō thinnetinēy tōō ĩcīgīk

ĩthōng oboddia ĩcannī, kanyii woyyia baalia na ĩnōōgō kūbūnta.’

²⁸“Īthōng thī kadiimi agaac niigia ikiyyia balna nyemut cī aku
 ēēlanē Nyekuci eet cīk athii cī ēēn Yudei. Īthōng athīknē thēk katī
 nēēgē.” ²⁹Uduwa balna Paulo thōōth coo, ivitia ēpēkantōy Yudei ōrrōt.

³⁰Ayak balna Paulo erkinya ramma ciitha cī balna adūman nēnē,
 ēlēmi eet vēlēk cīk balna avvu acīn ĩnōōnō. ³¹Ngaatī irioni Paulo
 tiirion ōrrōt thōōth cī kabicoc cī Nyekuco ĩthōng illimanEEK eet thōōth
 cī Makayyoit Yesu Kiristo ĩthōng athii eeta cī ūūlī ngatī abīlnī ĩnōōnō
 kūdūt.